

3274

Финляндия
интерпретация финляндского
г. индустр. 4. Июль
1926

431.99-8

U-62

2010

12002

LEO THOMAS

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ն Ջ Ա Ր Ա Ն

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԳ

ՏԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՃՈՆԱՑԵԱԼ ԵՒ ՅԱԻԵԼԵԱԼ

2. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ԴՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Չափափոխութեամբ քիւ ՅԵ

491.99-8

Ա-62 ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԱՆՁԱՐԱՆ
հոգալ՝ օրը ետ

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԳ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԻՒ ՀԱՄԱՐ

Ե. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ
1926

E. G. BERBERIAN
592 MT. AUBURN ST.
WATERTOWN, MASS.

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ
 3. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻՔ
 73. Պապր Ալի ճասեսի, -73

56520-ահ

(1804270)
 1842-70

Տարրական Դասընթացի յարմարցուած այս ընթերցանութեան ղասագիրքը պատրաստուած է ճիշդ այն մէջոտով որով հրապարակ ելաւ միջին դասընթացի յատկացուած ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ (*):

Միշտ նոյն նկատագրի կազմութեան խտէալն է որ մեզի առաջնորդ եղած է նաեւ այս ղասագրքին պատրաստութեան մէջ, խտէալ՝ զոր երկարորէն բացատրած ենք միջին ԳԱՆՁԱՐԱՆԻ Յառաջաբանով, եւ զոր այստեղ կրկնելը աւելորդ կը համարինք:

Մենք կ'ուզենք միայն քանի մը խօսք ուղղել ուսուցիչներուն, որպէս զի իրենց ջանքերն ու մեր աշխատութիւնը, ներդաշնակ ուղղութեան մը մէջ մնան եւ իրականացնեն զրբին ընծայելիք բարիքը:

Դիւրացնելու համար իրենց աշխատութիւնը, մենք իւրաքանչիւր հատուածի կցած ենք երկու տեսակ հրահանգ:

Առաջինը՝ Ընդդայնելի կէսեր՝ հատուածին նիւթին ու բառերուն հետ ուղղակի առնչութիւն ունեցող դիւրին հարցումներու շարք մըն է, որուն աշակերտը կրնայ հեշտիւ պատասխանել, օգտուելով անշուշտ ուսուցչին օժանդակութենէն: Անոնց շնորհիւ աշակերտը չի կրնար սոսկ մեքենական ընթերցմամբ անցնիլ իւրաքանչիւր նիւթի վրայէն, այլ կ'ընտելանայ նիւթերու իմաստին եւ դիւրաւ կ'ըմբռնէ անոնցմէ բոլոր բարոյականը: Ասկէ զատ, այդ հարցումները կը նպաստեն նաեւ աշակերտին ծանօթութեանց ընդարձակման:

Երկրորդը՝ Ուսուցչին բացատրութիւնները, ղարձեալ հատուածին նիւթէն բոլոր բարոյական թելադրութիւններն են, զորս ուսուցիչը անհրաժեշտաբար պիտի ընդլայնէ՝ իւրաքանչիւր նիւթ բացատրելու եւ մեկնելու առթիւ:

Ինչպէս բացատրած ենք Միջին ԳԱՆՁԱՐԱՆԻ Յառաջաբանին մէջ, ուսուցիչը պէտք չէ բաւականանայ Բարիին վրայ միայն աւելի կամ նուազ որոշ զաղափար մը տալով, այլ պէտք է աշխատի որ

(*) Այս տարրական ԳԱՆՁԱՐԱՆԻ անմիջապէս կը հետեւին Միջին ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ և Բարձրագոյն ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ:

Բարին զգացումը — յաճախակի կրկնումներով եւ բարի գործելու վարժութեամբ, — քննադատութեամբ փոխուի:

Ուսուցիչը զխաւորապէս պէտք է ձգտի շաւ քացատրելու. հետեւաբար ամէն անգամ որ կարելի է, հատուածներուն մէջ զըտնուող օրինակներէն դուրս ուրիշ օրինակներ մէջ բերելու է նոյն ինքն աշակերտներու կեանքէն. նոյն բանը նաեւ այդ օրինակներէն բղխելիք թելադրութեանց համար: Այս կերպով դասաւանդութիւնը աւելի կենդանի հանգամանք մը կը ստանայ եւ դասերու նպատակը աւելի անշնչելի կերպով կը դրոշմուի տղոց մտքին վրայ:

Զմոռնանք նաեւ աւելցնելու թէ բառերը մեկնած ենք՝ այն իմաստով որով գործածուած են հատուածին մէջ: Սակայն այդ բառերէն կան որ ուրիշ իմաստներ ալ ունին եւ տարբեր նշանակութիւն կը ստանան տարբեր կերպով մը կամ տարբեր տեղ մը գործածուելով: Ուսուցիչը երբ այդ տեսակ բառերու, — մանաւանդ փոխադարձաբար գործածուած բառերու եւ ասուծեանց, — հանդիպի, հարկաւ տղոց կը բացատրէ նաեւ անոնց միւս նշանակութիւնները, որով՝ անուղղակի բայց ապահով կերպով մը՝ տղաքը բառագիտութեան վարժեցուցած կ'ըլլայ:

Ա. Ա.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

1. ՄԱՅՐԻԿԱ ԵՒ ՀԱՅՐԻԿԱ

Անուշիկ մայրիկս ամէնէն կանուխ կ'արթննայ մեր տան մէջ:

Ես տաղաւին քնացած կ'ըլլամ, բայց ան արթուն է, կ'աշխատի, հագուստներս կը կարկտէ ու կը մաքրէ,

Նախաճաշս կը պատրաստէ և սակառս կարգի կը դնէ: Մայրիկս չա'տ կը սիրէ զիս: Երբոր խելօք կը կենամ և կը հնազանդիմ իրեն, իսկոյն զիս դիրկը կ'առնէ, կը համբուրէ ու կ'ըսէ.

— Հրեշտա'կս, իմ աղուճը հրեշտակս:

Շատ անուշ է մայրիկիս համբույրը: Եւ ես միշտ կը հնազանդիմ մայրիկիս ու խելօք կը կենամ, որպէս զի զիս գիրկը առնէ ու համբուրէ:

Մայրիկս այնքան բարի է որ երբ հիւանդ ելլամ, գիշեր ցերեկ անխռն կը հսկէ անկողնիս քով, ձեռքովը ձեկատս կը շփէ որպէս զի հանգստանամ: Երբեմն ալ անուշ երգերով զիս կը քնացնէ:

* *

Հայրիկս ալ կանուխ կ'արթննայ, և նախաձաշը ընելուն պէս կը փութայ գործի:

Անիկա միշտ իրիկունները ամէնէն ուշ տուն կը վերադառնայ, յոգնած, քրտնած և զիս կը համբուրէ ըսելով.

— Քեզի համար ամէն յոգնութիւն կը մոռնամ:

Շատ անգամ, զինքը այսպէս յոգնած տեսնելով, կ'ըսեմ իրեն.

— Հայրիկ, այդչափ մի՛ աշխատիր, մեղք ես:

— Հոգ չէ, զաւակս, կ'ըսէ ինձի, երբոր ծերանամ, դուն ալ ինձի համար կ'աշխատես:

Եւ դարձեալ կը համբուրէ զիս:

Շատ բարի է հայրիկս:

ԲԱՌԵՐ.— Աճումն՝ առանց քնանալու.— Փութալ՝ աճապարել.— Պարձեալ՝ նորէն:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչ կ'ընէ մայրիկը տան մէջ.— Տըղար պէտք է օգնեն իրենց մայրիկին.— Ինչու.— Հայրիկը ինչու կը մոռնայ իր յոգնութիւնը.— Ինչ կը նշանակէ «սակառը կարգի դնել»:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղաք պէտք է սիրեն իրենց ծնողքը, որովհետեւ ամէնէն աւելի անոնք զիրենք կը սիրեն և իրենց երջանկութեան կ'աշխատին, չառ անգամ ինքզինքնին զրկելով, յոգնելով, չարչարուելով.— Ծնողասիրութիւնը նուիրական պարտք մըն է յոգն համար.— Տղաք պարտաւոր են փոխարինել իրենց ծնողքնեւորուն ոչ միայն սէրը, այլ նաեւ աշխատութիւնը, անոնց ծեւութեան նեցուկները դառնալով:

2. ՀԱՄԲՈՅՐՆԵՐՍ

Երեք համբոյր ունիմ տալիք:

Անուշ համով երեք պաչիկ:

Էն խոշորն է իմ մեծ եղբոր,

Էն ուժովը իմ բարի հօր.

Բայց էն երկարն՝ գիտէ՞ք որի...

Ան, մայրիկին կը վիճակի:

Է. ՔԼՕՏԻՆՈ.

ԲԱՌԵՐ.— Վիճակիլ՝ բաժին իյնալ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչու կը սիրես հղայորդ հայրդ ու մայրիկդ.— Անոնք ալ քեզ կը սիրեն.— Ինչու.— Երբ չեն սիրեր.— Ինչու ամէնէն երկար համբոյրը մայրիկիդ պիտի տաս:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հայրիկն ու մայրիկը շատ տառապանքներու, շատ նեղութեանց կ'ենթարկուին իրենց զաւակները մեծցնելու համար.— Զաւակներու բարի, լաւ ու հնազանդ վարմունքը միայն կ'ընայ մոռցնել այդ տառապանքներն ու նեղութիւնները և նոր ոյժ տալ ուրիշ նեղութեանց համար:

3. ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

Ա.

Մարդ մը երկու զաւակ ունէր :

Օր մը, անոնցմէ կրտսերը ըսաւ հօրը .

— Հայր, հիմակուքնէ տուր ժառանգութեանդ այն բաժինը որ ինծի պիտի իյնայ :

Եւ հայրը, երկու զաւակներուն միջև բաժնեց իր հարստութիւնը :

Կրտսեր զաւակը իր բաժինը առաւ, ելաւ օտար երկիր գնաց, և այնտեղ վաճակեց բոլոր ունեցածը :

Ճիշդ այդ ատեն սով մը ծագեցաւ իր գանուած երկրին մէջ : Խեղճ տղան անօթի մնաց և ատիպուեցաւ ծառայութեան մտնել քաղաքին բնակիչներէն մէկուն քով :

Այդ մարդը զինքը խողերու պահապան կարգեց : Տղան այնքան անօթի էր որ խողերուն առջև նետուած բանջարեղէնի կեղեւները ուտել կ'ուզէր. բայց իրեն չէին տար :

Այն ատեն՝ մտածեց .

— Իմ հօրս տունը որքան ծառաներ կան որոնք առատ հաց ունին, մինչդեռ ես անօթի կը մեռնիմ՝ այստեղ : Երթամ հօրս, անոր օտքը իյնամ և ներողութիւն խնդրելով աղաչեմ որ զիս իր ծառաներուն մէջ առնէ :

Եւ իրաւ ալ ելաւ գնաց :

ԲԱՌԵՐ.— Կրտսեր՝ պզտիկ, վատնել՝ պարապ տեղը հաւոցներ :

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է հարստութիւնը.— Ի՞նչ է ժառանգութիւնը.— Զաւակ մը միշտ կրնայ հօրը ժառանգութիւնը

պահանջել.— Սովը ի՞նչ է.— Քանի՞ տեսակ բանջարեղէն տեսած էր.— Ի՞նչ ձեւ ու գոյն ունին.— Ի՞նչ է ծառան.— Ի՞նչպէս պէտք է վարուիլ անոնց հետ.— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է խողը :

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հարստութիւն ունենալը բանի մը չի ծառայեր. պէտք է հարստութիւնը տընտեսել գիտնալ՝ որպէս զի ի դուր չվատնուի : Տղաք պէտք չէ որ կանուխէն բաժնուին իրենց ծնողքէն, որովհետեւ երկար ատեն պէտք պիտի ունենան անոնց փորձառութեան ու խորհուրդներուն.— Ծնողքը վշտացնել շատ գէշ գործ մըն է, բայց վշտացնելէ վերջ զղջալ և ներողութիւն խնդրելը մասամբ կը դարձանէ դայն :

4. ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Տղան շատ խեղճ վիճակ մը ունէր երբ իր տան մօտեցաւ. հագուստներն ալ ամբողջովին պատռտած էին :

Հայրը զայն տեսաւ հեռուէն, զրաց, և անոր վիզը նետուելով սկսաւ համարել :

— Հայր, ըսաւ տղան, ես մեղանջեցի Աստուծոյ ու քեզի դէմ. ես արժանի չեմ քու զաւակդ կոչուելու, զիս քու ծառաներուդ մէջ ա՛ռ :

Բայց հայրը ներեց, և ծառաներուն դառնալով, ըսաւ .

— Գացէք իր առջի վերարկուն բերէք և զինքը հագուեցուցէք, մատանի մը անցուցէք մատը և նոր կօշիկներ տուէք :

Եւ երբ տղան հագուեցուցին, հայրը նորէն ծառաներուն դարձաւ և ըսաւ անոնց .

— Գացէք մորթեցէք մեր ամէնէն պարտաճ հորթը, ուտենք ու զուարճանանք, որովհետեւ ես զաւակս մեռած կը կարծէի, բայց ահա ան ողջ է. կորսուած էր ու գտնուեցաւ:

Եւ ամէնքն ալ կերան ու զուարճացան:

ԲԱՌԵՐ.— Դրալ՝ մեղքնալ:— Մեղանչել՝ մեղք դործել, Պարարտ՝ գէր, լաւ սնած:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պատմութիւնը, նախորդ մասին հետ, ամբողջովին պատմեցէք:— Ի՞նչ տեսակ հագուստ է վերարկուն:— Մատանին ի՞նչ է:— Ինչո՞ւ կը գործածեն:— Ինչո՞ւ պարարտ հորթը մորթեցին:— Տղան ինչո՞ւ ինքզինքը արժանի չէր նկատեր հորը զաւակը կոչուելու:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Զի բաւեր ծնողներու ներողամտութեամբ գոհանալ. անհնազանդ աղաքը երբ իրենց ծնողներուն ներողութեան կ'արժանանան, պէտք է անկէ ետքը բոլորովին օրինակելի վարմունք մը օւնենան, իրենց պատճառած վիշտը մոռցնելու համար:

5. ՃՐԱԳՆ ՈՒ ԼԱՊՏԵՐԸ

Օր մը ճրագը լապտերին կ'ըսէր.

— «Բու խորիքէդ՝ պղծոր կ'ելլեն իմ լոյսեր. Ծոցդ ինչո՞ւ այդպէս զիս բանտարկեք ես. Բացուէ որ աշխարհ փայլի շողերէս»:

Բացուեցաւ լապտերն, հընազանդ իրաւ.
Հով մ'ելաւ... ճրագն իսկոյն մարեցաւ:

(Թարգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

ԼԸ ՊԱՅԻ

ԲԱՌԵՐ.— Խորիքէդ՝ մէջէդ.— Ծոց՝ ճառագայթ:— Իսկոյն անմիջապէս:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ առարկայ է ճրագը:— Ճրագը ինչո՞ւ զուրս ելլել կ'ուզէր:— Ինչո՞ւ ճրագը մարեցաւ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ինչպէս որ ճրագը լապտերին պաշտպանութեան կը կարօտէր չմարելու համար, այնպէս ալ տղաք իրենց ծնողքին կը կարօտին՝ չմոռնալու համար:

6. ՄԵՌ ՀԱՅՐԻԿԸ

Ղուկասի մեծ հայրիկը շատ ծեր է. գլուխը կը ճաճանկ ուսերուն վրայ, կռնակը կորացած է և ձեռքերը կը դողան:

Անիկա շատ անգամ հիւանդ կը պառկի: Անցեալ ձմեռ ալ այդպէս հիւանդ էր և շատ ճառապեցաւ:

Հիմակ որ դարունը եկած է, մեծ հայրիկը բաւական առողջացած է և պատուհանէն կը դիտէ դաշտերը որոնք ծածկուած են կանանչ խոտերով ու գոյնզգոյն ծաղիկներով:

Մեծ հայրիկը գիտէ որ եթէ այդ դաշտերուն մէջ պտոյտ մը ընէ, շատ պիտի կազդուրուի, բայց ոյժ չունի և չի կրնար մինակը դուրս ելլել: Ղուկասի ծնողքն ալ չեն կրնար օգնել անոր, որովհետեւ մինչեւ իրիկունը դադարած են:

Եւզն մեծ հայրիկը տխուր է: Բայց ահա Ղուկաս անոր կը մօտենայ, դեղը կուտայ ու կ'ըսէ.

— Բարի մեծ հայրիկս, կ'ուզեմ որ մէկտեղ պտտինք գեղեցիկ դաշտերուն մէջ. ես թէև տկար եմ, բայց կրնամ քեզի օգնել:

Մեծ հայրիկը ուրախութեամբ ընդունեց Ղուկասի առաջարկը: Անոնք շատ օրեր մէկտեղ կը շրջին աղուոր մարգագետիններուն մէջ: Մեծ հայրիկը այնչափ գոհ է Ղուկասի վարձունքէն որ սիրուն բաներ կը պատմէ պտտած ատեններն:

ԲԱՍԻՐ.— Տառաղիլ՝ շարունակ երերալ:— Կորանալ՝ ծռիլ:— Տառաղիլ՝ ցաւ քաշել:— Կազդուրուիլ՝ առողջանալ:— Շրջիլ՝ պտտիլ:— Մարգագետին՝ կանանչ խոտերով ծածկուած դաշտ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ո՞վ է մեծ հայրիկը:— Ղուկաս ինչո՞ւ օգնեց մեծ հայրիկին:— Մեծ հայրիկը ինչո՞ւ գոհ մնաց:— Ղուկաս ի՞նչ կերպով օգտուեցաւ իր բարի վարձունքէն:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Բացատրել մեծ ծընողներու նշանակութիւնը տան մէջ:— Մեծ ծնողները ծեր են, շատ անգամ հիւանդ ու անկար:— Թոռներուն պարտականութիւնն է յարգանքով ու գործով վարուիլ անոնց հետ, և իրենց կրցածին չափ օգնել անոնց:

7. ՍԻՐԱԾՆԵՐՍ

Կը սիրեմ մայրիկս անուշ, խելացի
Որ կուտայ ինծի համբոյրներ հազար,
Եւ որ այնքան շուտ կը ներէ ինծի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար:

Կը սիրեմ հայրիկս որ միշտ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խնդրեմքս իր մօռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարենիշ մը երբ ցոյց տամ իրեն:

Կը սիրեմ նաև իմ բարի մեծ մայր
Որ գիտէ սիրուն հէքաթներ առանս,
Ինչպէս նաև իմ ազնիւ մեծ եղբայր
Որ դասիս համար միշտ կուտայ խրատ:

ԲԱՌԵՐ.— Պարէն՝ տեսակ տեսակ ուտելիք։— Խոնջէն՝
յոգնութիւն։— Առատ՝ շատ։

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ինչո՞ւ կը սիրես մայրիկդ, հայրիկդ,
մեծ մայրդ ու եղբայրդ։— Տարբերութիւն կը դնե՞ս թէ ոչ բոլ սի-
րոյդ մէջ։— Ինչո՞ւ։— Հայրիկդ ինչո՞ւ կ'ուրախանայ երբոր բարենիշ
կ'առնես դպրոցին մէջ։— Ո՞ր տղաքը բարենիշ չեն առներ։—
Ինչո՞ւ մտիկ կ'ընես եղբորդ, երբոր դասերուդ համար խրատներ
կուտայ քեզի։

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ծնողք թէեւ միշտ
ներողամիտ կ'ըլլան իրենց չար և անհնազանդ տղոց հա-
մար, բայց վիշտ կը զգան երբ տղաքը չար կամ անհնա-
զանդ կ'ըլլան։— Պէտք է չարաչար դործածել ծնողներու
ներողամտութիւնը։— Հնազանդութեան բարիքներն ու
անհնազանդութեան չարիքները։— Պղտիկները միշտ իրենց
մեծերուն խրատները պէտք է փնտռեն ո՛չ միայն իրենց
դասերուն այլ նաև իրենց ամէն վարմունքին համար։

8. ԶԱՐՈՒՀԻ

Մայրիկը կանուխ արթնցուցած էր Զարուհին և
զայն կը հագուեցնէր։

Անձրեւոտ՝ օդ մըն էր։

Մայրիկ, ըսաւ Զարուհի, այսօր դպրոց չերթամ,
անձրեւ կուգայ։

— Անձրեւը քեզի վնաս չի
տար, աղջիկս, ըսաւ մայրը. քե-
զի մեծ հովանոց մը կուտամ և
բնաւ չես թրջիր. միայն գէշ
տղաքն են որ դպրոց չեն երթար
և իրենց ժամանակը պարապ
կ'անցընեն։

— Այստեղ կը կարդամ, մա՛յր, պատասխանեց Զա-
րուհի։

— Զըլլար, աղջիկս, տղաքը մինակնին չեն կրնար
կարդալ. հապա եթէ կարդացածդ չհասկնաս՝ որո՞ւ պի-
տի հարցնես։

— Քեզի կը հարցնեմ, մա՛յր։

— Ես իմ զբաղումներս ունիմ. և արդէն շատ բա-
ներ ես ալ չեմ հասկնար։ Մինչդեռ վարժուհիդ կը հաս-
կընայ ու կրնայ քեզի բացատրել՝ որպէս զի սորվիս։

— Ուրեմն վարժուհին քեզմէ աւելի բա՛ն գիտէ,
մա՛յր։

— Անշուշտ. այդ պատճառաւ պէտք է ուշադրու-
թեամբ մտիկ ընես անոր խօսքերը և հնազանդիս անոր,
ինչպէս ինծի՝ կը հնազանդիս։

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «պարապ ժամանակ
անցընել»։— Տղաքը ինչո՞ւ գէշ կ'ըլլան, երբոր պարապ ժամանակ
կ'անցընեն։— Ո՞վ է վարժուհին։— Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուինք
անոր հետ։

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ծնողներուն հաւա-
սար պէտք է հնազանդինք դաստիարակներուն։— Դաս-
տիարակը այն տեսակ անձ մըն է որ միշտ տղոց բարիքը
կը մտածէ և ատոր համար կ'աշխատի։— Պէտք է միշտ
խորհուրդ հարցնել դաստիարակին, ծնողներուն հաւասար
սիրելի զայն, անոր հաճելի դառնալ։

9. ՄԵՍ ՄԱՆՁ ՄԸՆ ԵՄ

Անցած տարի ստուգապէս
 Փոքր էի դեռ. բայց քանի որ
 Կարդալ գրել գիտեմ այսօր
 Չափահաս մեծ մանչ մըն եմ ես:

Մօրըս ծուռնիկն վրայ, հետո՝
 Կը տեսնէին զիս միշտ նստած.
 Փոքր էի դեռ ես անկասկած,
 Բայց ալ եղած եմ վեց տարու:

Հիմա կը կարդամ գիրք ու քարտէս,
 Կը սորվիմ շատ դասեր դըժուար.
 Պայուսակս ալ՝ ձախ ուսէս վար՝
 Կ'ըսէ թէ մեծ մանչ մըն եմ ես:

Մըտիկ կ'ընեմ վարժապետին
 Խօսքերն ու միտք կը պահեմ լաւ.
 Եւ ինչէ շատ գոհ է հարկաւ
 Որ աչքերն ինձ միշտ կը ժպտին:

(Թարգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

Ֆ. ՔՕՄՕՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ստուգապէս՝ ստուգելու, իրաւ— Հերոս՝ ան-
 ցած տարիս— Անկասկած՝ տարակոյս չկայ որ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ փոփոխութիւն կրեցիր հերոսընէ
 ի վերս— Ի՞նչ կերպով— Ի՞նչ է քարտէսը— Ինչո՞ւ վարժապետը
 գոհ է ձեզմէ եւ ձեզի կը ժպտի— Ի՞նչ կը շահիք վարժապետին
 խօսքը մտիկ ընելով ու լաւ միտք պահելով:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ.— Տղաք պէ՛տ է ստիճա-
 ւարար յառաջդիմելն ուսման ու գիտութեան ճամբուն մէջ.— Ո՛ր
 միայն մեկ տարիէն միւսը, այլ մեկ շաբաթէն միւսը, նոյն իսկ մեկ
 օրէն միւսը պէ՛տ է անդի կատարելագործութիւն քի ուսման մէջ եւ
 քի վարժով: Յետմնաց տղաք միշտ ամենուն տրեւմանակին տր-
 ժանի են, որ մը դժբախտ պիտի ըլլան ու զոյան:

1842-70

10. ԵՐԿՈՒ ՄՇԱԿՆԵՐ

Ա.

Յակոբ ու Վարդան երկու մշակներ էին:
 Յակոբ կանոնաւորապէս վարժարան գացած և բա-
 ւական բան սորված էր:

Իսկ Վարդան՝ կարդալ գրել չէր գիտեր:
 Շատ անգամ ծանօթներ կ'ըսէին իրեն.

— Վարդան, պարապ մի՛ անցընէր այս քանակին
 ժամանակը, գնա՛ դպրոց, վերջէն կը զոյնաս:

Բայց Վարդան մտիկ չէր ընէր:

— Ինչո՞ւ դպրոց երթամ. ես մշակ պիտի ըլլամ,
 հօրս թողած հողերը պիտի մշակեմ, գրքի պէտք չու-
 նիմ. գրքով ու գրով հող կը մշակուի:

Գանձ. Տարր.

Բոլորովին տարբեր կը մտածէր Յակոբ:

— Միշտ լաւ ու օգտակար է կարգալը, կ'ըսէր:

Եւ նոյն իսկ դպրոցէն ելլելէն վերջն ալ անդադար
կը կարդար ի՞նչ գիրք որ գտնէր:

ԲԱՌԵՐ. — Մշակ՝ հողագործ. — Ծանօթ՝ ճակոռոր. —
Թանկագին՝ սուղ. — Անդադար՝ առանց դադար առնելու,
շարունակ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ աւելի իմաստուն էր, Յակոբ թէ
Վարդան. — Յակոբ իրատունը ունէ՞ր ըսելու թէ հողագործութեան
համար զորքի պէտք չունէր. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ է մշակը, լի՞նչ կերպով
կ'աշխատի. — Ի՞նչ արդիւնք կուտայ մշակին աշխատութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դպրոցը այն հասա-
տոյրիւնն է որ տղան կը սորվին կարգալ, գրել, հաշուել, ինչպէս
նաեւ ամեն ճշտակ գիտութիւններ. — Դպրոցը մասնաւորաբար այն
հաստատութիւնն է որ տղոց կ'ուսուցնուի բարի, պարկեշտ եւ իմաս-
տուն ըլլալ:

II. ԵՐԿՈՒ ՄՇԱԿՆԵՐ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Օր մը՝ Յակոբ գրքի մը մէջ կարդաց թէ լաւ բեր-
ունենալու համար պէտք է գործածել կարգ մը աղբեր:

Անմիջապէս գործադրեց կարգացածը եւ այն տարին
իր արտերունքը բերքը երկու անգամ աւելի եղաւ Վար-
դանի բերքէն:

Վարդան դարմացաւ մնաց՝ տեսնելով Յակոբի բեր-
քերուն առատութիւնը:

— Յակոբ, ըսաւ անոր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երկուքս
ալ հաւասար չափով կ'աշխատինք եւ քու բերքդ իմինիս
կրկնապատկիւ կ'ըլլայ. ի՞նչ գաղտնիք է ասիկա:

— Դաղանիք չկայ, ըսաւ Յակոբ:

Յետոյ՝ գիրքը ցոյց տալով, յարեց.

— Ամբողջ պատճառը այս գիրքն է. անկէ սորվե-
ցայ թէ ի՞նչ պէտք է ընել առատ ու լաւ բերք ունե-
նալու համար:

Վարդան՝ անօրահար՝ գլուխը ծռեց:

Յակոբ որ բարի էր շարունակեց.

— Եթէ կ'ուզես, քեզի ըսեմ թէ ի՞նչ գրուած է
այս գրքին մէջ, որպէս զի դուն ալ օգտուիս. բայց
աւելի լաւ է որ դուն ինքդ կարդալ սորվիս եւ մինակդ
օգտուիս անկէ, ինչպէս նաեւ ուրիշ օգտակար գրքերէ.
Բան սորվելէն մարդու վրաս չի գար, ընդհակառակը:

Մէկ երկու տարի վերջ՝ Վարդան կարդալ գրել
սորված էր եւ իր արտերունք ալ, Յակոբի արտերունք պէս,
առատ ու լաւ բերք կուտային:

ԲԱՌԵՐ. — Բերք՝ ցանուած հունձերուն արդիւնք. — Կրկնա-
պատկիլ՝ երկու անգամը. — Յարել՝ շարունակել. — Ամօրա-
հար՝ խալած:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Պատմեցէ՛ր ամբողջ պատմութիւնը,
նախորդ մասին հետ. — Ի՞նչ եղաւ Վարդանի տգիտութեան հետե-
ւանքը. — Յակոբ ի՞նչ շահեցաւ կարդալով. — Ի՞նչ է արտը, ի՞նչ է
բերքը. — Ե՞րբ կը ցանեն, ի՞նչպէս. — Ո՞վ կը ցանէ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տգիտութիւնը դժբախ-
տութեան աղբիւր մըն է բովանդակ կեանքի ընթացքին. — Բոլոր քա-
ժերուն, բոլոր արհեստներուն մէջ՝ ուսում առնողներն են որ կը յա-
ջողին, միջոցեւ անուսումները՝ անոնց չարի, մոյն իսկ անոնցմէ
աւելի աշխատելով հանդերձ՝ մոռալ արդիւնք մեծ կը բերեն, կամ
քնաւ արդիւնք չեն ստանար. — Պզտիկ օտիքին մասնաւոր պիտի
սկսի ուսումը:

12. ՊԱՐԵՐԳ

Երկնից տակ
 Կապուսակ
 Կանանչ խոտերուն վըրայ,
 Թող մեր ձայնն ուրախ, թրթռայ,
 Եւ մեր քով
 Հաճոյքով,
 Մեր ծընողքը սիրելի
 Մեզ դիտէ աչքն ու փայլի:
 Գիրք, տետրակ,
 Գիր բարակ,
 Դըժուար, դիւրին, չառ դասեր
 Մեզի ուսման կուտան սէր
 Բայց հիմակ,
 Խանդ հաւնակ,
 Այս մեր կանոնն ու օրէնք,
 Պէտք է խաղանք ու պարենք:

Մինչեւ որ
 Զօրաւոր
 Հընչէ ձայնը զանգակին,
 Եւ ամէնքս ալ ժպտագին,
 Լուռ բերան
 Դասարան
 Երթանք դէմքով գոհունակ
 Դըրենք կարգանք շարունակ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Կապուտակ՝ կապոյտ.— Խանդ հաւնակ՝ (փոխա-
 րեւարար) աշխոյժով, ոգևորութեամբ.— Ժպտագին՝ ժպտուն.—
 Գոհունակ՝ գոհ:

ԸՆԴՀԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է ուսման սէրը.— Ի՞նչ բաներ
 մեզի կուտայ այդ սէրը.— Ինչո՞ւ.— Լաւ տղաքը ի՞նչպէս պէտք է
 գրասնուն.— Որո՞նք են լաւագոյն գրասնունները:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Լաւ գրասնինքը օգ-
 տակար են տղոց, անոնց առողջութիւնը կը գորացնեն եւ կրթիչ են
 ընդհանրապէս.— Պէ՛տք է իր ասեկին գրասնունը, եւ գրասնին չգոհնէ
 ուսման ժամերը.— Ուսնելիք, աշխատելիք վերջ մանաւանդ գրասնին
 անելի յարգի կը դառնայ:

13. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Մարկոս և Արշաւիր երկու եղբայրներ էին և շատ կը նմանէին իրարու:

Մարկոս քիչ մը անառակ էր: Շատ անգամ երկար ատեն փողոց կը մնար, քար կը նետէր կամ կը կռուէր իր ընկերներուն հետ:

Անգամ մը, մինչդեռ եղբորը հետ դպրոցէն կը դառնար, այդպէս քար նետեց նորէն: Քարը գնաց կօշկակար Միքայէլի ապակին խորհակեց:

Կօշկակարը անանկ կարծեց թէ քարը նետողը Արշաւիրն է, մինչդեռ Մարկոսն էր նետողը:

Քիչ մը վերջը դատարարակը խանութին առջեւէն կ'անցնէր: Կօշկակարը անոր մօտեցաւ և կոտորած ապակին ցոյց տալով գանգատեցաւ Արշաւիրէն:

Դատարարակը զարմացաւ, որովհետեւ Արշաւիրը բարի տղայ մը կը նկատէր:

Բայց որոշեց լաւ դաս մը տալ անոր, որպէս զի ուրիշ անգամ անառակութիւն չընէ:

Յաջորդ օրը, բոլոր տղոց ներկայութեան, կանչեց գայն, և ըսաւ.

— Արշաւիր, զաւակս, ես մինչեւ այսօր քեզ խելօք տղայ մը գիտէի, բայց կը տեսնեմ որ սխալեր եմ:

Խեղճ Արշաւիր զարմացաւ մնաց: Իր խիղճը հանգարտ էր, գիտէր որ գէշ բան մը չէր ըրած:

Դատարարակը շարունակեց.

— Երէկ քար նետեր և վարպետ Միքայէլի ապակին կոտրեր ես... ասիկա ամօթ է քեզի... գնա՛ կեցիր պատին տակ... քիչ մը վերջը քսան հատ գաւազանի հարուած պիտի տամ քեզի որպէս զի ուրիշ անգամ ատանկ բան չընես:

Արշաւիրի աչուքները լեցուեցան:

Գիտէր որ յանցաւորը իր եղբայրն էր, և թէ իր մէկ խօսքը կը բաւէր դատարարակին սխալը ուղղելու: Բայց չուզեց բան մը ըսել:

Անիկա նախընտրեց անիրաւ տեղը ծեծ ուտել քան իր եղբորը պատժուելուն պատճառ դառնալ:

Եւ գնաց կեցաւ պատին տակ:

ԲԱՌԻՐ.— Խօստակել՝ կոտորել.— Նկատել՝ ճանկնալ.— Նախընտրել՝ շաւ սեպել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է խիղճը, ի՞նչ է խղճի հանդարտութիւնը.— Արշաւիր լաւ թէ գէշ բան մը ըրաւ իր եղբայրը չմատնելով:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անձնութեան ամենեւեմ քարտ օրհնակներէն մէկն է Արշաւիրի ըրածը.— Աւելի քարտ անձնութեան օրհնակներ կան, մարդիկ շատ անգամ ինքզինքնին կը զոհեն իրենց նմաններուն կեանքը փրկելու համար.— Անձնութեանը գեղեցկագոյն գործն է որուն կրճաւ հասնիլ մարդիկ.— Չէ՞ որ Յիսուս ալ մարդկութեան համար շարժարունցաւ ու խաչուեցաւ:

14. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Մարկոս՝ նախ ուրախացաւ, տեսնելով որ կօշկա-
կարը սխալեր և կարծեր է թէ Արշաւիրն էր ապակին
կոտրողը:

Միջոց մը սակայն տխրեցաւ, մտածելով որ Արշա-
ւ կը յայտնէ ճշմարտութիւնը:

Բայց երբ տեսաւ որ Արշաւիրը ձայն չհանեց, դարձ-
եալ ուրախացաւ:

Ուրեմն ինք չպիտի պատժուէր: Գաւազանի քսան
հարուածները իրեն համար չէին:

Բայց այս ուրախութիւնը քիչ առ քիչ անհետացաւ
Երբոր Արշաւիր՝ լռիկ մնջիկ գնաց կեցաւ պատին
տակ, Մարկոս սկսաւ մտածել:

Անարդար չէ՞ր որ ինք կոտրէր ապակին և եղբայրը
պատժուէր:

Յետոյ Արշաւիր որքան բարի էր որ կը նախընտրէր
ինքն պատժուիլ և եղբայրը պատժել չտալ:

Մարկոս զգաց որ խիղճը կը տանջէ զինքը: Ներսէն
ձայն մը կարծես կը պոռար իրեն.

— Յանցաւորը դուն ես, մի՛ թողուր որ եղբայրդ
անիրաւ տեղը պատժուի քեզի համար:

Այդ ներքին ձայնը աւելի բարձրացաւ, երբ դաս-
տիարակը Արշաւիրի մօտենալով ձեռքը բանալ տուաւ
և գաւազանի առաջին հարուածը իջեցուց:

— Ապերախտ կը պոռար այդ ներքին ձայնը, այս-
կերպով կը փոխարինես եղբորդ բարութիւնը:

Մարկոս այլլեւս չկրցաւ դիմանալ:

Ոտքի ելաւ և սկսաւ պոռալ:

— Մի՛ զարնէք, սիրելի դաստիարակս, մի՛ զարնէք:
Արշաւիրը յանցանք չունի ես կոտրեցի ապակին:

Եւ սկսաւ լալ:

Դաստիարակը դադրեցուց գաւազանի հարուածները
և Արշաւիրի դառնալով՝

— Ճիշդ է եղբորդ ըսածը. հարցուց:

— Այո, պատասխանեց Արշաւիր:

— Ուրեմն ինչո՞ւ առաջուց չըսիր և պարապ տեղը
պատժուեցար:

— Որովհետեւ չէի ուզեր որ եղբայրս իմ պատճա-
ռաւս պատժուէր:

Այն ատեն դաստիարակը համբուրեց Արշաւիրի ճա-
կատը, և ըսաւ յուզուած ձայնով մը.

— Սիրելի զաւակս, դուն շատ մեծ հոգի մը և շատ
բարի սիրտ մը ունիս. թող քեզմէ օրինակ առնեն բո-
լոր տղաքը:

Յետոյ, Մարկոսի դառնալով:

— Մարկոս, յարեց, քեզի ալ կը ներեմ՝ որովհետեւ
զղջացիր ու խոստովանեցար. խիղճդ արդէն պէտք

եղածին չափ պատժած է քեզ, աշխատէ որ եղբորդ պէս
ըլլաս, և ամէն մարդ պիտի սիրէ քեզ:

Այն օրէն ի վեր Մարկոս բարութեան օրինակ մըն
է դպրոցին մէջ:

ԲԱՌԵՐ.— Անհետանալ՝ կորսուիլ.— Լուիկ մնջիկ՝ առանց
նայն հանելու:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը, նա-
խորդ մասին հետ.— Մարկոս լաւ ըրաւ զոջալով.— Ինչո՞ւ.— Ի՞նչ է
խղճի տանջանքը:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անձնութիւններ ա՛յն
սասիման քեչադիչ առաքինութիւն մըն է որ յանցաւորներն իսկ
դարձի կը դնեն.— Յանցանք մը գործելէ վերջ պէտք է զոջալ ու խոս-
տովանիլ.— Այն որ չի զոջար՝ ստախոս կը դառնայ, և միկ յանցանք
մը ծածկելու համար ծաւր և աւելի յանցանքներ կը գործեն.— Զրդ-
շումը միայն կրնայ ներսան արժանացնել:

15. Հ Ր Ե Շ Տ Ա Կ Ը

Ինծի կ'ըսեն՝ «հրեշտակ մըն ես»:

Բայց ասկէ չեմ չփանար ես:

Գովեստի ձեւ է ատիկա,

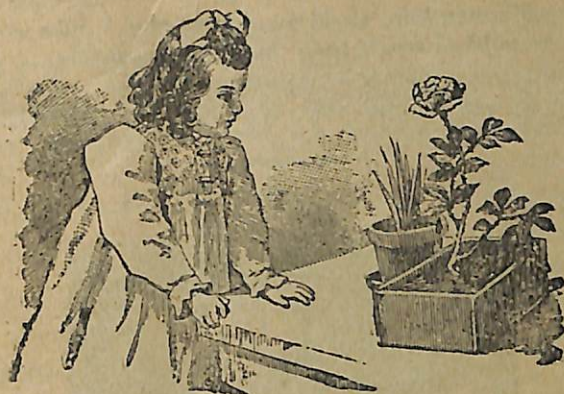
Որուն բընաւ տեղի չըկայ:

Թէեւ պզտիկ եմ տակաւին,

Կը փափաքիմ ես սրտովիս

Այդ անունին՝ սուրբ և աղուոր՝

Ըլլալ իրօք արժանաւոր:

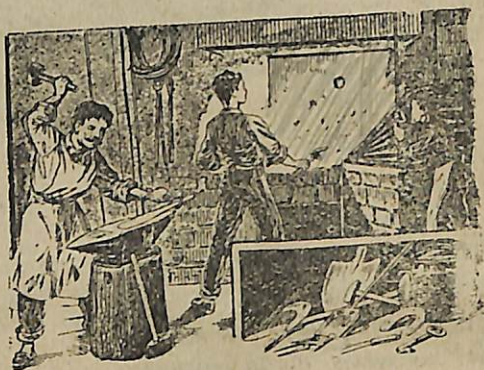
Քաղցրաբարոյ ըլլալ կ'ուզեմ,
Նաեւ զըւարթ ու ժրպստիւն,
Միշտ հընազանդ ու բարեկիրթ.
Աշխատասէր ու զրքասիր:

Այսպէս կըրնամ երկրիս վըրան
Հրեշտակներու ըլլալ նըման,
Եւ անկէ ետք՝ երկինքն ալ՝
Իրաւցնէ հրեշտակ դառնալ:

ԲԱՌԵՐ.— Սրտովի՞ն՝ սրտանց.— Քաղցրաբարոյ՝ անուշ բնա-
ւորութիւն ունեցող.— Ժպտադեմ՝ ժպտուն դիմով.— Փրասիրտ՝
քուր ունեցող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «շփանալ».— Ինչո՞ւ
կ'ուզէք նմանիլ երկինքի հրեշտակներուն.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ եր-
կինքի հրեշտակ մը.— Ի՞նչ տեսակ յատկութիւններ պէտք են՝ եր-
կինքի հրեշտակներուն նմանելու համար:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲՍՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մեր անձին կասարելու-
քեան մասին գաղափար կազմելու համար պիտի և մեր սեփական
խղճին դասողութեան ականջ օսենք, եւ ոչ թէ ուրիշներու — յաճախ
կեղծաւորներու — ըսածին:— Գովեսները պիտի չի շփացնեն մեզ,
այլ գրգիռ մը պիտի և ըլլան՝ որպէս զի աւելի մեծ գովեսներու ար-
ժանի դառնանք:

16. ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչմէ եօթը տարու մեծ եղբայր մը ունէի: Մեծ եղ-
բայրս հայրիկիս հետ կ'աշխատէր միեւնոյն արհեստին մէջ:
Հայրս մինակը չէր բաւեր մեր ապրուստին: Այս
պատճառաւ եղբայրս ալ ստիպուած էր անոր հետ աշ-
խատիլ և զբոսիլ զպրոցէն:

Ամբողջ օրը տունէն դուրս՝ հայրիկիս խանութը կը
մտար: Քիչ անգամ միայն կը տեսնէի զինքը, բայց շատ
կը սիրէի:

Անգամ մը հայրս խարաղանով կը ծեծէր զայն
սաստկօրէն: Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար բարկացած էր,
բայց եղբօրս աղաղակները սրտիս կը դպչէին:

Չկրցայ դիմանալ: Անմիջապէս առաջ նետուեցայ,
բոլոր ուժովս գրկեցի եղբայրս, և աշխատեցայ որ զայն
ծածկեմ իմ մարմնովս:

Հայրիկիս բարկութիւնը չէր մեղմացած տակաւին.
անիկա շարունակեց զարնել, և հարուածները ինծի կու-
գային:

Բայց նորէն կեցայ, աշխատեցայ որ աւելի լաւ
պաշտպանեմ եղբայրս, մինչեւ որ հայրս՝ իմ արցունք-
ներէս յուզուած՝ ծեծը դադրեցուց և ներեց եղբօրս:

ՌՈՒՍՈ

ԲԱՌԵՐ.— Մեղմանալ՝ քերեմալ:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «ապրուստի բաւել».
— Ի՞նչ ըսել է «սրտի դպչիլ».— Ինչո՞ւ Ռուս շատ չէր տեսներ իր
եղբայրը.— Ի՞նչպէս ապացուցուց թէ զայն կը սիրէ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲՍՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Միշտ պատաստ պիտի և
ըղբեր պաշտպանելու ո՛չ միայն մեր եղբայրները, այլ նաեւ ամեն
անոնք որոնք անեղութեան մեջ կը գտնուին եւ որոնց կրնանք օգնել
ու եւ կ'երպով.— Ամենեւնի պզտիկ, ամենեւնի սկստ օգնութիւնն իսկ շատ
անգամ մեծամեծ բարիքներու պատճառ կը դառնայ:

17. ՎԵՂԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ

Անգամ մը գիւղ ելած էի ու կը պտտէի խոհանարան-
ընտրութիւնը, գեղջուկներուն աշխատանքը դիտելով:

Յանկարծ, հիւղակի մը մօտ, տեսայ երկու գեղջուկ
տղաք որոնք կը կռուէին իրարու հետ:

Տղոցմէն մէկը մեծ էր և զօրաւոր կ'երեւար, իսկ
միւսը փոքր էր ու տկար:

Եւ սակայն փոքր տղան էր որ կը յարձակէր ու
կ'աշխատէր զարնել միւսին: Մինչդեռ մեծը չէր զարներ,
այլ կը ջանար անոր հարուածներէն խուսափել:

Երբոր կռիւն դադարեցաւ, ժամեցայ մեծ տղուն և
հարցուցի.

— Եղբայրդ էր քեզի հետ կռուողը:

— Ո՛չ, դրացի է:

— Շատ չար տղայ մը կ'երեւայ:

— Այո՛, միշտ այսպէս գէշ կը վարուի բոլոր տղոց
հետ:

— Բայց երբ քեզի կը զարնէր՝ ինչո՞ւ դուն ալ ա-

նոր չէիր զարներ:

— Ի՞նչպէս զարնէի, պատասխանեց գեղջուկ տղան,
ես անկէ զօրաւոր եմ:

Վեհանձն տղայ մըն էր այս գեղջուկը:

ԲԱՌԵՐ. — Պեղջուկ՝ գիւղացի. — Խրճիթ՝ պղծիկ տուն. —
Հիւղակ՝ պղծիկ տուն, տնակ. — Խուսափիլ՝ ազատիլ:

ԸՆԴՈՒՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է գիւղը. — Որո՞նք կը բնակին
գիւղին մէջ. — Ի՞նչ տեսակ տուններ են հիւղակն ու խոհանարանը. — Ի՞նչ
է վեհանձնութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մեծ տղան միշտ ներ-
դասուրեւումս վարուելու եմ իրենցմէ պղծիկներուն հետ. — Զօրաւոր
տղան պէտք չէ որ իրենց ոյժը իր գեղի գործածեն իրենցմէ սկսեալ-
ուն դիմ. — Մեծերը կրնան անուշութեամբ, վեհանձնութեամբ ա-
յապել իրենցմէ սկսեալներուն: — Վեհանձնութիւնը մարդկային առա-
ջնութեանց մեծագոյններէն մէկն է:

18. ՇԵՐՄԻՆԷ

Կանուխ կ'երթայ վարժարան,
Մաքուր հագուած, միր, ժպտուն,
Աղջիկ մըն է
Հերմինէ:

Քաղաքավար ու բարի,
Տեսնողն անոր կը յարի:

Դասերէն ետ չի մնար,
Մեծերուն քով հեզ խոնարհ
Աղջիկ մըն է
Հերմինէ:

Եւ ըզգաս ու խելացի
Ձի լսուի ձայնն իր լացի:

Տըղա՛ք առանց վարանման
Կ'ըսեմ՝ Տիպար աննըման

Աղջիկ մըն է
Հերմինէ՛.

Պէտք է ջանաք ամէն օր
Նըման ըլլալ ճիշդ անոր :

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ժիր՝ չմեղացող, աշխոյժ.— Յարի՛ր՝ քարեկամա-
ճալ.— Հեզ՝ անուշ բնատուրութիւն ունեցող.— Բզզաւա՛ւ՝ պարկեշտ.—
Տիպար՝ օրինակելի:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Որո՞նք են Հերմինէի յատկութիւնները:
— Խնչ կերպով պիտի աշխատիք այդ յատկութիւնները ունենալի:
— Ինչո՞ւ համար քաղաքավար ու բարի տղոց կը յարկն:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղա՛ միշտ իրարմէ օրի-
նակ առնելու են, քայքայ քարի օրինակ.— Իրենց նպատակը պիտի է
ըլլայ դպրոցին աշակերտներուն մէջ օրինակ դառնալ եւ Տիպար նկատ-
աւելի ոչ միայն ուսման, այլ նաեւ քարի վարի մէջ:

19. ՍՊԱՍՈՒՇԻՆ

Շուշան կօշկակարի մը աղջիկն էր:

Օր մը գրքի մը մէջ հետեւեալը կարդաց.

«Պէտք է քաղաքավար ըլլալ ամէն մարդու հետ»

— Ոյո՛, ըսաւ Շուշան բարձրաձայն, գիրքս իրա-
ւունք ունի, պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուիմ
ամէնուն հետ... պէտք է քաղաքավար ըլլամ մայրի-
կիս, հայրիկիս, եղբայրներուս, և դաստիարակներուս
հետ... յետոյ... ուրիշ ո՞վ կայ... այո՛ հայրիկիս յա-
ճախորդներուն հետ... կարծեմ մարդ չեմ մոռնար:

Շուշան չտեսաւ որ հայրը զինքը մտիկ կ'ընէ, և
ուրախ գուարթ պարտէզ կ'ելլէր, երբ աճապարանքով
զարնուեցաւ իրենց սպասուհիին՝ որ ջուր կը բերէր:

Շուշան անիրաւ էր, բայց բարկացաւ:

— Կո՞յր ես, ի՞նչ ես, պոռաց սպասուհիին, տես՝
չըջազգեստս թրջեցաւ:

Խեղճ սպասուհին ձայնը ձուլն չհանեց:

Բայց ճիշդ այդ միջոցին Շուշանի հայրը վրայ հա-
սաւ և աղջկան ձեռքէն բռնելով, ըսաւ.

— Շուշան, աղջիկս, այս կերպով քաղաքավար
պիտի ըլլաս ամէն մարդու հետ... քիչ մը առաջ քեզ
մտիկ կ'ընէի... կը կարծէիր թէ ոչ ոք մոռցած ես...
բայց կը մոռնայիր որ պէտք է քաղաքավարութեամբ
վարուիս սպասուհիներուն հետ ալ... ներողութիւն
խնդրէ ուրեմն սպասուհիէն, որովհետեւ յանցանքը
քուկդ էր:

Շուշան անմիջապէս հնազանդեցաւ:

— Հիմայ կրնաս պարտէզ երթալ, ըսաւ հայրը:

Եւ շուշան պարտէզ ելաւ՝ մտածելով.

— Որչա՛փ իրաւունք ունի հայրս: Կը մոռնայի որ
սպասուհիներուն հետ ալ պէտք է քաղաքավարութեամբ
վարուիլ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Խնչ է քաղաքավարութիւնը — Խնչ
տարբերութիւն կայ անկիրթ տղուն եւ քաղաքավար տղուն միջեւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Դիւրբով, հարստու-
թեամբ կամ ծնունդով մեղմէ ստորադաս անձերէն եթէ յար-
գանք կը սպասենք, մենք ալ փոխադարձաբար յարգանք
պարտական ենք անոնց:— Մարդիկ հաւատար են իրենց ի-
րաւունքներով, որչա՛փ ալ տարբեր վիճակներու մէջ գըտ-
նուին: Հարուստը չի կրնար աղքատը անիրաւել, ոչ ալ տէրը
սպասուհի, արդէն ամէն մարդ հաւատար է օրէնքի և մարդ-
կային խզիւն առջեւ:

20. ԱՆՍԱԲՈՒՐ ԱՂՋԻԿԸ

Շուշան աննախոր աղջիկ մըն էր։

Մայրը միշտ կը լուար, կը մաքրէր ու կը սանտրէր զինքն ու եղբայրները, բայց մօրմէն հեռանալուն պէս՝ Շուշան վրան գլուխը կ'աղտոտէր։

Իր ձեռքն ու դէմքը շարունակ մրոտ էին։ Եղունգները կտրել չէր տար և վրան գլուխը ամէն տեսակ արատներով լեցուն էր։

Ընկերները կը գան էին Շուշանէն և շարունակ կը փախչէին անկէ։

Հայրիկին անուան տօնն էր։ Շուշան և եղբայրները մէյմէկ ոտանաւոր պիտի արտասանէին այդ առթիւ։

Բոլոր եղբայրներն ալ արտասանեցին իրենց ոտանաւորները և գացին հայրիկը համբուրեցին։ Հայրիկն ալ զանոնք համբուրեց հրճուանով։

Կարգը Շուշանին եկաւ։

Շուշան արտասանեց իր ոտանաւորը, բայց երբ հօրը մօտենալով ուզեց զայն համբուրել, հայրը զինքը հեռացուց՝ ըսելով։

— Տղոց այտերը միշտ վարդագոյն կ'ըլլան, քուկինս

ներդ սեփսեւ են, կարծես մրոտած են. ես մրոտ աղջիկներու համբոյրը չեմ ուզեր։

Շուշան անօրախար մնաց իր եղբայրներուն քով ու լացաւ։

Բայց առիկա մեծ դաս մը եղաւ իրեն համար։

Այն օրէն ի վեր՝ Շուշան խնամք կը տանի իր մաքրութեան և վրան գլուխը չաղտոտեր։

ԲԱՌԵՐ. — ԱՆՆԱԲՈՒՐ՝ աղտոտ։ — ՀՐՈՒԱՆՔ՝ ուրախութիւն։ — ԱՄՕՐԱԽԱՐ ՄԱՅՈՒ՝ խաչիկ։

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ի՞նչ է անմարբոթիւնը։ — Ի՞նչն է կանին աղտոտ տղոցմէն։ — Ի՞նչ է անուան տօնը։ — Հայրիկը ի՞նչն է ուզեց Շուշանը համբուրել։ — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ անմարբոթ չըլլալու համար։

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անմաքուր տղաքը ո՛չ միայն իրենց ընկերներուն և ամէն մարդոց զգուանք կը պատճառեն, այլ նաև իրենց առողջութեան կը վնասեն. — Մաքրութիւնը առողջութեան մեծագոյն պայմանն է։ — Ընդհանրապէս անմաքուր տղաքն են որ ամէնէն աւելի հիւանդ կ'ըլլան. — Անմաքրութիւնը վտանգաւոր է, որովհետեւ յաճախ մահ՝ իսկ կը պատճառէ։

21. ԿԵՑՑԵ՛ ՋՈՒՐ Ը

Կեցցե՛ ջուր, կեցցե՛ ջուր,
Որ կը զովացնէ, մեզ կ'ընէ մաքուր.
Կեցցե՛ ջուր, կեցցե՛ ջուր,
Որ մեզ կուտայ գէժք սիրուն, անուշ քոյր.

Իր շընորհներն են որ մեզի կուտան
Առողջութիւն և կորով պատուական,
Մեր վարժապետը կը յորդորէ որ
Մաքրութիւն սիրենք միշտ եւ ամէն օր:

Պզտիկ տղայ մը, ուշիմ՝ խնայասուն,
Պէտք է որ լուայ, Աստըծու առտուն:
Ջեռքը, մարմինը ու գէժքը զուարթ,
Որպէս զի գինքը սիրէ ամէն մարդ:

ԲԱՌԵՐ. — Թաղ՝ գոյն — Շնորհ՝ պարգև — Լուր՝ ոյժ:
— Յարգարեկ՝ խրատ տալ — Ուշիմ՝ խելացի — Խմաստուն՝
չատ ու լաւ բան գիտցող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ո՞ր կը գտնուի ջուրը: — Ջուրն հետ
ի՞նչ կը գործածենք մաքրութիւն համար: — Ի՞նչպէս կը գոյանա
ջուրը: — Ո՞ր տեղերը ջուր կը գտնուին: — Ինչո՞ւ կը սիրեն մարդը
տղարը: — Ձուտացող տղարը ի՞նչ կ'ըլլան:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ջուրը մաքրութեան
մեծագոյն աղբիւրն է: — Մաքուր պէտք է ըլլալ ո՛չ թէ մար-
դոցմէ սիրութեամբ համար, այլ առողջ, կայտառ ու զուարթ
ըլլալու համար: — Մաքրութիւնը այնքան անհրաժեշտ է
մարմինին, որքան անունը: — Անմաքրութիւնը գէշ ազդե-
ցութիւն կ'ընէ նաեւ տղոց բարոյականին վրայ:

22. ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Ա.

Տօքթ. Սիմօնի զաւակը՝ Սեպուհ՝ իր ընկերներէն
երեքը իրենց պարտէզը հրաւիրած էր զրօսնելու:
Ջորս տղաքը երկար ժամանակ վազելէ վազվելէ
վերջ լաւ մը քրտնեցան և պարտէզին ամէնէն հովաւուն
վայրը գացին հանգստանալու:

Բարեբաղդաբար բժիշկը հոն էր:

— Ի՞նչ կ'ընէք պոռաց, այդ ի՞նչ անզգուշութիւն
է, չէ՞ք գիտեր որ այդպէս քրտնած վիճակի մէջ հովը
կրնայ դպչիլ ձեզի և նոյն իսկ մահացու հիւանդութեան
մը պատճառ դառնալ: Գացէք քառորդ ժամ մը հան-
դարտ նստեցէ՛ք արեւին տակ, որպէս զի քրտինքնիդ
չորնայ. անկէ ետքը ո՛րչափ կ'ուզէք կեցցէ՛ք հովին առջև:
Տղաքը իսկոյն հնազանդեցան:

Բ.

Երբոր քառորդ ժամը յրացաւ, բժիշկը զանոնք
իւր քով կանչեց և ըսաւ.

— Կը յուսամ որ չպիտի մոռնաք այս դասը. տա-
քէն անմիջապէս ետքը երեքք պաղ տեղ կամ հովին
առջև մի՛ կենաք:

Յետոյ աւելցուց.

— Քանի որ հիմայ առիթը եկաւ, քիչ մը ընենք
ձեզ, տեսնեմ ո՛րչափ հոգ կը տանիք ձեր առողջապա-
հութեան:

Տղաքը անձկութեամբ իրարու նայեցան:

— Օ՛հ, այդչափ մի՛ վախճաք, ըսաւ Տոբթօրը,
դժուար բան մը չէ. դո՛ւն, Յակօր, շիտակ կեցիր նայիմ:

Յակօր շակուեցաւ:

— Ի՛իչ մը աւելի շիտակ, քիչ մըն ալ...

— Բայց չեմ կրնար:

— Կը տեսնե՞ս, բարեկամս. չես կրնար շիտակ կե-
նալ. արդէն կոնակդ ծռած է և ուսերէդ մէկը միւսէն
աւելի բարձր է, եթէ այսպէս շարունակէ՝ քսան տա-
րեկան եղած ժամանակդ կուզի պիտի նմանիս:

— Բայց յանցանքը ի՞մս է, հարցուց Յակօր:

— Անշուշտ պատասխանեց բժիշկը, դպրոցին մէջ
շատ կը ծռիս տետրակներուն և գրքերուն վրայ, գրած
միջոցիդ ձախ թեւդ պէտք եղածէն աւելի կը տարածես
գրասեղանին վրայ. վերջապէս շատ գէշ դիրքով մը կը
նստիս:

ԲԱՌԵՐ. — Հովասու՛ն, հով առնող, գող.— Վալլը՛ տեղ.—
Մահացու՛ մահուան պատճառ եղող.— Լրացալ՛ վերջա-
նալ.— Անձկութեամբ՛ սրտադողով:

ԸՆԴՀԱՆՅԵՆԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ անզգուշութիւն ըրած էին Տոբթ.
Սիմօնի զաւակն ու իր երեք ընկերները.— Յակօր ինչո՞ւ չկրցաւ
շիտակ կենալ.— Ի՞նչ է կուզը.— Դուք ի՞նչպէս կը նստիր ու կ'աշ-
խատիր դպրոցին մէջ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅՍԱՐՈՒԹԻԿՆԵՐԸ.— Պզտիկ անզգուշու-
թիւններ, պզտիկ յոռի սովորութիւններ՝ որոնց կարեւորու-
թիւն չենք տար, կամաց կամաց մեծ դժբախտութեանց,
նոյնիսկ մահուան պատճառ կրնան դառնալ. Աւելի դիւրին
է հիւանդութեան մը գալը արգիլել, քան գալէն վերջ դադն
հեռացնել:

23. ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Գ.

Տօբթօրը Ռուբէնին դարձաւ և ըսաւ.

— Եկուր նայիմ, զաւակս, սա լրագիրը առ և քիչ
մը բան կարդայ ինծի:

Ռուբէն կարդաց:

— Աղէկ կարդացիր, ըսաւ բժիշկը, բայց տեսայ որ
կարդացած ատենդ շատ կը տանջուիս և գրքերը տեսնե-
լու համար կը ստիպուիս լրագիրը աչքերուդ քսել:

— Որովհետեւ կարճատես եմ, հեռուն չեմ տեսներ:

— Դիտեմ որ այդպէս է, բայց խնդիրը հոն է որ
քու այդ տկարութիւնդ երթալով կը ծանրացնես. տան
մէջ, ցերեկ ատեն, միշտ մութ խուցի մը մէջ կ'աշխա-

տիս, մինչդեռ՝ աշխատելու համար բոլորովին լուսա-
ւորուած տեղ մը պէտք է ընտրես: Եւ յետոյ ինքզինքդ
չես վարժեցնէր առարկաները կարելի եղածին չափ հե-
ռուէն տեսնելու. փոխանակ աչքերդ անոնց մօտեցնելու,
աշխատէ՛ որ նայուածքդ անոնց հասցնես: Այսպէս շա-
րունակ վարժութիւն ընելով կրնաս յաղթել այդ տկա-
րութեան և տեսնել՝ քու ընկերներուդ պէս:

Դ.

Տօքթոր Սիմոն երրորդ տղուն դարձաւ.
— Եկո՛ւր նայիմ, Միհրան, քիչ մըն ալ քեզ քննենք:
Միհրան յառաջացաւ, բայց կարծես թէ յանցաւոր
մըն էր և մատուրները ծածկած էր ափերուն մէջ.
— Բա՛ց նայիմ ձեռքերդ, ըսաւ բժիշկը:
Միհրան բացաւ ձեռքերը:
— Այդ աղտոտ եղունգներուդ համա՞ր կը խպնէիր,
զաւա՛կս: Լա՛ւ, ամօթի զգացումը աղէկ բան մըն է,
բայց ինչո՞ւ ամօթ զգաս, ինչո՞ւ ամօթով մնաս: Կը
տեսնե՞ս թէ որչափ գէշ բան է աղտոտ ըլլալը: Երանի
թէ միայն ատ ըլլար:

Յետոյ միւս տղոց դառնալով՝ յարեց.

— Ձեզի պատմութիւն մը պատմեմ, պիտի տեսնէք
որ աղտոտութիւնը որչա՛փ վնասակար հետեւանքներ
կրնայ ունենալ:

ԲԱՌԵՐ. — Խաւց՝ սենեակ:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ռուբէն ինչո՞ւ կարճատես դարձած
էր. — Ինչո՞ւ վնասակար է ցերեկ ատեն մութ խուցի մը մէջ աշ-
խատիլը. — Ի՞նչ պէտք են ընել կարճատեսները. — Միհրան ինչո՞ւ
խպնեցաւ. — Ինչո՞ւ համար լաւ բան է ամօթի զգացումը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ պղտիկ տարի-
քէն մեր առողջութեան հոգ չտանինք, ապագային տկարա-
կաղմ կ'ըլլանք և չենք կրնար աշխատիլ. — Պէտք է մա-
քուր պահենք մեզ, պէտք է լաւ մը խողանակենք մեր հա-
գուտները. — Պէտք է որ մեր տունները օդաւէտ եւ մաքուր
ըլլան. — Պէտք է կարեւորութիւն տանք մարմնամարզին
և մեր զբօսանքի ժամերը անցնենք մաքուր օդի մէջ, կաղ-
դուրի խաղերով:

24. ԲԺԺԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Ե.

Տօքթոր Սիմոն հետեւեալ պատմութիւնը ըրաւ տղոց.

— Բաւական ժամանակ առաջ, այս թաղին մէջ
Պետրոս անունով գործաւոր մը կար:
«Աղտոտ տղայ մըն էր Պետրոս, մաքրութենէ կը
խորշէր:

«— Ինչո՞ւ լուացուիմ, կ'ըսէր, ատիկա ժամանակի
կորուստ է. յետոյ ինչի՞ կը ծառայէ լուացուիլը, չէ՞ որ
չեմ լուացուիր և շատ ալ առողջ եմ:

«Օր մը, դանակ մը սրած միջոցին, Պետրոս պղտիկ
մը կը կտրէ մատը: Վէրքը ա՛յն աստիճան աննշան բան
մըն էր որ Պետրոս կարեւորութիւն չտար:

«Բայց երեք օր վերջ՝ մատը կը սկսի ուռիլ. վէրքն
ալ շատ ցաւ կը պատճառէ իրեն: Պետրոս անմիջապէս
ինծի եկաւ:

«Քննեցի մատը, և ըսի իրեն.

«— Ինչո՞ւ Պետրոս, մատդ փտե՞ր է, պէտք է կտրել.
Ինչո՞ւ աւելի կանուխ չեկար:

«Պետրոսի գոյնը նետեց:

«— Անպատճառ պէտք է կտրե՛լ, հարցուց.

«— Անշո՛ւշտ, պատասխանեցի, եթէ հիմայ այդ մատդ չկտրեմ, վերջը պիտի ստիպուիս ամբողջ ձեռքդ կտրել տալ:

«Եւ մատը կտրեցի:

«Հիմա թերեւս անանկ կը կարծէք որ դանակին վէրքն էր ատոր պատճառը. կը սխալիք: Աղտոտութիւնն էր, վէրքը շուտ կ'անցնէր՝ եթէ Պետրոս կտրուած մատը մաքուր պահած ըլլար: Բայց Պետրոս աղտոտ էր. և աղտոտութիւնն էր որ փտեցուցած էր վէրքը:

ԲԱՌԵՐ.— Խորշիլ՝ գանիւլ.— Սրել՝ սուրցնել:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պատմեցէ՛ք ամբողջ պատմութիւնը.— Ինչո՞ւ փտեցաւ Պետրոսի մատը.— Ինչո՞ւ բժիշկը մատը կտրեց.— Եթէ չկտրէր՝ ի՞նչ պիտի ըլլար.— Եթէ դուք ալ վէրք մը ունենար ի՞նչ պիտի ընէք:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղաք պէտք չէ որ հատու առարկաներու հետ խաղան.— եթէ անդգուշութեամբ ձեռքերնին կտրեն կամ վաղած ատեննին իյնան ու վիրաւորուին, պէտք է անմիջապէս լուան և շուտ մը իրենց ծնողքին ցոյց տան վէրքը.— վէրք մը որչափ կանուխ դարմանուի, այնքան շուտ կ'անցնի:

25. ԿԱՐՈՒՇԻՆ ԵՐԳԸ

Թէեւ փոքրիկ՝ բայց ժրաջան,
Կարուհին եմ ես մեր տունին,
Թաթիկներս յոգնիլ չունին,
Կ'ուզեն գործել ամէն վայրկեան:

Արշալոյսէն մինչև գիշեր
Կը հիւսեմ զարդ, կը կարեմ կար,
Կտրեմ ձեւեմ միշտ անդադար,
Բանիմ ասեղ, ժանեակ, նիշեր:

Զաւակ մըն եմ աշխատութեան
Հէք ծընողքիս դառն քրտինքին.
Քանի՛ քանի ջանքեր անցին
Նըւիրեցին ինձ անխափան:

Բայց հիմայ երբ կրնամ մեղմել
Բազուկներուս առոյգ ուժով
Տաժանփները անոնց վրդով,
Անհոգութիւնն է անվայել:

Աշխատութիւն, այս է իմ երգ.
Կեանքի կռիւ մըն է անդուշ,
Ու երբ կենանք անհոգ ու թոյլ
Կրնանք փնալ անօթի, մերկ:

Օ՛ն, շարժեցէ՛ք բազուկներ քաջ
Ջանքը վառէ թող ձեր աւիւն,
Չեմ սիրեր ես արտունջ, շալիւն,
Պէտք է սուրալ դէպի առաջ:

Յ. Ե.

ԲԱՌԵՐ. — Ժրաջան՝ աշխատող — Անգին՝ շատ սուղ,
դին չունեցող — Անխափան՝ անդադար — Տաժան՝ յոգնու-
թիւն, շարժարանք: — Անգուլ՝ վերջ՝ դադար չունեցող: —
Լալիւն՝ լաց: — Սուրալ՝ վաղել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ժանեակը, ի՞նչ է նիշը: — Ի՞նչ
կը նշանակէ «աշխատութեան» զուակ լըն եմ: Կարուհիին ծը-
նողքը ի՞նչ քրած էին: — Ինք ի՞նչ կ'ընէր ատոր փոխարէն: — Դուք
ի՞նչ պիտի ընէք: — Ի՞նչ կը նշանակէ՝ «պէտք է սուրալ դէպի
առաջ»:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աշխատութիւնը տա-
րեքի հետ կապուած չէ: — Ամէնէն փոքր, ամէնէն աղար տը-
ղաքն իսկ կրնան աշխատիլ ու է կերպով: — Օգնել իրենց
ծնողքին՝ նուիրական պարտք մըն է տղոց համար. բայց
այդ պարտքը հատուցանելու համար պէտք չէ որոշ ատենի
մը սպասել. — Ամէն տարիքի մէջ կրնանք օգնել մեր ծնող-
քին և անոնց աշխատութիւնն ու նեղութիւնը թեթեւցնել:

26. ՅԱՐԴԸ ԵՒ ՈՒՌԻԻ ԶԻՒՂԵՐԸ

Ա.

Այրի աղքատ կին մը և իր երկու զաւակները դաշտ
գացած էին ուռիի ձիւղեր հաւաքելու:

Մայրը այդ ձիւղերէն խոշոր սրցակ մը ունէր գըլ-
խուն վրայ, իսկ աղաքն ալ յարգի շիւղերով կապուած
փոքրիկ խուրձեր կը կրէին:

Ճամբան հանդիպեցան հարուստ վաճառականի մը
և անկէ ողորմութիւն խնդրեցին:

Վաճառականը ողորմութիւն չտուաւ. բայց այրի
կնոջ դառնալով. քսաւ.

— Ինչո՞ւ կը մօրաս:

— Որովհետեւ կարօտ եմ:

— Բայց յանցաւորը դուն ես. դուն ու զաւակներդ կրնաք աշխատիլ և մուրացկանութենէ ազատիլ:

— Բոլորովին ծոյլ չենք, մենք ալ կ'աշխատինք, ըսաւ կինը, և նորէն աղքատ ենք:

— Դուք աշխատելու լաւ եղանակը չէք գիտեր... եթէ ուզէք՝ կրնաք ոսկրի վերածել սա ուռիի ճիւղերն ու յարդի ճիւղերը:

Խեղճ կինը զարմացմամբ վաճառականին կը նայէր:

— Չե՞ս հաւատար, ըսաւ վաճառականը. երկու զաւակներդ ինծի յանձնէ և ես անոնց պիտի սորվեցնեմ թէ ի՞նչպէս ուռիի ճիւղերն ու յարդը ոսկրի կը փոխուին. այն ատեն՝ դուն ալ կրնաս ապրիլ անոնց աշխատութեան արդիւնքով:

— Մայրը հաւանեցաւ, և զաւակները յանձնեց վաճառականին:

ԲԱՌԵՐ. — Հաւաքել՝ ժողովել. — Տըցակ՝ իրարու կապուած (ճիւղեր). — Խուրձ՝ տըցակին փոքրը, տեսակ մը փունջ. — Խնկրել՝ ուզել. — Վերածել՝ փոխել:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Խնչ տեսակ ծառ է ուռիւն. — Խնչ է տըցակը, ի՞նչ է խուրձը. — Խնչ է վաճառականը. — Խնչ է յարդը. — Ո՞ր մուրացկաններուն պէտք է ողորմիլ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անոր համար որ կըրնայ աշխատիլ՝ մեծագոյն ամօթն է մուրացկանութիւնը. — Աշխատելու կարող մարդ մը երբ կը մուրայ՝ պարզապէս յաղորդու կարող մարդ մը երբ կը մուրայ՝ Չկայ անպատուաբեր աշխատութիւն. — Պէտք է ջանալ սակայն որ աշխատութիւնը արդիւնք տայ. այլապէս ժամանակի վատնում կ'ըլլայ:

27. ՅԱՐԴԸ ԵՒ ՈՒՌԻԻ ՃԻՒՂԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Վաճառականը մօտակայ քաղաք մը կը բնակէր:

Այնտեղ տարաւ այրի կնոջ տղաքը, անոնցմէ մէկուն կողովագործութիւն սորվեցնել տուաւ, և միւսին ալ յարդէ գլխարկներ հիւսելու արուեստը:

Երեք տարի ետքը տղաքը արդէն իսկ վարպետ դարձած էին և կրնային մինակնին աշխատիլ:

Երկուքն ալ իրենց մօրը քով վերադարձան և սկըսան աշխատիլ: Անոնք շարունակ կողովակներ, սակաւներ և աղուոր գլխարկներ շինելով կը ղրկէին վաճառականին որ ծախէ:

Օր մը, վաճառականը իրենց տունը եկաւ, և իրեն ղրկուած ապրանքներուն փոխարէն փայլուն գեղեցիկ ոսկիներ յանձնելով, ըսաւ տղոց մօրը.

— Կը յիշե՞ս ասկէ առաջ ըրած խօսքս. այն ատեն թերեւս չհաւատացիր երբ կ'ըսէի թէ աշխատող ձեռքը կրնայ հրաշքներ գործել: Աշխատող ձեռքը անա այսպէս կրնայ ոսկրի վերածել նոյն իսկ ուռիի ճիւղերն ու պարզ յարդը:

ԲԱՌԵՐ. — Մօտակայ՝ մօտիկ. — Խողովակ՝ պղտիկ կողով. — Ապրանք՝ ծախու առարկաներ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը. — Վաճառականը լաւ բան մը ըրաւ ողորմութիւն չտալով. — Խնչ պիտի ըլլար հետեւանքը՝ եթէ ողորմութիւն տուած ըլլար. — Խնչ կը նշանակէ «աշխատող ձեռքը ոսկրի կրնայ վերածել նոյն իսկ ուռիի ճիւղերն ու յարդը». — Խնչ տեսակ արհեստ է կողովագործութիւնը. — Խնչպէս կը հիւսն յարդէ գլխարկները:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Աշխատութիւնը միայն ապրելու միջոց մը չէ այլ պարտականութիւն մը.— Աշխարհի բոլոր բարեքները, մարդկութեան յառաջդիմութիւնը, բարօրութեան պայմանները, եւլն. մարդկային աշխատանքի արդիւնքն են:

28. ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԸՆԿՈՅՁԸ

Էգ կապիկ մը դեռասի
Կանանչ կեղեւով ընկոյզ մը գլտաւ
Խաճաւ զայն. համն էր կծու և փնրի.
Ծամռկեց դէմքն ու գոչեց. «Ա՛հ, իրա՛ւ
Մայրս ստեց ինձ, երբոր
Ապահովցուց թէ ընկոյզներն են աղուոր.
Այ ի՛նչպէս հաւտալ ծերերու խօսքին
Որք պղտիկները խաբել կը ջանան:
Եւ իր ընկոյզը նետելով ուժգին՝
Մրմրուաց. «Թող քեզ ուտէ սատանան:»
Խռոր կապիկ մը առաւ զանիկա,
Երկու քարի մէջ կոտրելով դիւրաւ

Կեղեւներն հանեց, մաքրեց ու կերաւ
Եւ՝ «Մօրդ ըսածին մէջ բնաւ սուտ չկայ,
Յարեց, ընկոյզներն անուշ, համով են,
Բայց պէտք է հանել զանոնք կեղեւէն:»

Յիշեցէ՛ք թէ կեանքի մէջ ալ

Չկայ առանց աշխատութեան հաճոյք ըզգալ:

«Թարգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ»

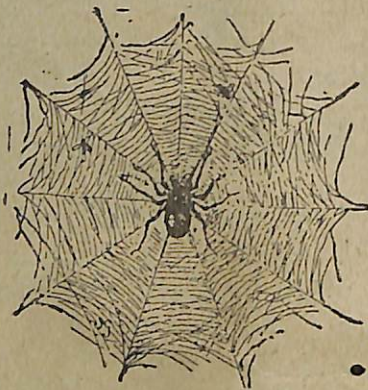
ՅԼՈՐԻԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Դեռատի՛ պղտիկ.— Փնրի՛ (փոխաբերաբար)
անախորժ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԼՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ ծառ է ընկուզենին.— Ընկոյզը ի՛նչպէս կազմուած է.— Կապիկը իրաւութեան ունէ՞ր ըսելու թէ մայրը ստած է.— Ինչո՞ւ.— Ծերերու խօսքին հաւատալով ենք թէ ոչ.— Ինչո՞ւ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «Թող քեզ ուտէ սատանան».— «սատանան».— Ի՞նչ է հաճոյքը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Առանց աշխատութեան հաճոյք չկայ.— Պէտք է յոգնիլ, զոհողութիւն մը ընել՝ հաճոյքին ազուրուրութիւնը հասկնալու համար.— Շատ անգամ քիչ մը աշխատութենէ փախելնուս համար, հաճոյքի լաւ առիթներ կը կորսնցնենք.— Ե՛տլ մարդը՝ նոյն իսկ երբ հարուստ ըլլալ՝ իրական հաճոյք չզգար բնաւ.— Բուն հաճոյքը աշխատող մարդուն իրաւունքն է:

աււ ընդհանրապէս դժբախտ էին:— Միակ մարդ մը չի կրնար իր բոլոր պէտքերը հոգալ. պէտք է որ ուրիշ մարդիկ ալ իրեն գործակցին:— Այն որ ուրիշին գործակցութեան կը կարօտի, պէտք է որ ինքն ալ անոր համար աշխատի:

30. ՍԱՐԴՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Սարդը՝ Շերամին կ'ըսէր հեզնօրէն.
— «Ի՞նչ դանդաղաշարժ ես դուն Աստուած իմ,
«Եւ որքա՛ն օրեր քեզ հարկաւոր են
«Որ գործ մ'արտադրես: Նայէ՛, չը պարծիմ,
«Փոքրիկ պահ մ'ինձ բաւ է՝ նուրբ անհամար
«Թելերով ոստայն հիւսելու համար»:

Շերամը ըսաւ. — «Լաւ, սակայն,
«Դիմացկուն չէ քու ոստայն,
«Ո՛չ ալ ո՛ր է բանի

«Օգտակար կամ պիտանի.

«Քիչ կ'արտադրես ես, իրա՛ւ,

«Բայց արտադրածս է միշտ լաւ»:

(Թարգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

ԼՂ ՊԱՅԵՒ

ԲԱՌԵՐ. — Հեզնօրէն՝ ծաղրելով. — «Դանդաղաշարժ՝
դանդաղ. — Հարկաւոր՝ պէտք. — Նուրբ՝ բարակ. — Անհա-
մար՝ չատ, չհամբուսող:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է սարդը. —
Ի՞նչ կ'ընէ. — Շերամը ի՞նչ տեսակ կենդանի է. — Ի՞նչ է ոստայնը,
— Ո՞ր իրաւունք ունէր, սարդը թէ շերամը. — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պարծենկոտութիւնը
գէշ և ֆեառակար ունակութիւն մըն է. — Պարծենկոտը միշտ
իր աշխատութիւնը գերազանց կը կարծէ, մինչդեռ յաճախ
ամէնէն անարժէքն է. — Շատ աշխատիլը չէ որ յարգի է,
այլ լաւ՝ օգտակար ու բարեւոր բաներու համար աշխա-
տիլը. — Աշխատութիւնը միշտ իր արդիւնքէն կը դատուի
և ոչ թէ քանակէն:

31. ՈՍԿԻ ՄԱՏՆՈՑԸ

Ա.

Մարիամ նստած էր ճաթուն եզերքը և իր պզտիկ
եղբոր հագուստները կը կարկտէր:

Ամէն անգամ որ մայրը զբաղած ըլլար, Մարիամ
կ'օգնէր անոր:

Մինչդեռ այդպէս կ'աշխատէր, խաղացող արջ մը
անցուցին, և Մարիամ՝ հետաքրքրուած՝ քիչ մը տեղ
արջին հետեւեցաւ անոր ծիծաղելի չարժուճները դիտելու
համար:

Բայց երբ տեղը վերադարձաւ, տեսաւ որ մատնոցը կորսուած է, և սկսաւ փնտռել:

Հարուստ տիկին մը որ ճամբուն վրայ կը պտտէր, զայն վշտացած տեսնելով՝ մօտեցաւ և ըսաւ.

— Ի՞նչ կը փնտռես, աղջիկս:

— Տիկին, պատասխանեց Մարիամ, մատնոցս կորսընցուցի, ան կը փնտռեմ:

Տիկինը վար ծռեցաւ և Մարիամ այնպէս կարծեց թէ գետնէն բան մը կը վերցնէ:

— Ահա՛, ըսաւ տիկինը, անոր տալով ոսկի մատնոց մը, ա՛ռ, անհարաւորոյս այս է քու մատնոցդ:

— Ո՛չ տիկին, իմ մատնոցս պարզ պողպատէ էր, պատասխանեց Մարիամ:

— Շատ աղէկ, սիրունիկս, ըսաւ տիկինը, դուն պարկեշտ աղջիկ մըն ես, չես ուզեր առնել մատնոց մը որ քեզի չի պատկանիր. ուրեմն քեզի կուտամ այս ոսկի մատնոցը:

Մարիամ բոլոր սրտովը շնորհակալ եղաւ և գնաց մօրը պատմեց եղածը:

ԲԱՌԵՐ. — Հետեւիլ՝ ետեւէն երթալ. — Անտարակոյս՝ կասկած չկայ որ. — Երեւ պատկանիլ՝ իրենը ըլլալ:

ԸՆԴՈՍՅՆԵՔԻ ԿԷՏԵՐ. — Մարիամ ինչո՞ւ կը կարկտէր եղբորը հագուստները. — Տիկինը ինչո՞ւ «մառնոցը գտայ ըսելով» ոսկի մատնոց մը տալ ուզեց անոր. — Մարիամ ինչո՞ւ չառաւ. — Տիկինը ինչո՞ւ վարձաւորեց զայն. — Ի՞նչ է պողպատը. — Ի՞նչ տեսակ առարկաներ կը շինուին անով. — Ի՞նչ է երկաթին եւ պողպատին տարբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅՑՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Երբեք պէտք չէ ձեռք տանիլ ուրիշներու պատկանած առարկաներուն. — Այն որ սուտ խօսելով իրեն չպատկանած առարկայի մը կը տիրա-

նայ՝ գողութիւն ըրած կ'ըլլայ. — Նոյն իսկ եթէ գետնէն ձեզի չպատկանող առարկայ մը գտնէք, պէտք է աշխատիք որ տէրը երեսան հանէք և անոր յանձնէք:

32. ՈՍԿԻ ՄԱՏՆՈՅԸ

(Շարունակութիւն)

Ք.

Մարիամի ոսկի մատնոցին պատմութիւնը տարածուեցաւ գիւղին մէջ:

Բոլոր տղաքն ու աղջիկները գիտէին զայն: Բարեկեցիկները կը գովէին Մարիամի պարկեշտութիւնը, իսկ չարերը կը նախանձէին անկէ:

Զապէլ մանաւանդ որ անկիրթ ու ստախօս աղջիկ մըն էր, ինքզինքը կ'ուտէր:

— Ես ալ տիկինէն պարգեւ մը պիտի առնեմ, ըսաւ փնքնիրեն, և գնաց նստաւ այն ճամբուն վրայ ուր Մարիամ անոր հանգիպած էր:

Ի՞նչ մը վերջը տեսաւ որ տիկինը կ'անցնի սպասաւորի մը հետ: Անմիջապէս սկսաւ լալ ու դանդատիլ:

— Ինչո՞ւ կուլաս, հարցուց տիկինը անոր մօտենալով:

— Մատնոցս կորսնցուցի, փնտռեցի ու չգտայ, հիմայ մայրս պիտի ծեծէ զիս:

Այն ատեն՝ բարի տիկինը գրպանէն ոսկի մատնոց մը հանեց և Զապէլի ցոյց տալով՝

— Ա՛ռ է արդեօք քու մատնոցդ, ըսաւ:

— Ճի՛ի ճի՛շդ, աստիկա է, հիմայ կորսնցուցի, պէտքս Զապէլ:

Բայց երբ կը պատրաստուէր մատնոցը առնել, տի-
կինը քաշեց ձեռքը և սպասուհիին պատուիրեց որ աղ-
ուոր մը ծեծէ ստախօս աղջիկը:

Ձապէլ լալով տուն դարձաւ և ամօթէն՝ ոչ մէկուն
պատմեց գլխուն եկածը:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պատմեցէր ահողջ պատմութիւնը,—
Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Մարիամին եւ Ձապէլին միջեւ.— Անոնցմէ
որոն կ'ուզէր նմանիլ.— Ինչո՞ւ.— Ինչո՞ւ չար տղարը նախան-
ծեցան Մարիամին.— Ձապէլ ինչո՞ւ իր ընկերներուն չպատմեց
գլխուն եկածը

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ստախօսութիւնը բո-
ւոր գէշ ունակութեանց մայրն է.— Այն որ անգամ մը սուտ
խօսիլը վարժութիւն կ'ընէ, դիւրաւ կ'իյնայ միւս մոլու-
թեանց գիրկը.— Տղաք ամէնէն աւելի ստախօսութեան
զգուշանալու են:

33. ԱՏԱԽՕՍ ՇՈՎԻՒՐ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Մինրան,

Որ ամէն օր դաշտին վըրան,

Արածելու կ'երթար առտուն՝

Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն:

Օր մը՝ նեղուած հոն միս մինակ,

Լսաւ.— «Աղուոր խաղ մը խաղանք»:

Եւ ըսկըսաւ պոռալ ուժով՝

— «Դայլ կայ, գայլ կայ, հասէ՛ք շուտով»:

Գիւղացիներ եկան հասան,

Ոչ գայլ գըտան, ոչ ալ գազան:

Քան քան խընդաց անկիրթ տղան,
Լսաւ անոնց.— Կատակ էր անն»:

Դայլեր եկան օր մը իրաւ.
Մարդ իր ձայնին մըտիկ չըրաւ,
Մէկը չեղաւ իրեն պաշտպան,
Կըտոր կըտոր եղաւ Մինրան:

ՍԽԻԼ

ԲԱՌԵՐ.— Դազան՝ վայրի անասուն.— Պաշտպան՝
պաշտպանող, օգնութեան հասնող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչո՞ւ Մինրան սուտ կը խօսէր.—
Լա՞ւ րան է ընկերները խաբելը.— Ինչո՞ւ.— Ինչո՞ւ ընկերները
Մինրանին օգնութեան չհասան.— Եթէ գիտնային որ իրօք գալը
եկած է, պիտի պաշտպանէին զայն.— Ի՞նչ է գազանը.—
Որո՞նք են գազանները:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ստախօսութեան մե-
ծագոյն փաստը այն է որ երբ մարդիկ անգամ մը համոզ-
ուին մէկուն ստախօսութեան, այլ եւս բնաւ չեն ուղեր ա-
նոր հաւատալ, նոյն իսկ երբ ճշմարիտ կը խօսի.— Եւ ասի-
կա միշտ աղիտաբեր կը դառնայ ստախօսին համար:

34. ԿԱՂԱՄԱԽԻՆ

Ատենօք բարի և արդար դատաւոր մը կար։
Օր մը, անոր ներկայացան երկու երիտասարդներ՝
Մանուկ և Աբէլ։

Աբէլ ըսաւ դատաւորին։

— Տէ՛ր, առջի տարի ճամբորդութեան պիտի ելլէի, չուզեցի հետս տանիլ թանկագին քարերով պնկուած մատանի մը որ մօրս յիշատակն էր. և որովհետեւ Մանուկ իմ բարեկամս էր, մատանին անոր տուի որ պահէ։ Ինչ մայ ճամբորդութենէ դարձած եմ, մատանիս կը պահանջեմ, բայց Մանուկ կ'ուրանայ առած ըլլալը։

Մանուկ ալ երդում րբաւ և ըսաւ։

— Տէ՛ր դատաւոր, Աբէլ սուտ կը խօսի։ Ինծի մատանի չտուաւ բնաւ։

Այն ատեն՝ դատաւորը Աբէլի դարձաւ և ըսաւ։

— Աբէլ, վկայ մը, ապացոյց մը ունի՞ս։

— Աւա՛ղ, ո՛չ պատասխանեց Աբէլ. միայն կաղամախի մը կար այնտեղ՝ ուր մատանին Մանուկի յանձնեցի։

— Զի՛շէ է, հարցուց դատաւորը Մանուկին։
Մանուկ նորէն երդում րբաւ և ըսաւ։

— Տէ՛ր դատաւոր, մատանին պէս՝ կաղամախին ալ չեմ տեսած։

Դատաւորը պահ մը մտածելէ վերջ, ըսաւ։

— Աբէ՛լ, զնա՛ այդ ծառէն ճիւղ մը բեր. իսկ դուն Մանո՛ւկ՝ սպասէ՛ այստեղ մինչև որ Աբէլ վերադառնայ։

Ժամ մը վերջը երբ դեռ Աբէլ չէր վերադարձած, դատաւորը, անհամբերութեան շարժում մը ընելով, ըսաւ։

— Մանո՛ւկ, ինչո՞ւ Աբէլ այսքան ուշացաւ. սա պատուհանը բաց ու նայէ թէ կուգա՞յ։

— Տէ՛ր դատաւոր, ըսաւ Մանուկ, անկարելի է որ այսքան շուտ վերադառնայ, որովհետեւ կաղամախին տեղը շատ հեռու է։

— Ա՛հ, ստախո՛ս, գոչեց դատաւորը, հապա կ'ուրանայիր թէ ծառը չես տեսած բնաւ... Ի՛նչայ որ սուտդ ընունեցաւ, ա՛լ տարակոյս չկայ թէ մատանին իրա՛ւ առած ես... շո՛ւտ տիրոջը վերադարձուր զայն... Իսկ քու ստախօսութեանդ համար քեզ բանտ նետել պիտի տամ։

ԲԱՌԵՐ.— ՊՆՏՈՒԱԾ՝ զարդարուած։

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ ծառ է կաղամախին.— Ի՞նչ բան է թանկագին քարը.— Գանձի տեսակ թանկագին լարեր տեսած էր.— Ի՞նչ է յիշատակը.— Ի՞նչ կը նշանակեն «վկայ» «ապացոյց».— Դատաւորը ինչո՞ւ Աբէլը զրկեց որ կաղամախի ճիւղ մը բերէ.— Ի՞նչ է դատաւորը.— Ի՞նչ է Դատարանը։

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ, ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Այն որ ուրիշը խա-
բել կ'ուզէ, յաճախ ինք կը խաբուի իր խօսքերով: — Եթէ
մարդիկ իրենց ժամանակը անցընեն իրար խաբելով եր-
բեք չեն կրնար հանդարտ ապրիլ. ամէնքն ալ դժբախտ
կ'ըլլան: — Ստախոսին մեծագոյն թշնամին իր խիղճն է.
երբեք հանգիստ չի թողուր ղինքը:

35. ԽԱՂՈՂԻՆ ՈՂԿՈՅՁԸ

Մուշեղ պտոյտէ կը դառնար, երբ ճամբուն վրայ
հանդիպեցաւ իր պղտիկ քրոջ Հերմինէին:

Հերմինէի դէմքը խաղողի հիւթով ծածկուած էր.
ձեռքերն ալ նոյնպէս աղտոտած էին:

Մուշեղ նստաւ խոտերուն վրայ, քոյրը քովը կան-
չեց և ըսաւ:

— Հերմինէ՛, կարծեմ խաղող գողցեր ես:

— Ե՛ս գող, ըսաւ Հերմինէ սրտնւած, ո՞րչափ չար
ես որ ղիս գող կ'անուանես:

— Լաւ ուրեմն, ի՞նչ ըրիր քիչ մը առաջ:

— Անմէլին հետ խաղացինք, յետոյ խաղող կերանք:

— Որո՞նք արտէն փրցուցիք խաղողը:

— Տիրուհի խաթունին:

— Իրմէ հրաման առա՞ծ էիք:

— Ո՛չ:

— Ուրեմն կը տեսնես որ իրաւունք ունիմ. երբոր

մէկը ուրիշի մը պատկանող ո՛ր և է բան մը կ'առնէ ա-
ռանց տիրոջմէն հրաման խնդրելու, գողութիւն ըրած
կ'ըլլայ:

— Բայց միայն մէկ ողկոյշ փրցուցի:

— Նոյն իսկ եթէ հատիկ մըն ալ փրցուցած ըլլայիր՝
գողութիւն էր:

Հերմինէ աւօրափառ մնաց:

— Գնա՛, ըսաւ եղբայրը, դնա՛ ներողութիւն խնդրէ
Տիրուհի խաթունէն և ուրիշ անգամ ատանկ բան մի
ընէր:

ԲԱՌԵՐ. — Սրտմտիլ՝ բարկանալ: — Աւօրափառ մնալ՝
խօսիլ: — ամէնալ:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Հերմինէ գիտնալով գողութիւն ըրաւ: —
Թնչպէս կ'սպասուած է խաղողի ողկոյզ մը, — Ի՞նչ է խաղողի հիւթը: —

Ի՞նչու եղբայրը ըսաւ որ երթայ ներքողութիւն խնդրէ Տիրուհի խա-
թունէն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Գողութիւնը ամէնէն
ամօթալի մեղքերէն մէկն է:— Ուրիշի պատկանող ամէնէն
աննշան առարկային իսկ պէտք չէ ձեռք դպցնել՝ առանց
տիրոջմէն հրաման առնելու:— Պատիկ բաներ գողնալու
վարժուելով՝ տղաք վերջ ի վերջոյ մեծ գողեր կը դառնան:
— Գողութեան վերջը բանտ ու թիարան է:

36. ՀԻՆԳ ՂՐՈՒՇՆՈՑԸ

Յերեկ էր, Յարութիւն ճաշը ըրած էր ու դպրոց
կը դառնար:

Յանկարծ, ճամբուն վրայ փայլուն բան մը տեսաւ,
ծռեցաւ և առաւ: Հինգ դրուչնոց մըն էր:

— Արդեօք ո՞վ կորսնցուցած է այս դրամը, մտա-
ծեց Յարութիւն:

Շուրջը նայեցաւ և տեսաւ մարդ մը որ իրմէ բա-
ւական հեռուն կը գտնուէր:

— Անշուշտ այս մարդը ձգած ըլլալու է, ըսաւ Յա-
րութիւն, և սկսաւ վազել՝ անոր հասնելու համար:

Օգը տաք էր. իսկ մարդը դպրոցին հակառակ
կողմը կը դիմէր: Յարութիւն պէտք է վազէր որպէս զի
մարդուն հասնի, յետոյ նորէն պէտք է վազէր՝ դպրոցէն
ուշ չմնալու համար: Անշուշտ պիտի յոգնէր ու քրտնէր:

Յարութիւն չվարանեցաւ: Սկսաւ վազել և վերջա-
պէս հասաւ մարդուն որ խեղճ աղքատ մըն էր:

Մարդը զարմացաւ, երբոր պարկեշտ տղան իրեն
ներկայացուց խառնդի և ըսաւ թէ գտնէն գտած է:

Անմիջապէս գրպանները խուզարկեց, հասկցաւ որ

ի՞րն է դրամը, ուրախացաւ համբուրեց Յարութիւնը
և ըսաւ:

— Ապրիս զաւակս, եթէ այս
քառորդը վերադարձուցած չըլլայիր,
ես ու չորս զաւակներս անօթի պիտի
մնայինք:

Յարութիւն քիչ մը ուշ հասաւ
դպրոց:

— Ո՛ր մնացիր, հարցուց դաս-
տիարակը:

Այն ատեն ազնիւ տղան պատմեց պատահածը:
Դաստիարակն ալ շատ ուրախացաւ և Յարութիւնի
վարմունքը միւս տղոց պատմելով, ըսաւ:

— Տղաքս, ջանացէ՛ք որ ամէնքդ ալ Յարութիւնին
պէս պարկեշտ ըլլաք:

ԲԱՌԵՐ.— Բառուղ՝ հինգ դրուչնոց (մէճիտին մէկ շոր-
բորդ մասը):— Խուզարկել՝ փնտռել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ գտաւ Յարութիւն:— Պէ՛տք էր
որ գտածը գրպանը դնէր:— Ինչո՞ւ:— Որո՞նքն էր դրամը:— Եթէ
Յարութիւն դրամը պահած ըլլար, ի՞նչ ըրած պիտի ըլլար եւ ի՞նչ
պիտի ըլլար հետեւանքը:— Դաստիարակը ինչո՞ւ Յարութիւնը իբր
օրինակ ցոյց տուաւ անոր ընկերներուն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Գտնէն բան մը
գտած ատեննիդ պէտք չէ մտածէք թէ ի՞նչպէս պահէք
դայն, այլ պէտք է աշխատիք անոր տէրը գտնելու:— Մէկ
դրուշ, հինգ դրուշ՝ շատ անգամ գտնողին համար մեծ բա-
նէր չեն, բայց թերեւս չորս հինգ հոգիի հացին դրամն են:

37. ՆԱՐԻՆՁՆԵՐԸ

Կիրակի օր մըն էր. Պողոս եկեղեցիէն տուն կը վերադառնար: Ծախան հանդիպեցաւ մարդու մը՝ որ կողովներով բեռնաւորուած ձի մը կ'առաջնորդէր:

Մարդը կանգ առաւ ճաշարանի մը առջեւ և ըսաւ լսանութիւն տիրոջը.

— Շիտակը փորս անօթի է, կ'ուզեմ ճաշել, բայց ձիս ի՞նչ ընեմ. մէկը չկայ որ սանձէն բռնէ պահիկ մը: Ծաշարանին տէրը իսկոյն Պողոսը ցոյց տուաւ:

— Ահաւասիկ աղայ մը որ կրնայ հսկել ձիուդ վրայ:

— Բայց, ըսաւ մարդը, կողովներուն մէջ նարինջներ կան, չըլլայ որ անոնց զպչի:

Ծաշարանին տէրը որ շատ լաւ կը ճանչնար Պողոսը, մարդը ապահովցուց:

— Շատ պարկեշտ աղայ մըն է, կրնաս իրեն վստահիլ:

Այն ատեն՝ մարդը Պողոսին մօտեցաւ և ըսաւ.

— Տղաս, եթէ լաւ հսկես ձիուն վրայ, վերադարձիս քեզի նարինջ մը պիտի տամ իբր վարձատրութիւն:

Եւ ճաշարան մտաւ:

*
*

Հինգ վայրկեան վերջ անկէ անցաւ Պողոսի մէկ ընկերը. Մարգարը:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, ի՞նչ կայ այս կողովներուն մէջ, հարցուց Պողոսին:

— Երկուքին մէջն ալ նարինջներ կան, ըսաւ Պողոս. տէրը ճաշարան մտաւ ճաշելու և ըսաւ որ վերադարձին նարինջ մը պիտի տայ ինծի:

— Ի՞նչ բախտաւոր ես, ըսաւ Մարգար:

Յետոյ նարինջներուն նայեցաւ, տեսաւ որ շատ զեղեցիկ են, չկրցաւ զիմանալ և հատ մը առաւ կողովին մէջէն:

— Շուտ տեղը գիր, ըսաւ Պողոս, իրաւունք չունիս զպչելու:

— Զգէ՛ դուն ալ, ըսաւ Մարգար հեղինակով, քուկդ են որ տէր կ'եկլես:

Եւ կռուիի հարուած մը իջեցուց Պողոսին:

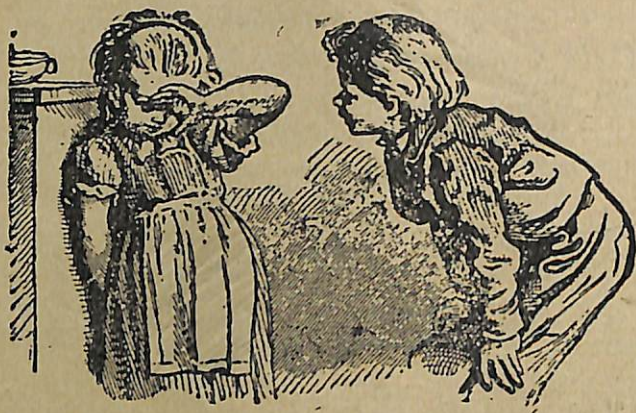
Պողոս սակայն տեղի չտուաւ և սկսաւ մաքստիլ Մարգարի հետ: Վերջապէս ստիպեց զայն որ նարինջը ձգէ ու փախչի:

Այդ միջոցին՝ ձիուն տէրը որ կռուին ազմուկը լսած էր, դուրս ելաւ ճաշարանէն:

Անիկա անմիջապէս հասկցաւ թէ ի՞նչ անցած զարձած էր, Պողոսի մօտեցաւ, զովեց անոր պարկեշտութիւնը, և շնորհակալութիւն յայտնելով, մէկի տեղ երկու հատ նարինջ տուաւ:

ԸՆԴՈՒՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ տղար էին Պողոս և Մարգար:— Մարգարի ըրածը ի՞նչ էր:— Եթէ դուք Պողոսի տեղը ըլլայիր՝ ի՞նչ պիտի ընէիր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Աւանդ մը միշտ նստիական է:— Աւանդ մը աւելի լաւ պէտք է պահել՝ քան իր սեփականութիւնը:— Պարկեշտ մարդիկ միայն կրնան լաւ աւանդապահներ ըլլալ, և ամէն զոհողութեան առջեւ չընկրկիլ, աւանդ մը անկորուստ պահելու և տիրոջը դարձնելու համար:

38. Պ Ա Տ Ի Ժ Ը

Հինգ զեց արդաք կը խաղային,
Փոքրիկն Արչակ ինկաւ գետին,
Քար մը շատ մեծ, ձգուած աշխտեղ,
Դէմքն արիւնեց յողուն անմեղ:

Արչակ, կուլար, բարին Արամ՝
Նղբայրաբար տանէր խնամ:
Բայց անդիէն՝ փոքրիկն Ատէլ՝
Շատ խընդալէն ըսկաւ ծաղրել:

— «Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ, բաւաւ կամայ,
Ի՞նչ աչդ գըտինչ, խի՞քդ բըռնած»:
Բայց քիչ մ'անդին Ատէլ գըտաւ
Իր կոշտ ծաղրին պատիժն անբաւ:

Երբ զեռ խընդար՝ գըլորեցաւ
Սանդուխն ի վար, ըզգաց մեծ ցաւ,
Արդար արդաք իր վիճակին
Բնաւ խընամք, հոգ չը տարին:

— «Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ, ըսին կամայ,
Ի՞նչ աչդ գըտինչ, խի՞քդ է բըռնած»:
Մի՛ մոռնաք դուք, միշտ ծաղրողին
Ծաղրանք անգուր կ'իշնայ բաժին:

ԲԱՌԵՐ. — Նղբայրաբար՝ եղբօր պէս — ԽԻՐ՝ փոքի ցաւ:
— ԱՆԲԱՎ՝ շատ — ԱՆԳՈՒՔ՝ չար, գուժ չունեցող:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ԿԷՏԵՐ. — Ինչո՞ւ Ատէլը ծաղրեցին՝ երբ սանդուխն ինկաւ: — Իր:սաղնը ունէի՞ն ծաղրելու: — Ինչո՞ւ: — Ի՞նչ պէտք է ընենք երբ մեր ընկերները նեղութեան կամ դժբախտութեան մէջ կը գտնուին:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՆՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ծաղրը չարութեան ամէնէն գէշ տեսակներէն մէկն է. — Փոխանակ հեշտելու մեր նմաններէն անոնք որոնք ի ծնէ կամ արկածով դժբախտ եղած են, պէտք է աշխատինք անոնց դժբախտութիւնը մեղմելու: — Պէտք չէ ծաղրել մանաւանդ խեղանդամները: — Խեղանդամը ծաղրել, կը նշանակէ անոր դժբախտութիւնը կրկնապատկել:

39. ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ ԱՆԻԻԸ

Գրեթէ ամէն կիրակի կ'աչցելէի հօրաքրոջս որ մօտակայ քաղաք մը կը բնակէր, և որուն ամուսինը բամպակեայ կտաներու գործարան մը ունէր այնտեղ:

Օր մը, մինչդեռ մեքենաներու սրահը կը գտնուէինք հօրաքրոջս գաւկին հետ, հետաքրքրութիւնս գրաւեց մեքենաներուն կցուած խոշոր անիւ մը:

— Ի՞նչ խոշոր անիւ է, ըսի հօրաքրոջս գաւկին՝ Օննիկի:

— Տեսնես ի՞նչ աղուոր կը դառնայ, ըսաւ Օննիկ:

Եւ անիւը դարձուց այնքան շուտ որ ժամանակ չունեցայ անոր վրայ գրած ձեռքս քաշելու:

Երկու մատուըներուս կողունները բռնուեցան անիւին ախտաներուն մէջ: Աւեր աղաղակ մը արձակեցի: Օննիկ՝ դող ելած՝ կեցուց անիւը և քովս վազեց: Երկու եղունգներս ձգմուած էին և արիւնը առատօրէն կը վազէր վերքերէն:

Օննիկ չփոթած էր ու կուլար:

— Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմայ, կ'ըսէր, եթէ հայրս մայրս գիտնան թէ ևս եմ ատոր պատճառը, ի՞նչ պիտի ըսեմ իրենց:

Հասկցայ թէ շատ կը ցաւէր եղածին համար, և իր ցաւը տեսնելով՝ ես մոռցայ իմ ցաւս:

Օննիկ անմիջապէս գետակին քով տարաւ զիս, լուաց վերքերս, լաւ մը կապեց զանոնք, և լալով խնդրեց որ ծնողքին բան մը չըսեմ:

Խոստացայ որ չեմ ըսեր, որովհետեւ վստահ էի թէ ղիսմաք չէր ըրած:

Երեք շաբաթ չկրցայ ձեռքս գործածել, մինչև որ

վերքերս աղէկցան, թէեւ անոնց հետքը մնաց կզուցներուս վրայ:

Ամէն մարդ անանկ կարծեց թէ քար մը ինկած էր պատէն և մատուըներս վիրաւորած:

Քսան տարի անցած է անկէ ի վեր և ոչ ոք զիտէ թէ Օննիկն է այդ վերքերուն պատճառը:

ԲԱՌԵՐ.— Բամպակեայ՝ բամպակէ.— Առատօրէն՝ շատ: — Գետակ՝ պղտիկ գետ: — Դիսմամբ՝ ուզելով: — Հետք՝ նշան:

ԸՆԴՈՒՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է գործարանը:— Ի՞նչ տեսակ հագուստներ կը շինեն բամպակով:— Ինչո՞ւ համար վիրաւորը ներք Օննիկի եւ չյայտնեց անոր յանցանքը:— Երբոր մատերնիդ վիրաւորուի ի՞նչ պէտք է ընէք:— Ի՞նչ է գետակը:— Անոր նմանող ուրիշ ջուրներ կա՞ն:— Ո՞ւրկէ կը բղխին, ո՞ւր կ'երթան:— Ի՞նչ օգուտ ունին:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑՍՏՐՈՒԹԻԻՆՆԵՐԸ.— Շատ անգամ մեր ընկերները մեզի չարիք կը պատճառեն առանց ուզելու: — Այդ պարագային պէտք է ներենք անոնց եւ աշխատինք որ մեզի պատճառած ակամայ ցաւին համար չպատժուին:— Ներողամտութիւնը շատ աղուոր յատկութիւն մըն է տղոց համար:

40. ԾՈՅԼԸ

Եթէ չգայ ձայն տալ իրեն
Հոգածու մայրն իր բարի,
Անկողնին մէջ թուօրէն՝
Մինչև ցերեկ կ'երկարի:

Կամայ հագուի, պուտ մը ջուր
Հազիւ արսկէ դէմքին վրայ:

Պատրուակներ գտնէ զուր
Որ գանդաղի, երկրայ:

Եւ միշտ գժգոհ ու մըռայլ
Դպրոց կ'երթայ ան շատ ուշ
Տընալընալով ծանրաբալլ,
Կարծես ոտքն է մըռեր փուշ:

Հոն անհոգ ու անտարբեր
Կը խօսուըտի շարունակ,
Ճիւղ, աշխատանք չի թափեր,
Կը վաճնէ իր ժամանակ:

ԲԱՌԵՐ.— Հոգածու՝ խնամք, հոգ տանող: — **Մեկարիլ՝**
պառկիկ, երկննալ: — **Մեկեկի՝** (ջուրը) երեսին զարնել: — **Պատր-**
ուակ՝ պատճառ: — **Ջուր՝** պարապ: — **Մոայլ՝** (փոխաբերաբար)
տխուր: — **Ծանրաբալլ՝** զանդաղ-ւթեամբ: — **Վաճնել՝** պարապ
անցընել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է ծուլութիւնը: — Որո՞նք են ծոյլ
տող պակասութիւնները: — Ինչո՞ւ պէտք է վախնալ մոլութենէ: —
Ի՞նչ կը նշանակէ «աշխատանք թափել»: — Ինչո՞ւ ծոյլը տխուր է:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ծուլութիւնը միայն
ամօթի պատճառ մը չէ, այլ դժբախտութեան աղբիւր մը: Տղաք իրենց
ծուլութեան յոռի աղղկեցութիւնը կը կրեն իրենց բովանդակ կեանքին
ընթացքին. — Ծոյլերը կեանքէն համ չեն առներ, որովհետեւ աշխա-
տող, յոգնող մարդուն իրաւունքն են կեանքի վայելքներն ու անու-
շտութիւնները:

41. Վ Ա Ր Դ Ե Ն Ի Ն

Պօղոս չար տղայ չէր, բայց ծոյլ էր:

Ինք և իր մէկ քանի ընկերները միշտ ուշ կուգա-
յին դպրոց, երբ արդէն իսկ դուռը զոցուած էր և
աշակերաններն ալ դասի սկսած էին:

Օր մը, մայրը ըսաւ Պօղոսին.

— Պօղոս, գնա վարդենիին ջուր տուր, վերջէն կը
չորնայ և դուն կը զրկուիս անոր գեղեցիկ ծաղիկներէն:

Պօղոս շատ կը սիրէր վարդը: Բայց ծոյլ ըլլալուն,
անմիջապէս չգնաց մօրը պատուէրը զործադրելու:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ, ըսաւ ինքնիրեն, վաղն ալ կրնամ
ջուր տալ, մինչեւ վաղը վարդենին չի չորնար:

Բայց յաջորդ առաւոյն՝ սովորականին պէս ուշ ելած
ըլլալով, հազիւ ժամանակ ունեցաւ դպրոց վաղելու:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ մտածեց, իրիկունն ալ կրնամ
ջուր տալ, մինչեւ իրիկուն վարդենին չի չորնար:

Սակայն իրիկունն ալ պատճառ մը գտաւ և միւս
օրուան ձգեց վարդենին ջրելը:

Այսպէս շարունակ յետաձգելով Պօղոս կը խորհէր
թէ մէկ օրէն միւսը վարդենին չի չորնար: Բայց մինչ-
դեռ ինք աչգպէս կը մտածէր, վարդենին ամբողջ օրեր
ստանց ջուրի մնալով չորցաւ և Պօղոս զրկուեցաւ անոր
գեղեցիկ ծաղիկներէն:

ԲԱՌԵՐ.— **Վարդենի՝** վարդի ծառ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ ծառ է վարդենին: — Ուրիշ
ի՞նչ տեսակ ծաղիկներ տեսած էք: — Նկարագրեցէք զանոնք: —
Ի՞նչպէս պէտք է խնամել ծաղիկները: — Պօղոս ի՞նչ տեսակ տղայ
էր: — Ինչո՞ւ չորցաւ վարդենին: — Դուք ի՞նչ պիտի ընէիք՝ եթէ
Պօղոսի տեղը ըլլայիք: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Մէկ օրուան գործը ուրիշ օրուան ձգելով է որ տղաք ծուլութեան կը վարժուին:—Ծուլութիւնը հիւանդութիւն չէ, գէշ սովորութիւն մըն է, եւ նոյն իսկ ծուլութեան վարժուած տղաքը, կամքի ոյժով, կրնան ազատիլ այդ ունակութենէն:—Ամէն բան իր ատենին պէտք է ընել:

42. ԲԱՐԻ ՍԱՄԱՐԱՑԻՆ

Մարդ մը Երուսաղէմէն Երիֆով կ'իջնէր, երբ զոգեր իր վրայ յարձակեցան եւ զինքը կողոպտելէ ու վիրաւորելէ վերջ ձգեցին փախան:

Խեղճ մարդը անօգնական մնաց այգտեղ, արիւնջ լուայ վիճակի մէջ:

Յետոյ Սամարացի մը անցաւ միեւնոյն ճամբէն, եւ տեսնելով որ վիրաւոր մարդ մը կը գտնուի այնտեղ, զթաց, անոր մօտեցաւ, վէրքերը դարմանեց ու կապեց:

Եւ որովհետեւ վիրաւորը քաղելու ոյժ չունէր, իր ձիուն վրայ նստեցուց զայն եւ մօտակայ պանդոկ մը տանելով՝ անունը տուաւ ու պառկեցուց՝ որպէսզի կազդուրուի:

Յաջորդ օրը, մեկնած միջոցին զրա՛մ տուաւ պանջրկապեալին եւ ըսաւ անոր.

— Լաւ խնամէ վիրաւորը, բանէ մը մի՛ զրկեր զայն, եթէ տուած զրամէս աւելի ծախսես իրեն համար, վերադարձիս կը հասուցանեմ քեզի:

ԲԱՌԵՐ.—Երուսաղէմ, Երիֆով՝ Պաղեստինի քաղաքներ:— Կողոպտելի՝ վրան գտնուածը գողնալ:— Վիրաւորելի՝ ո՛ր եւ է գէնքով զարնել, արհեստը:— Սամարացի՝ Սամարա քաղքին բնակիչ:

ներէն (Սամարա աւ Պաղեստինի մէկ քաղաքն էր):— Կողոպտելի՝ առողջանալ, ուժովնալ:— Հասուցանելի՝ պարտքը տալ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ է երուսաղէմը:— Բահանան իր պարտականութիւնը կատարե՞ց:— Ի՞նչ ըրաւ Սամարացին:— Ինչո՞ւ այդպէս վարուեցան:— Վիրաւորը ի՞նչ պարտական է անոր:

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Իր նմաններուն օգնելը պարտք մըն է մարդոց համար. — Այն որ կրնայ օգնութեան հասնիլ պէտք ունեցողին եւ անտարբերութեամբ կ'անցնի կ'երթայ, ո՞նի մը գործած կ'ըլլայ:— Ուրիշին չօգնողը իրաւունք չունի իր կարգին օգնութիւն սպասելու:— Եթէ ստանայ ալ՝ գողութիւն մը կ'ըլլայ:

43. Ա Ն Ո Ւ Շ Ի Կ Խ Ն Զ Ո Ր Ը

Հայրն Սրսէնին այն իրիկուն

Խընձոր տուաւ անուշիկ.

Մէկ հատ մըն էր, բայց սիրուն:

Այդ կողմերու ծառերուն

Վըրան այնքան անուշիկ

Խընձոր չկար զիտ հասած:

Սրսէն՝ չորախ ու զեղուն՝

Աղուոր խնձորն անուշիկ

Դըրաւ քովն իր զըրքերուն:

Կանուխ ելաւ միւս առտուն՝

Տեսնել խընձորն անուշիկ՝

Կարմիր գոյնով ու ժըպտուն:

Դրելից ընկերն այն ամսուն
Ինքն ալ բարի անուշիկ,
Հիւանդ պատկէր դուրդոջուն:

Փափաք եկաւ խեղճ տըղուն
Ուտել խընձոր անուշիկ.
Հեծեալ ու լար մինչ իրիկուն:

Բայց ծառերու ոստերուն
Վըրան խընձոր անուշիկ,
Չըկար բընաւ, չէր հասուն:

Երբ լուր բերին իրենց տուն՝
— «Խընձոր կ'ուղէ անուշիկ»:
Ըսաւ Արսէն ուսուսուն:

«Իմա աղուոր է. չատ սիրուն,
«Տեսնէք որչա՛փ անուշիկ:
«Տարէք սուէք խեղճ տըղուն,

«Թող վերջ մը տայ լացերուն,
«Ուտէ խընձորն անուշիկ.
«Ըլլայ առողջ ու ժըպտուն»:

ԲԱՌԵՐ. — Զեղուն՝ (փոխաբերաբար) գոհ: — Դրելից՝ դրացի:
— Դուրդոջուն՝ դողալով: — Հեծել՝ ախ ու վախ ընել: — Մինչ՝ մինչեւ:
— Հասուն՝ հասունցած: — Ուսուսելով՝ ցատկոտելով:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ էր Արսէնին ըրածը: — Ի՞նչ է ուտը: — Ծառը ուրիշ ի՞նչ մասեր ունի: — Ի՞նչ է հասուն պտուղը: — Չհասած պտուղին ի՞նչ կ'ըսեն: — Անոնցմէ ո՞րը կը նախընտրէր: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Մարդկային առաքինութեանց մեծագոյններէն մէկն է նաև զոհողութիւնը: — Այն որ ինքզինքը կը զրկէ իր հաճոյքէն կամ պէտքէն և կը զոհէ իր նմաններուն հաճոյք առնելու կամ անոնց մէկ պէտքը լեցնելու համար, տեսակ մը անձնութիւն ըրած կ'ըլլայ: — Շատ անգամ մեր ունեցած աւելորդը ուրիշի մը անհրաժեշտ պէտքը կրնայ լեցնել: — Բայց պէտք է զոհել զիտնանք ոչ միայն մեր աւելորդը, այլ նաեւ մեզի անհրաժեշտ եղածն ալ՝ երբ ուրիշներ աւելի ստիպողական կերպով անոր կը կարօտին:

44. ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ

Տղոց համար գէշ ունակութիւն մըն է կենդանիները չարչարելը:

Բարի տղաքը երբեք չեն չարչարեր կենդանիները:

Բոլոր կենդանիներն ալ մեզի պէս իրաւունք ունին հանգիստ ապրելու:

Զեզի պղտիկ պատմութիւն մը ընեմ, պիտի տեսնէք որ կենդանիները մեր կեանքն անգամ կրնան փրկել:

Սգարակապան մը Թօթօր անուամբ պղտիկ շուն մը ունէր:

Ամէն անգամ որ ագարակապանը անտառ կ'երթար, իր երկու զաւակները կը ձգէր հիւղակին մէջ, և Թօթօրի պաշտպանութեան կը յանձնէր զանոնք:

Թօթօր խելացի ու քաջ շուն մըն էր: Շատ անգամ ագարակապանին պղտիկ տղուն կառքը կը քաշէր ձիու պէս:

Անցած տարի՝ սաստիկ ձմեռ մը ըրաւ: Ագարակապանին հիւղակը կիսովին ծածկուած էր ձիւնին տակ:

Առտու մը, մինչդեռ ագարակապանը դարձեալ անտառ դացած էր իր գործով զբաղելու, կատաղի գայլ

մը մօտեցաւ հիւղակին և ուղեց ներս մտնել, ագարակապանին պղտիկ տղաքը բզկեղու համար:

Բայց Թօթօր հոն էր: Թէև հիւղակէն աւելի տկար էր,

սակայն քաջաբար անոր վրայ նետուեցաւ, սկսաւ կռուիլ ու թող չտալ որ հիւղակը մտնէ:

Միեւնոյն ատեն բոլոր ուժովը կը հաչէր՝ որպէս զի տէրը լսէ ձայնը և օգնութեան հասնի:

Վերջապէս ագարակապանը լսեց անոր հաչիւնները. հասկեցաւ որ Թօթօր վտանգի մէջ է, և վաղելով հասաւ ձեռքը տալարով մը:

Երբոր հիւղակին մօտեցաւ, Թօթօր այլևս ուժը կորսնցուցած էր ու պիտի յաղթուէր գայլէն:

Բայց ագարակապանը շատ մը գայլին վրայ խալացաւ և տապարի հարուածով մը սպաննեց գային:

Եթէ Թօթօրի քաջութիւնը չըլլար՝ ագարակապանին տղաքը բոլորովն զոհուած էին:

ՅԱԲԵՐ.— Երեսովին՝ կէս մը: — ԲՂԲԵԿ՝ կտոր կտոր ընել: — ԲՍՉԱՐԱՐ՝ քաշութեամբ: — ՏԱՍԱՐ՝ կացին, փայտ կտրելու յատուկ գործիք: — ԽՈՅԱՆՈՒՄ՝ յարձակիլ:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուինք կենդանիներուն հետ: — Ի՞նչ ըրաւ Թօթօր: — Ի՞նչ է ագարակը: — Ի՞նչ է ագարակապանը: — Եթէ Թօթօր չըլլար՝ ի՞նչ պիտի ըլլային ագարակապանին տղաքը: — Ի՞նչ է ընտանի կենդանին: — Ո՞րն է ամէնէն խելացին: — Ի՞նչ է անոնց օգուտը:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Կենդանիները շատ մեծ օգուտներ կ'ընձայեն մեզի: — Առանց ատոր ալ՝ իրաւունք չունինք զանոնք չարհարելու: — Կրկնապէս անիրաւութիւն գործած կ'ըլլանք երբ չարութեամբ կը վարուինք մեզի ծառայութիւն մատուցանող կենդանիներուն հետ:

45. Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը

Ազուոր դասնուկս իմ սիրուն,
Եկու՛ր, ցառկե՛ք քովս ի վեր,
Ըստուերին տակ ծառերուն
Ուր կը փըչեն միտ հովեր:

Փափուկ խոտերը դաշտին
Քեզի բազմոց ինչ բլրան,
Լիճին ջուրերը անտառին
Տոտիկներդ թո՛ղ լրան:

Քեզի բռնե՛ն ու ձորե՛ն
Քաղկեմ տերև ու ծաղիկ,
Արմեն բերեմ քեզ ցորեն
Տունե՛ն չաքար ու անտիկ:

Ծռնկըս քեզի անկողին՝
Կուրծքս բարձ՝ թեւըս վերմակ,
Զի դպչի պոչըդ հողին
Զաղտոտի բուրդըդ ձերմակ:

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ.—ՍՏՈՒԵՐ՝ շուր:—ՄԵՂԻՄ՝ ԲԵՅԵ:—ՀԵՍԻՔ՝ (փոխաբերաբար) անուշ:—ՆԱՏԻԿ՝ իւղով տապկուած խմորեղէն (պօղաչա):

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.—ԳԱՆՈՒԼԸ՝ ո՞ր կենդանիին ծագն է.— ԵՐՐԵՐ մեծնայ ի՞նչ կուտայ մեզի.— Ի՞նչ են «լեռ»ը, «արտ»ը, «դաշտ»ը, «ծոր»ը, «լիճ»ը:—Ի՞նչ է բուրդը:— Ինչե՞ր կը շինուին անտիկ:—Անոր նմանող ինչե՞ր կան:—Ի՞նչ կը շինուին անոնցմով:

ՌԻՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԵՆԵՐԸ.— Ընտանի կենդանիները որոնց հետ տղաք շատ անգամ գէշ կը վարուին, ո՛չ միայն զբօսանքի լաւ միտքներ կրնան դառնալ, այլ նաեւ մեծ օգուտներ կ'ընծայեն.— ԵՐԿԻՐԻԵՐ կան որոնց բնակիչները մի միայն կենդանիներու շնորհիւ կ'ապրին:—Շատ աղքատ ընտանիքներ ալ կենդանիներու շնորհիւ կը ճարեն իրենց ապրուստը:—Ընտանի կենդանիները բանի՛ լաւ նայուին, սյնքա՛ն օգտակար կը դառնան:

46. Զ Ա Ր Ի Ն Պ Ա Տ Ի Ժ Ը

Ա.

Ղազարոս աշխատասէր տղայ մըն էր, բայց չէր սիրուեր ոչ իր դաստիարակէն, ոչ ալ իր ընկերներէն:

Ղազարոսի չարութիւններէն մէկն ալ սա էր որ կը սիրէր չարչարել կենդանիները: Շուն, կատու, աքլոր՝ զինքը տեսածնուն պէս կը փախչէին, որովհետեւ ամէնքն ալ կը տանջէր:

Քանի մը անգամ դաստիարակը խրատած էր Ղազարոսը:

Շատ անգամ ալ կ'ըսէր՝ դոյն համոզելու համար.

—Ղազարոս, զաւակս, մի՛ դաշիր կենդանիներուն.
նախ որ իրաւունք չունիս զանոնք չարչարելու, և յի-
տոյ, կրնայ ըլլալ որ զլիւտդ փորձանք բերեն:

Ղազարոս մտիկ չէր ընել:

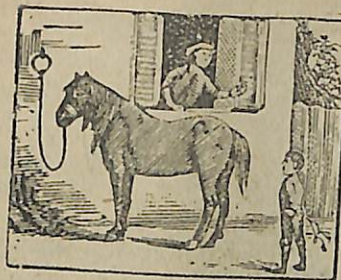
Անցած ձմեռ՝ քիչ մնաց որ դպրոցին կատուն իր
աչքը հանէր: Խեղճ կենդանիին պոչը կը սեղմէր՝ երբ
ձանկի հարուած մը ստացաւ դէմքին վրայ: Բարերախ-
տարար աչքը անմիտ մնաց:

Ստիկա սակայն դաս մը չեղաւ իրեն:

Առջի օր՝ վերջապէս պատիժը գտաւ:

Հայագործին ձին կեցած էր իրենց տանը առջեւ,
Ղազարոս անմիջապէս կենդանիին մօտեցաւ և ձեռքի
զնդանդովը սկսաւ խոցել զայն:

Կենդանին իսկոյն կից մը զարկաւ, և Ղազարոս
զեռինը ինկաւ արիւնլուայ դէմքով:

Հիմայ Ղազարոս բոլորովին աղցանաչելի դարձած է.
դէմքին վրայ չատ վէրքեր կան. եթէ բժշկուի ալ,
անոնց հետքերը բնաւ չալիտի անհետանան:

Ոչ ոք մեղքցաւ Ղազարոսը:

ԲԱՌԵՐ.—Նոցեյ՝ վերաւորել:—ԱՆՈՐԱՆԱՅԵԼԻ՝ չճանչցուող:—
ՀԵՏԲ՝ նշան:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.—Ղազարոս իրաւունք ունէ՞ր կենդանի-
ները չարչրկելու:—Ինչո՞ւ:—Ինչ պէտք էր ընել դատարանին
խրատներուն վրայ:—Ինչո՞ւ զինքը չմեղքցին:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹ՝ ԻՆՆԵՐԸ.—Մի՛նակ աշխատէր լի-
ւալը չի բաւեր տղայ մը սիրելի դայձնելու:—Տղաք պէտք է ո՛չ
միայն ուսուներ՝վ, այլ վարքով ուլ օրինակելի դառնան:—Տղաք ընդ-
հանրապէս պզտիկ կենդանիները չարչարելով կը սկսին, բայց տակաւ
այդ ունակութիւնը վարժութիւն կը դառնայ և մեծ կենդանիներուն
ալ կը դաշին, առանց մտածելու որ անոնք ալ կրնան իրենց փառելի
ինքզինքնին պաշտպանելու համար:

47. ԶԱՐԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Ղաղարոս մասնաւորաբար կը տանջէր իրենց տան շունը, Ագօրը, որ չստ սիրուն և հաւատարիմ կենդանի մըն էր:

Ինչո՞ւ կենդանին չէր ուզեր չարութեամբ փոխարինել Ղաղարոսի գէշ վարմունքը: Ընդհակառակը, շարունակ կ'աշխատէր անոր հաճելի ըլլալ. ուրախութեան կանչերով կը դիմաւորէր զայն, պոչը խաղցնելով անոր շուրջը կը դառնար, ձեռունքները կը լզէր ու կը ցատկըտէր:

Բայց Ղաղարոս նորէն ետ չէր կենար իր սիրական ունակութիւնէն. ամէն անգամ որ առիթը կը գտնէր, կը տանջէր Ագօրը:

— Տղաս, ըսաւ օր մը հայրը իրեն, ինչո՞ւ կը չար-չարես խեղճ անասունը, անիկա հաղար ու մէկ օգուտ ունի մեզի. ո՛չ միայն բարի ու հաւատարիմ է, այլ մեր տունը կը պահպանէ գողերու և չարագործներու գէմ. յետոյ, անասուն ըլլալով հանգերձ քեզմէ՝ աւելի մարդկութեամբ կը վարուի. ո՛չ միայն պարապ տեղը չարութիւն չընէր, այլ նոյն իսկ իրեն եղած չարութիւնը բարութեամբ կը փոխարինէ. մի վշտացներ զինքը, միշտ պէտք պիտի ունենաս անոր:

Մինչդեռ հայրը կը խօսէր՝ Ղաղարոս կը մտածէր.

— Շունէն զալիք օգուտը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Եւ կը չարունակէր իր չարութիւնը:

* * *

Սակայն Ղաղարոս իրօք պէտք ունեցաւ Ագօրին: Կիրակի օր մը՝ Ագօրը հեռը առնելով՝ ծովափը դադած էր ու կ'աշխատէր կենդանին ծովը նետելու:

Անա՛նկ պատահեցաւ որ փոխանակ Ագօրին՝ ինք ծովը ինկաւ: Տարակոյս չկար որ պիտի խեղդուէր, որովհետեւ լողալ չէր գիտէր:

Բայց անա հաւատարիմ չունը անմիջապէս ծովը նետուեցաւ, և Ղաղարոսը հագուստներէն խածնելով՝ ծովեզերք հանեց:

Չար տղան նուալած էր վախէն:

Հայրն ու մայրը խիտին վազեցին հասան, և զըժուարաւ կրցան սրափեցնել Ղաղարոսը:

— Ասիկա, ըսաւ հայրը, ձիուն կիցէն աւելի մեծ դաս մը թող ըլլայ քեզի. թերեւս կը խորհէր թէ Ագօրէն ոչ մէկ օգուտ կուգայ քեզի, բայց անասնաւոր որ եթէ ան չըլլար՝ հիմա խեղդուած էիր:

ԲԱՌԵՐ. — Կանց՝ աղաղակ. — Դիմաւորել՝ դէմը ելլել: — Ունակութիւն՝ գէշ սովորութիւն: — Չարագործ՝ չարութիւն ընող: — Մարդկութեամբ՝ մարդու պէս: — Ծովափ՝ ծովին եզերքը: — Նուաղիլ՝ մարիլ: — Սրափեցնել՝ ուշքի բերել, արթնցնել:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵՒԻ ԿԷՏԵՐ. — Պատմեցէր ամբողջ պատմութիւնը, նախորդ մասին հետ. — Ձիուն կիցը դաս՝ եղա՞ւ Ղաղարոսի: — Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը: — Ի՞նչ կը նշանակէ «մարդկութեամբ վարուիլ»: — Ինչո՞ւ Ագօրի ընթացքը ձիուն կիցէն աւելի մեծ դաս մըն էր: — Ի՞նչ է ծովափը, ինչե՞ր կը գտնուին այնտեղ: — Ի՞նչ է ծովը, ի՞նչ կուտայ մեզի, ի՞նչպէս եւ ի՞նչ տեսակ քաներով կ'անցնին անոր վրայէն:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մի արհամարհէր ձեզմէ տկարներն ու փոքրերը, միշտ կրնար պէտք ունենալ անոնց օգնութեան: — Չարութիւնը բարութեամբ փոխարինելով աւելի մեծ և աւելի ազդու պատիժ մը տուած կ'ըլլար չարերուն:

48. ԶԿՆՈՐՄՆ ՈՒ ՈՐՍՈՐԴԸ

Զկնորս Սիմոն շատ սղեղ մարդ մըն էր :

Օր մը, կռնակը ծանր բեռ մը առած, անտառէն ստան կը վերադառնար : Ծամբան աստույցներով ծածկուած էր և խեղճ ձկնաբար մեծ դժուարութեամբ կը յառաջանար :

Երբ որսորդ թովմասի տան մօտերը հասաւ, Սիմոն վար դրաւ բեռը, որպէս զի քիչ մը յողնութիւն առնէ :

Թովմաս տանը առաջին էր և ուշադրութեամբ կը զիտէր Սիմոնը :

— Ի՞նչ սղեղ մարդ, ըսաւ յանկարծ, ո՞չ, մարդուս գանկը կուգայ :

— Յեղի ի՞նչ փնտս ունի սղեղութիւնս, ըսաւ Սիմոն՝ որ որսորդին խօսքը լսած էր. ի՞նչ գէշութիւն տեսար իմ սղեղութիւնէս :

— Այդչափ սղեղ մարդիկ չար ըլլալու են չարունաւեց թովմաս :

Չարութիւնը մարդուս սրտին մէջն է և ո՛չ թէ գէժքին վրայ, պատասխանեց Սիմոն :

* * *

Քանի մը օր ետքը, մինչդեռ ձկնորս Սիմոն գետեզրին մօտ կ'աշխատէր իր նաւակին մէջ, որսորդ թովմասի սղան գետին մօտեցաւ, փոթորիկէն կէս մը կործանած կամուրջին վրայէն զիմաց անցնելու համար :

Թովմասի սղան չէր գիտէր թէ կամուրջը խաւիսով է :

— Մի՛ անցնիր, զաւակս, ըսաւ Սիմոն, կը փլչի ու գետը կ'իջնաս :

Տղան կեցաւ, բայց որսորդ թովմաս՝ որ գետին միւս եզերքը կը գանուէր՝ պոռայ անոր .

— Կարապէ՛տ, աւանջ մի կախեր Սիմոնին և անցիր, կամուրջը բան մը չունի :

Կարապետ հետեւեցաւ հօրը խորհուրդին, բայց հազիւ քանի մը քայլ առած էր կամուրջը փլաւ :

Կարապետ խեղդուելու վտանդին մէջն էր և օղնութիւն կ'աղաղակէր :

Հայրը չէր համարձակեր գետին մէջ նետուիլ, և վտագիւն ճիչեր կ'արձակէր :

Բայց ահա ձկնորս Սիմոն սառ ջուրերուն մէջ նետուեցաւ և Կարապետը աղատելով տարաւ հօրը :

Թովմաս ամօթով փնայ, միտքը բերելով այն ծանր խօսքերը զորս քանի մը օր առաջ ըրած էր, անոր սղեղութիւնը ծաղրելու համար :

ԲԱՌԵՐ. — ԳԵՏԵՐ՝ գետին եզերքը, — ԽԱՐԽԱՆ՝ փլեւու մօտ, — ՎՇԱՊԻՆ՝ վիշտ յայտնող, — ԶԻՅ՝ աղաղակ, պոռչտուք :

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Թովմաս իրաւունք ունէ՞ր Սիմոնի սղեղութիւնը ծաղրելու : — Ինչո՞ւ : — Ի՞նչ է գետը : — Սիմոն ի՞նչ ըրած եղաւ՝ թովմասի տղան փրկելով. — Ի՞նչ կը նշանակէ՝ «աւանջ մի՛ կախեր» :

ՈՒՍՈՒՅՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տգեղութիւնը բնական պակասութիւն մըն է, անձնական թերութիւն մը չէ : — Տգեղը պատասխանատու չէ իր տգեղութեան որ ատոր համար այպանուի : — Լաւ սիրտ մը անպատճառ գեղեցիկ մարմիններու մէջ չի գտնուիր : — Վրիժառութեան լաւագոյն եղանակը վեհանձն ներողութիւնն ու բարութիւնն է :

49. Մ Ա Ն Ի Շ Ա Կ Ը

Սիրուն մանիշակ, արդեօք ինչո՞ւ դուն
Այդպէս հովսիս մէջ կը ծաղկիս հետուն,
Տերեւներուն մէջ ինչո՞ւ պահուրտիս
Ու հըպարտ ծաղկանց կարգէն կը փախչիս:

Բայց չըմա՛յ ծաղիկ, երբ կը քաղենք քեզ,
Աւելի անուշ բուրմունք կ'արձակես՝
Քան չառ ծաղիկներ որոնք պըննուին
ձոխ արդուզարդով փայլով թանկազին:

Եւ համեստութեան դուն պատկերն իսկ ես,
Անոր պէս պարզուկ աղբիւ կը սիրես,
Եւ երբ արժանիքդ ի վեր կը հանեն,
«Շնորհակալ եմ», մընջես հեզօրէն:

Ք. Ֆ. ՎԱՅԱ

ԲԱՌԵՐ. — Հովիս՝ խոր տեղ:— ԶԳՆԱՊ՝ գեղեցիկ, աղուոր: —
ԲՈՒՐՄՈՒՆԻՔ՝ հոտ:— ՊԵՆՈՒԼԻ՝ զարդարուիլ: — ԶՈՒՍ՝ հարուստ:—
ՀԵԳՕՐԷՆ՝ փափուքեամբ, համեստութեամբ:

ԸՆԴՈՒՍՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ծաղիկ է մանիշակը:— Ի՞նչ
յատկութիւն կը վերագրենք անոր: — Ի՞նչ է արդուզարդը: — Ի՞նչ
տեսակ արդուզարդ պէտք է ընել:— Ի՞նչ կը նշանակէ «արժանիքը
ի վեր հանեն»:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Համեստութիւնը պարտա-
կանութիւն մըն է, այն որ այդ պարտքէն կը թերանայ՝ իրեն կը
փնասէ: — Լաւագոյն արժանիքն իսկ աւելի ցայտուն կը դառնայ հա-
մեստութեամբ քան գոռողութեամբ, հպարտութեամբ:— Ընդհակառակը՝
հպարտութիւնը կը նսեմացնէ զայն:— Պէտք չէ որ մենք գովենք մեր
յատկութիւնները կամ մեր կարողութիւնը, այլ պէտք է թողունք որ
ուրիշներ մեզ գնահատեն:

50. Խ Ա Ղ Ա Լ Ի Ք Ն Ե Ր Ը

Դեկտեմբեր ամիսն էր, շատ ցուրտ կ'ընէր, տու-
ներն ու ճամբաները ձիւնով ծածկուած էին:

Աղաւնի՝ իր սենեակին պատուհանին առջեւ կե-
ցած, փողոցը կը դիտէր, երբ մայրը ներս մտաւ և
նստաւ տաքուկ վառարանին առջեւ:

Աղաւնի անմիջապէս մօրը քով գնաց:

— Մայր, ըսաւ, շատ ցուրտ կ'ընէ այսօր. խեղճ
թոչունները արդեօք որչա՛փ կը մսին. այսօր քիչ մը
աւելի հացի փշրանք պիտի նետեմ անոնց:

— Շատ աղէկ մտածեր ես, աղջիկս, ըսաւ մայրը,
բայց թոչուններէն աւելի գթութեան կարօտ արարած-
ներ կան, անոնց վրայ ալ մտածելու ես:

— Որո՞նք են, հարցուց Աղաւնի:

Աղքատ տղաքը. անոնք ո՛չ քեզի պէս աղուոր կե-
րակուրներ ունին, ոչ հագուստ, ոչ ալ խաղալիք.
կ'ուզեն որ այսօր քեզի հետ անոնցմէ մէկ քանիին
այցելենք:

— Օ՛հ, այո՛, մա՛յր, գոչեց Աղաւնի:

Երկու ժամ վերջ՝ Աղաւնի և իր մայրը դուրս
եկան ու շատ մը կարօտ ընտանիքներու այցելեցին:

Աղաւնի շատ յուզուեցաւ այդ ընտանիքներու թշուառութիւնը տեսնելով, և իր քսակին մէջ գրտնուած գրամը անոնց բաժնեց:

Բարի աղջիկը գրամը չէր սիրեր. ատոր համար՝ շատ դիւրաւ գտաւ ողորմութեան այդ եղանակը:

Դիտած էր մանաւանդ որ իր այցելած աղաքը բնաւ խաղալիք չունէին:

Երբոր տուն վերադարձան, Աղաւնի ծրարեց իր ամէնէն աղուոր խաղալիքները և մօրմէն արածնութիւն ուղեց զանոնք աղքատ տղոց զրկելու համար:

Մայրը զարմացաւ, հարցուց թէ ինչո՞ւ իր ամէնէն աղուոր խաղալիքները զրկել կ'ուզէ:

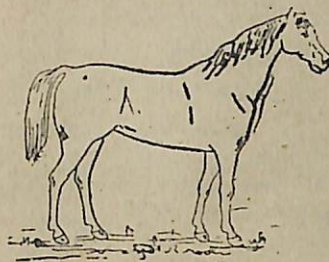
—Մայր, պատասխանեց Աղաւնի, այսօր հասկցայ որ ձգմարտապէս ողորմած ըլլալու համար պէտք է ինքզինքը զրկել:

Մայրը շատ ուրախացաւ այս պատասխանէն և կարողին համբուրեց Աղաւնին:

ԲԱՌԵՐ.—Կարողին՝ սիրով:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.—Ի՞նչ տեսակ ընտանիքի զաւակ էր Աղաւնի:—Ի՞նչ տեսակ աղջիկ էր:—Ինչո՞ւ յուզուեցաւ աղքատ ընդ տանիքներու այցելած ատենը:—Ինչո՞ւ համար իր խաղալիքներուն ամէնէն աղուորները զրկեց աղքատ տղոց:—Ինչո՞ւ մայրը ուրախացաւ:—Դուք ալ անոր պէս պիտի վարուէի՞ր:—Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Ձրկել ինքզինքը՝ ողորմելու համար, բարեբի լաւագոյն տեսակն է:—Ատոր մէջն է մանաւանդ բարեգործութեան ճշմարիտ հանգրիւ:

51. Ե Ձ ՈՒ Ձ Ի

Անձնատէր ձին

կեղծուկ կզին

Այսպէս կ'ըսէր.

—Ես միշտ իմ տէր

Շաղկած տանիմ

Դաշտ ու գեղեր.

Փառք շատ ունիմ.

Թող քեզ համբնն

Ձիրքերս ամէն.

Իսկ դուն ի՞նչ ես, կզի՛կ տկար,
Ի՞նչ ունիս դուն ձիւք օգտակար,
Շատ շատ՝ արտեր վարել հերկել,
Յետոյ ախտս գալ ու նիւրիւն:

—«Սակայն այդ իմ աշխատութիւն
Եթէ չըլլայ, քու տէրն ու դուն
Հապա ինչո՞վ պիտի ապրիք,
Ո՞վ անձնատէր ձի անխելիկ»:

Եղն աշապէս
Պատասխանեց.
Ձին ըսեա՛
Լեզուն քաշեց:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱՎԱԳԻՐ

ԲԱՌԵՐ.—ՁԻՐԲ՝ յատկութիւն, բարեմասնութիւն: — ՆԻՐԵԼԻ՝
քնանալ: — ԱԳԽԵԼԻՔ՝ անխելք:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.—Ի՞նչ է անձնասիրութիւնը:—Ի՞նչ է անոր հակադարձ յատկութիւնը:—Ձին իրաւունք ունէ՞ր եզը արհամարհելու:—Ինչո՞ւ:—Ի՞նչ է «վարել հերկել»ը:—Եթէ եզին աշխատութիւնը չըլլար՝ ի՞նչ պիտի ըլլային ձին ու իր տէրը:—Ի՞նչ կը նշանակէ «լեզուն քաշել»:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—Անձնասէրը միշտ իր անով կը հետաքրքրուի, և այդ պատճառաւ իսկ ո՛չ այլասէր կրնա ըլլալ, ոչ ներողամիտ, ոչ զթոտ, վերջապէս ոչ մէկ առաքինութիւն կրնայ ունենալ:—Ճշմարիտ արժանիք ունեցողները երբեք իրենց վրայ չեն խօսիր, կը թողուն որ ուրիշները զովեն իրենց կարողութիւնն ու բարեմասնութիւնները:

52. ԲԱՐԿԱՍԻՐՏ ՏՂԱՆ

Լեւոն բարկասիրտ աղայ մըն էր:

Պզտիկ պատճառ մը կը բաւէր որ բարկանայ, սրուայ, ոտուրները գետին զարնէ:

Պէտք էր անանել թէ որքա՛ն սոգեղ ու անհաճոյ կը դառնար այդպէս բարկացած ատենը:

Բանի քանի անգամ դատարարակը իրեն խորհուրդ

տուաւ որ թողու այդ գէշ վարմունքը, բայց Լեւոն մտիկ չըրաւ:

Շատ անգամ այնչա՛փ կը բարկանար որ կուլար, Երբեմն ալ իր ընկերակիցները կը ծեծէր:

Ատոր համար զինքը չէին սիրեր զպրոցին մէջ:

Ընկերները սկսան հեռու փախչիլ իրմէ:

Դուրսը, զբօսանքի միջոցին ալ, միշտ մինակ կը մնար:

Այս պատճառաւ Լեւոն միշտ տխուր էր, մինչդեռ իր ընկերակիցները ուրախ գուարթ կը խաղային իրարու հետ և հաճոյքով կ'անցընէին իրենց զբօսանքի ժամերը:

Դատարարակն ալ սկսած էր չսիրել Լեւոնը, որովհետեւ բարկացող աղաքը միեւնոյն ատեն անհնազանդ ալ կ'ըլլան:

Եւ անհնազանդ աղաքը երբեք չեն սիրուիր իրենց դատարարակէն, ինչպէս չեն սիրուիր արդէն իրենց ծնողքէն:

ԲԱՌԵՐ. — Բարկասիրտ՝ բարկացող: — ԱՆՀԱՃՈՅ՝ գէշ երեցող:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.—Ի՞նչ տեսակ աղայ է Լեւոն:—Բարկութիւնը ինչո՞ւ գէշ է:—Ընկերները իրաւունք ունէ՞ին իրմէ հեռու փախչելու:—Ինչո՞ւ:—Դատարարակին համակրութիւնը չվայելող աղաքը ի՞նչ կը կորսնցնեն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Բարկութիւնը մեծ թեթեւութիւն մըն է մարդոց համար, և շատ դժբախտութեանց ու չարիքի պատճառ կը դառնայ:—Բարկասիրտ մարդիկը չեն կրնար բնաւ ար-

դար ըլլալ որովհետեւ չեն կրնար դատողութեամբ գործել: — Միշտ պէտք է ներողամտութեամբ վարուիլ իր ընկերներուն հետ, համբերող ըլլալ և անուշութեամբ ուղղել անոնց թերութիւնները, ի հարկին դաստիարակին դիմելով և անոր միջատութիւնը խնդրելով:

53. Վ Ա Ր Դ ՈՒ Շ Ի

Վարդունի պզտիկ աղջիկ մ'էր սիրուն
 Եւ միշտ կ'ողորմէր հեք աղքատներուն:
 Ատառ մը կանուխ՝ երբ գպրոց կ'երթար.
 Տեսաւ ձերուկ մը որ անպատասխար՝
 Անկիւն մը կեցած ձեռք կ'երկնցնէր:
 Միտքը ինկաւ որ տառնոց մը ունէր:
 Փնտռեց գրպանը՝ կարմիր գոգնոցին,
 Բայց ո՛ւր էր, չկար հետքը տառնոցին:
 Միտքը ցաւեցաւ փափուկ աղջկան,
 Այտերը մէյմէկ կարմիր վարդ դարձան:
 Ի՞նչ ընէր հիմաչ: Իր պզտիկ խելքով
 Կը հզկեւ դանեկ ելլ մը աղահոփ:
 Յիշեց հայրիկը որ ամէն գիշեր
 Տառնոց մը տալով համբոյր կը քաղէր
 Իր անուշաբոյր այտերէն խնձոր:
 Իսկոյն մօտեցաւ ու գոչեց շրլմու.
 — «Ա՛խ, աղքատ պապա՛ տառնոցս չկայ,
 Բեզի՛ ալ պաչիկ մը տամ նէ կ'ըլլա՞յ...»:

8.

ԲԱՌԻՐ.— Հէ՛հ՝ խեղճ, թշուառ: — Անպատասխար՝ տուն՝ տեղ
 չունեցող:— Զգնի՛լ՝ աշխատիլ:— Յի՛ք միշտ, հնարք: — Անուշա-
 բոյր՝ անուշ հոտող:— Շրլմու՛ շփոթած:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Բացատրեցէր թէ ի՞նչ էր վարդունիին
 ունեցած զգացումը.— Ինչո՞ւ մաւրացկաններուն համար «ձեռք
 կ'երկնցնեն» կ'ըսենք.— Ի՞նչ կը նշանակէ այտերը կարմիր վար-
 դարձան:— Ինչո՞ւ «խնձոր այտ» կ'ըսենք:

ՈՒՍՈՒՅՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Դժալ և ողորմի՛լ տար-
 բեր բան էր են:— Մարդիկ կան որ կ'ողորմին առանց գթալու: — Ու-
 ռիշներ՝ չեն կրնար ողորմիլ, թէեւ կը գթան: — Ճշմարիտ ողորմու-
 թիւնը պէտք է գութի զգացումէն ծնի, անոր արդիւնքը ըլլայ:— Պէտք
 է նախ գթալ, յետոյ ողորմիլ:— Որչափ ալ քիչ ունենանք, միշտ բան
 մը կրնանք տալ անոնց որոնք մեզմէ քիչ ունին:— Շատ անգամ անուշ
 խօսք մը աւելի բարիք կ'ընծայէ բան դրամը:

54. Տ Ղ Ո Ց Տ Օ Ն Ե Ր Ը

Հիմաչ, այս պահուս ձեր վրայ կը մտածեմ, պզտիկ
 սիրելիներս, մի՛նքմի՛նք հրեշտակներս: Տղոց տօները
 կը մօտենան: Կաղանդը ձերն է, հապա ծնունդը. ո՛հ,
 անիկա որչա՛փ կ'ուրախացնէ աղաքը, երբ գիտնան որ

Յիսուս ալ պղտիկ պէտէք մը եղաւ ու խանձարուրի մը մէջ փաթթուելով օրբանին մէջ զրուեցաւ:

Եղբայր քոյր չունէր Յիսուս պէտէքը որ զինքը օրբէին. մինակ մայրը կար քովը, Սուրբ Աստուածածածինը, որ գաւկին օրբանին մօտ նստած՝ ուրաքովը զայն կ'օրբէր, ու ձեռքովն ալ կար կը կարէր ապրուելու համար:

Եկեղեցին այս տօներու յիշատակներն է որ պիտի կատարէ մօտ ատենէն, բոլոր ջահերը պիտի վառեն, քահանաները պիտի զգեստաւորուին, ղպիր տղաքը ոսկեքիլ բանուած չապիկներ պիտի հագնին. հայրիկները, մայրիկները եկեղեցի պիտի երթան, նոր լաթ՝ նոր կօշիկ պիտի հագնէք, պտուղներով լեցուն կաղանդի սեղաններուն չորս կողմը պիտի դառնաք, պիտի ուտէք, պիտի խմէք, պիտի ցատկուտէք ու ձեր ծնողքին ձեռքերը պիտի համբուրէք:

Իբաւ որ շատ անուշ օրեր են կաղանդն ու Ծնունդը: Ազրարիկը՝ պղտիկ ձի մը պիտի գնէ ձեզի. քեռայրը՝ զլիարկով մարդ մը որ շարունակ կը դառնայ. հայրիկը չապիկառք մը, և գեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր... այնպէս որ հայրիկներն անգամ պէտէք ըլլալ կ'ուզեն այդ օրերուն:

* *

Բայց, պղտիկ բարեկամներս, կը կարծէ՞ք որ ամէն տղայ ալ ձեզի չափ երջանիկ ըլլայ, իրեն նուէր բերող, պտուղ զնող, անուշեղէն եփող աղբարիկ մը, հայրիկ և մայրիկ ունենայ:

Դուք արդէն գիտէք որ ձեր զրացիներուն, ձեր զըպրոցի ընկերներուն մէջ պղտիկ որբեր կան որոնք զըբրկուած են այդ ամէնէն: Եւ երբ դուք ձեր նոր հագուստներով, խաղալիքներով ու պտուղներով՝ կաղանդի առտուն՝ մութնուլուսուն դպրոց կ'երթաք ձեր ու-

սուցչին ձեռքը պագնելու և նուէր մըն ալ անկէ առնելու, անոնք իրենց վիզը ծռած «ա՛խ» պիտի քաշեն՝ ձեզի պէս ըլլալու համար:

Եթէ գիտնայիք որ անոնց համար որչա՛փ մեծ արժէք ունին հայր մը, մայր մը, կամ իրենց վրայ զուգուրացող ազգական մը, այն ատեն աւելի սիրով պիտի պլլուէիք ձեր ծնողքին, անառակութիւն չպիտի ընէիք, սիրտ չպիտի հատցնէիք, փողոցները չպիտի խաղայիք: Եւ առտու իրիկուն, աւելի պիտի աղօթէիք Աստուծոյ՝ երկար կեանք և դործի յաջողութիւն խնդրելով ձեր բարեհաւաններուն համար:

Գիտեմ որ բարի տղաք էք դուք, և երբ այնչափ խաղալիքներով, պտուղներով ու բարիքներով ուրախանաք, չէք կրնար գիմանալ որ ձեր տարիքը եղողներէն շատեր անդին սրտերնին կուտած, արտում տըխուր մտմտան:

Ձեզ տեսնեմ, պղտիկ բարեկամներս, մի՛ մոռնաք որբերն ու բոլոր չունեցողները, և ձեր ունեցածէն քիչ մը բան տուէք անոնց:

ՔԱՍԻՍ

ԲԱԽԵՐ.— Խանձարուր՝ լաթէ հագուստ որուն մէջ կը փաթթեն նոր ծնած աղաքը:— ՕՐԲԱՆ՝ օրորոց:— ԶԳԵՍԱՈՐՈՒԽԻ՝ հագուստները հագնել:— ԴՊԻՐ ԵՂԱՅ՝ ձայնաւոր:— ՈՍԿԵՔԻ՝ ոսկի թելերով (սըրմա):— ԲԵՈՒՅՐ՝ բրդ ամուսին:— ԴՆԵԼ՝ ծախու առնել:— ԴՆԱՐԳՈՒՐՈՒ՝ սիրել, հոգ տանիլ:— ԲԱՐԵՐԱՐ՝ բարիք ընող:— ԲԱՐԻՐ՝ աղէկութիւն:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Որո՞նք են տարւան մեծագոյն տօները:— Ինչո՞ւ համար կը տօնէք այդ օրերը:— Ի՞նչ է որբը:— Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուիք անոնց հետ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — Պէտք է որ աճէն մարդ մեր եղբայրը նկատենք, և իբր այդ սիրենք զայն ու օղնենք անոր: — Մասնաւորաբար պէտք է շիրենք ու հոգանք որբերը յորեն կըրկնապէս զրկուածներ են, զրկուած ծնողքէ, զրկուած այն բազմատեսակ բարեքներէն զորս միայն ծնողը կրնան հայթայթել տղոց: — Յիսուս ալ իրերասիրութեան զերագոյն օրինակը եղաւ:

55. Եթէ ՊԱՐԻԿ ԸԼԼԱՅԻ ԵՍ

Երկու աղջիկ կը խօսէին իրարու հետ:
 Մէկը կ'ըսէր. — Եթէ պարիկ ըլլայի ես,
 Իմ տանս մէջ կ'ունենայի գոհաբ, բեհէզ,
 Շրջաղղկաւորներ ժանեակներով մեհաբաւեհ,
 Խաղալիքներ և նուշիկներ, միրգեր պէսպէս,
 Եթէ պարիկ ըլլայի ես»:

— «Ես ալ ըսաւ ընկերուհին իր դեռասի,
 Շատ կը սիրեմ խաղալ, խնդալ, պերճանք՝ հանդէս:
 Բայց տեսնէի երբ պզտիկ մը աղքատ ու հեղ
 Որ կը մսի բոպիկ ու մերկ ու անօթի,
 Ինչ որ ունիմ պիտի տայի անոր սրտէս,
 Եթէ պարիկ ըլլայի ես»:

(Հետևողութիւն)

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ. — Մեհաբաւեհ՝ մետաքսէ: — Պէսպէս՝ տեսակ տեսակ — Պեռասի՝ պզտիկ տարիքով:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Ինչ է պարիկը. — Ինչ է գոհաբը. — Բանի՞ տեսակ գոհաբ կ'սոյ: — Բեհէզը ի՞նչ է. — Երկու աղջիկներէն որո՞ւն պէս պիտի ուզէր ընել: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Առանց միջոցը ունենալու բարիք ընելու տենչալն ալ բարեգործութիւն է: — Այդ տենչանքը, նոյն իսկ եթէ չգոհանայ ալ, կրկին ուրիշ շատ ազնիւ զգացումներու յայտնութեան կը նպաստէ:

56. Մ Ե Մ Ժ Ա Մ Ա Ց Ո Յ Ց Ը

Չատիկը՝ մօտեցած էր, Նուարդ և Անժէլ շատ ուրախ էին, որովհետեւ հայրենիքին խոստացած էր նովնոր հագուստներ զենել իրենց համար:

Աւագ չարաթը տակաւին չէր սկսած, օր մը երկու քոյրեր մինակ մնացած էին տան մէջ:

Մայրերնին դրացիի մը տուն գացած էր, պատուիրելով որ պարտէզը կենան և իրենց խաղալիքներէն զատ ուրիշ բանի չդպչին:

Բայց երկու չարաճճի աղջիկները մոռցան իրենց մօրը պատուէրը:

Գիշ մը ատեն իրենց խաղալիքներով զբօսնելէ վերջ ,
տուն մտան և ուղեցին աւելի մօտէն դիտել սրահին մեծ
ժամացոյցը որ շատ գեղեցիկ ու թանկագին զարդ մըն էր :

Երկու անհնազանդները միայն դիտելով չգոհացան .
ուղեցին վերցնել ժամացոյցը և նայիլ թէ ինչ կայ տակը :
Եւ ահա թանկագին ժամացոյցը ինկաւ ձեռքերնուն ,
կտոր կտոր եղաւ :

Ճիշդ այդ միջոցին հայրերնին տուն դարձաւ և վեր
ելլելով տեսաւ եղածը :

Բարի մարդ մըն էր թէեւ , բայց շատ ցաւեցաւ որ
տղոց անհնազանդութեան պատճառաւ այդ աստիճան
գեղեցիկ ու թանկագին առարկայէ մը զրկուած են :

Ուղեց որ լաւ դաս մը տայ անոնց , և ըսաւ .

— Որպէս զի հասկնաք թէ գէշ բան մը ըրիք մայ-
րիկին անհնազանդ գտնուելով , այս Զատիկին ձեզի նոր
հագուստ չպիտի առնեմ , և ձեր հագուստին դրամով ու-
րիշ ժամացոյց մը պիտի գնեմ :

Իրաւ ալ՝ այն Զատիկին Նուարդ և Անժէլ նոր հա-
գուստ չունեցան ու չկրցան իրենց ընկերներուն հետ
վայելել Զատիկուան զբօսանքներու հաճոյքը :

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ .— Ի՞նչ գէշ ընտրութիւն ունէին Նուարդ
եւ Անժէլ :— Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը :— Ի՞նչ է Աւագ շաբաթը .
— Ի՞նչ է Զատիկը :— Ի՞նչ տեսակ առարկայ է ժամացոյցը :—
Քանի տեսակ ժամացոյց գիտէք :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ .— Տղաք պէտք է միայն
իրենց սեփական առարկաներով ու խաղալիքներով զբօս-
նուեն :— Արգելուած բաներու հետ խաղալով ո՛չ միայն մեծ
Քնասներու տեղի կուտան , այլ նաեւ վտանգի կ'երթարկեն
իրենց անձը . օրինակ ապակիի , դանակի և ուրիշ վտան-
գաւոր առարկաներու հետ խաղալով :

59. ԳԵՂԱՄԻ ՄԱՂԸ

Վարպետ Թովմաս շատ կարող երկաթագործ մըն էր ,
բայց ծերացած ըլլալուն՝ ա՛լ չէր կրնար աշխատիլ :
Միայն , ցուպը ձեռքը , պտոյտի կ'ելլէր ամէն օր , և
որովհետեւ շատ ապրած ու շատ բան տեսած էր , կը

սիրէր տղաքը գլուխը հառախել և լաւ խրատներ տալ
անոնց :

Օր մը , մինչդեռ կը խօսէին , մեռել մը անցուցին
անոնց մօտէն : Մեռնողը պզտիկ տղայ մըն էր , Գեղամը :

— Գիտէ՞ք թէ Գեղամը ինչպէս մեռաւ , հարցուց
վարպետ Թովմաս :

Տղաքը չէին գիտեր :

— Կեցէք որ պատմեմ , ըսաւ վարպետ Թովմաս :

Եւ ահա թէ ի՞նչ պատմեց .

— Գեղամը անառակ տղայ չէր , բայց գէշ սովո-
րութիւն մը ունէր . շատ կը սիրէր ծառերու վրայ մնա-

զըլցիլ՝ թռչուններու բոյնը քանդելու, կամ խեղճ ձագուկները իրենց մօրմէն բաժնելու համար:

«Բանի քանի անգամ զինքը յանդիմանեցի, բայց խօսք մտիկ չէր ընեք:

«Շատ օրեր՝ պտոյտի ելած ատենս, զինքը անպատճառ ծառի մը վրայ կը տեսնէի, և կ'ըսէի իրեն.

«—Գեղամ, զաւակս, վտանգաւոր բան է ըրածդ, Պղտիկ տղաքը պէտք չէ որ ծառերու վրայ ելլեն, օր մը փորձանք մը պիտի գայ գլխուդ:

«Կարծես թէ իրեն չէր ըսածս:

«Առջի օր՝ քրոջը հետ դաշտ կ'երթայ, և բարձր ծառի մը վրայ բոյն մը տեսնելով, անմիջապէս ծառին կը պլլուի ու վեր կ'ելլէ: Յետոյ, ձիւղի մը վրայ կ'ոխտուի, կ'աշխատի բոյնը ձեռք ձգել:

«Դժբախտաբար ձիւղը փտած ըլլալով կը կոտորի և Գեղամ ահագին բարձրութենէ մը գետին կ'իջնայ ու կը մնայ այնտեղ առիւնդաւոր:

«Բոյքը կը սկսի պոռալ: Մօտը գտնուողներ օգնութեան կը փոռքան, կ'առնեն տուն կը տանին Գեղամը և բժիշկ կը կանչեն:

«Բայց օգուտ չընեք, Գեղամի վէրքերը ծանր էին:

«Ասոր համար մեռաւ Գեղամ, սուգի և ցաւի մէջ ձգելով իր ծնողքը՝ որոնք այնքան տառապանք քաշած էին զինքը մեծցնելու և կրթելու համար:

ԲԱՌԵՐ.— Կարող՝ վարպետ, լաւ շինող— Հաւաքել ժողովել— Մազլիլի՝ շուրջը լինելով վեր ելլել— Բաւիլի՝ աւելցնել: Արիւնդաւոր՝ արիւնի մէջ: Փութալ՝ ահապարել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ինչո՞ւ պտանգաւոր է ծառերու վրայ մազլիլիլ— Ի՞նչ պիտի ըլլար՝ եթէ Գեղամ հետեւէր վարպետ թովմասի խրատներուն— Տղաք պէտք է որ դպչին թռչուններու

բոյներուն և ձագուկներուն— Ինչո՞ւ— Ինչո՞ւ Գեղամի ծնողքը ցաւ ու վիշտ զգացին իր մահուան համար:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅՈՏՐՈՒԹԻԻՆԵՆԵՐԸ.— Տղաք զբօսանքի և զուարճութեան շատ առիթներ ու միջոցներ ունին: Պէտք չունին ուրեմն վտանգաւոր բաներով անցընելու իրենց զբօսանքի ժամանակը: Գեղամ ամէն բանէ առաջ անհրճապանդութեան զոհ մըն է: Տղոց համար բախտ մըն է վարպետ թովմասի պէս խորհրդատու մը: Զօգտուիլ այդ տեսակ խորհրդատուներէ՝ կը նշանակէ իր սեփական բախտը ոտնահարել:

58. ԽԱԿ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Մինասի որկրամոլութիւնը առակի կարգ անցած էր դպրոցին մէջ:

Բոլոր տղաքը գիտէին թէ Մինաս պէտք եղածէն շատ կ'ուռէր միշտ, և թէ ատոր համար չարունակ անհանգիստ կ'ըլլար:

Նոյն ինկ քանի մը անգամ Մինաս հիւանդ ալ պառկած էր իր որկրամոլութեան պատճառաւ:

Ուրիշ բան մըն ալ կար սակայն զոր չէին գիտեր դպրոցին մէջ,

Մինաս այնքան անյազ էր որ երբ մայրը պտուղ չէր տար իրեն, կ'երթար դրացիներու պարտէզը, և պտղաւոր ծառերու վրայ մազլիլելով պտուղները կը փրցնէր ու կ'ուռէր:

Անգամ մը, մինչդեռ այսպէս ծառի մը վրայ ելած էր, հայրը տեսաւ զինքը և լաւ մը պատժեց:

— Տղաս, ըսաւ անոր, այդ ըրածդ ո՛չ միայն դու, զուրկ ես, այլ նաև շատ վտանգաւոր բան մը. արեւին

տակ տաքցած, փոշիով ծածկուած ու տակաւին խակ պտուղները շատ ծանր հիւանդութեան պատճառ կը դառնան:

Հայրիկին խրատները օգուտ չունեցան, որովհետեւ Մինաս առջի օր նորէն սալորենիի մը վրայ ելած և շատ մը խակ ու աղտոտ սալորներ կերած էր:

Հետեւանքը սա եղաւ որ Մինաս այսօր անկողին ինկած է:

Խեղճ հայրիկը, զաւկին հիւանդութիւնը բուժելու համար, բժիշկի և դեղի դրամ կուտայ շարունակ:

Յայտնի չէ որ Մինաս պիտի կրնայ բժշկուիլ:

ԲԱՌԵՐ. — Ահա՛ չկշտացող, — Պտղատու, պտուղ տուող, — Խակ՝ չհասած: Սալորենի՝ սալորի ծառ: — Բուժել՝ աղէկցնել:

ԸՆԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Մինաս ինչո՞ւ ծառերու վրայէն խակ պտուղներ կը փրցնէր ու կ'ուտէր: — Ի՞նչ ըսաւ հայրը: — Ինչո՞ւ Մինաս նորէն հիւանդացաւ: — Ի՞նչ կը նշանակէ «առածի կարգ անցած է»: — Ինչո՞ւ «անկողին ինկաւ», կ'ըսենք:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Չափէն աւելի ուտելու վարժուելով՝ տղաք որկրամուկ կ'ըլլան: — Որկրամուկութիւնը թէեւ հաճելի բան մը կը թուի տղոց, բայց աւնոնց ամէնէն մեծ թշնամին է, որովհետեւ հիմնովին կը խանգարէ առողջութիւնը: — Որկրամուկութեան վարժուելով՝ տղաք բարոյապէս ալ կը տուժեն, որովհետեւ շատ հեղքիչ մը աւելի ուտելու համար կը ստիպուին անուղիղ միջոցներու գիմել, օրինակ գողնալ:

59. ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏՂԱՆ

Ա.

Դպրոցին աշակերտներուն մէջ ամէնէն աշխատասէրը չէր Շաւարշ, բայց կրնար պարծիլ թէ ամէնէն հետաքրքիրն էր:

Դաստիարակը միշտ կը կշտանքէր զայն.

— Տղա՛ս, կ'ըսէր, հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մըն է, բայց անպատճառ պէտք է որ օգտակար բան մը ըլլայ անոր առարկան: Օրինակի համար՝ հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մը կը դառնայ, երբ ուղեւ գիտնալ թէ ի՞նչ տեսակ առարկաներէ շրջապատուած ես, թէ ինչպէ՞ս կազմուած են այդ առարկաները, ի՞նչ բանի կը գործածուին և թէ անոնցմէ ո՞րը օգտակար է և ո՞րը վնասակար:

Դարձեալ՝ հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մը կը դառնայ երբ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընես քեզմէ մեծերուն, կամ ծնողքիդ և կամ դաստիարակիդ խրատներն ու խօսքերը:

«Բայց դուն գէշ սովորութիւն մը ունիս. չես ուզեր հասկնալ թէ կան բաներ որոնցմով հետաքրքրուիլը վնասակար է կամ անվայել:

«Վառարանին մէջ գտնուող կրակին ի՞նչպէս կազմուած ըլլալը գիտնալու համար պէտք է քեզմէ մեծերուն հարցնես. եթէ հետաքրքրութիւնդ աւելի առաջ տանիս և կրակը բռնես, ձեռքդ կ'այրի: Այսպէսով հետաքրքրութիւնդ վնասակար կը դառնայ:

«Շատ անգամ կը պատահի որ ծնողքդ կամ ուրիշներ իրարու հետ առանձին տեսնուելու պէտք ունենան:

Պէտք չէ որ հետաքրքրուիս ու մտիկ ընես անոնց խօսքերը : Այդ պարագային՝ հետաքրքրութիւնդ շատ անվայել բան մը կը դառնայ և քեզ անքաղաքավար կը նկատենա :

Այսպէս կը խօսէր դաստիարակը , ամէն անգամ որ Շաւարշի հետաքրքրութիւնը վնասակար կամ անվայել կը դառնար :

ԲԱՌԵՐ.— Պարծիլ՝ պարծենալ :— Կշտամբել՝ յանդիմանել :— Առանձին՝ միակերպ :— Անվայել՝ չվայել :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Հետաքրքրութիւնը ե՞րբ յատկութիւն կը դառնայ եւ ե՞րբ թերութիւն :— Վնասակար հետաքրքրութեան ի՞նչ օրինակներ կրնար տալ :— Օգտակար հետաքրքրութեան օրինակներ ալ տուէր :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղաք որչափ ատեն որ անփորձ են՝ չեն գիտեր վնասակարը օգտակարէն զանազանել և իրենց գլխուն փորձանք կը բերեն կամ անվայել ընթացք մը կ'ունենան առանց գիտնալու :— Այս պատճառաւ՝ պէտք է իրենց կեանքի ուղեցոյց ընտրեն իրենցմէ մեծերուն փորձառութիւնն ու խրատները :

60. ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏՂԱՆ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Շաւարշ հետաքրքիր ըլլալուն չափ ալ յամառ էր :

Դաստիարակին այդ գեղեցիկ խրատներն ու բացատրութիւնները կարծես իրեն չէին ուղղուած : Միշտ նոյն ամէն բանի հետաքրքրուող տղան կը մնար , հակառակ իրեն եղած յանդիմանութեանց :

Այս պատճառաւ է որ պատիժը գտաւ :

Մայրը միշտ կը պատուիրէր իրեն որ մեղուներու փեթակներուն չմօտենայ :

— Կը կճեն , կ'ըսէր , վերջէն , ցաւ կը քաշես ու կը զղջաս :

Բայց Շաւարշ , ամէն անգամ որ պարտէզ կ'ելլէր , միշտ փեթակներուն կողմը կը դիմէր :

Մօրը պատուէրը չէր մտաբերեր բնաւ , և կ'ուզէր միշտ աւելի մօտէն տեսնել մեղուներու աշխատութիւնը :

Օր մը , այնքա՛ն մօտեցաւ անոնց որ մեղուները խոչեցան , ձգեցին իրենց աշխատութիւնը և խնդրովն յարձակեցան Շաւարշի վրայ :

Խեղճը շատ վախցաւ , ուղեց փախչիլ , բայց մեղուները արագ արագ թռչելով գլխուն վրայ իջան և սկսան դէմքը խայթել :

Շաւարշ , սոսկալի կերպով վիրաւորուած , կը պուռար ու կը փախչէր :

Բարեբախտաբար մայրը մօտերն էր : Խեղճ կինը , զաւկին աղաղակները լսելուն պէս , հասկցաւ եղածը , փութաց անոր քով և դժուարաւ կրցաւ վանել մեղուները :

Շաւարշ երկու շաբաթ հիւանդ պառկեցաւ, և չատ
անտանելի ցաւեր քաշեց: Դէմքը այնքան ուռած էր որ
ընկերները չէին ճանչնար:

— Իեղի այնքան անգամներ պատուիրեցի որ չմո-
տենաս փեթակներուն, կ'ըսէր մայրը, եթէ խօսքս մտիկ
ընէիր, հիմայ այդպէս չպիտի տանջուէիր:

Շաւարշ ալ զղջացած էր, բայց վերջէն զղջալը
օգուտ չընէր:

ԲԱՌԵՐ.— Դիմել՝ ելթալ— Մտաբերել՝ միտքը բերել:
— Խորոյիլ՝ վախճալ— Խմբովին՝ ամէնքը մէկ— Փութալ՝
աճապարել— Վաճնել՝ վռնտել:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է փեթակը— Ի՞նչ կը քաղենք
փեթակէն— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է մեղուն— Ամէնքն ալ մեղր
կը շինեն— Ինչո՞ւ խայծեցին Շաւարշը— Ինչո՞ւ համար վեր-
ջէն զղջալը օգուտ չընէր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Յամառ տղաքը միշտ
Իրենց կը քնասեն, ոչինչ կը սորվին և չեն կրնար յառաջ-
դիմել— Շուտով անհամբոյր բնաւորութեան տէր կը դառ-
նան, չեն սիրուիր ու դժբախտ կ'ըլլան:

61. Ա Գ Ռ Ա Ի Ը

Ագռաւը կ'աղաչէր

Խիկարին

Թէ ի՞նչ դեղ տալ պէտք էր

Իր ձագին:

Կը պնդէր թէ ցաւն է սաստիկ

Անողորմ մահն է չատ մօտիկ:

Իսկ մեր Խիկար պատասխանէր.

— «Ագռա՛ւ, գնա տերեւ մը բեր

Ուր դուն ծըրսած չըլլաս բնաւ»:

Ագռաւ գնաց բայց չը գտա՛ւ:

Եւր հանդիպիս նեղ օրերու,

Լաւ կը լսե՛ս, բարեկամ դու,

Ոչ, չես գտնար ցաւերուդ դեղ,

Թէ պղծե՛ր ես ամէն տուն տեղ:

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ.

ԲԱՌԵՐ.— Խիկար՝ հին ատեններու իմաստուն մը որ
աղուոր առակներ գրած է— Անողորմ՝ չմեղքցող— Ծըր-
տել՝ աղտոտել— Պղծել՝ աղտոտել:

ԸՆԴԻԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Ագռաւը ինչո՞ւ Խիկարին դիմեց—
Ինչո՞ւ մարուր տերեւ մը չգտաւ— Ի՞նչ է այս առակին իմաստը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Պէտք է միշտ մեր
լաւ վարմունքով մեզի բարեկամներ ստեղծենք, նոյն իսկ
երբ կը կարծենք ուրիշի օգնութեան պէտք չունենալ:
— Մարդիկ փոխադարձ օգնութեամբ միայն կրնան ապրիլ.
ամէնէն զօրաւորն իսկ կրնայ ամէնէն տկարին պէտք ու-
նենալ— Այս պատճառաւ պէտք է անանկ վարուին որ
նեղը մնացած ատեննիս կարենանք օգնութիւն գտնել:

62. ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԱՔԼՈՐԸ

Չորս օր կար որ խեղճ աղուէսը անօթի մնացեր էր, չէր գիտեր թէ ուրկէ՝ ուտելիք ձարէ:

Անօթութիւնը համարձակութիւն տուաւ իրեն, թողուց անտառը և հազար ու մէկ զգուշութեամբ գիւղին մօտեցաւ:

— Հարկաւ, կ'ըսէր ինքնիրեն, այնտեղ ուտելիք կը գտնեմ:

Մինչդեռ հաւնոցի մը մօտէն կ'անցնէր, տեսաւ գեղեցիկ աքլոր մը որ արեւին տակ գլուխը ցցած՝ կը պըտըտէր սոնֆայրով:

Աղուէսը անուշ լեզու ու շողոքորթ էր, մօտեցաւ աքլորին և ըսաւ անոր.

— Աքլոր եղբայր, որչա՛փ գեղեցիկ ես, ամբողջ անտառին մէջ քեզի պէս աղուոր կենդանի մը չկայ:

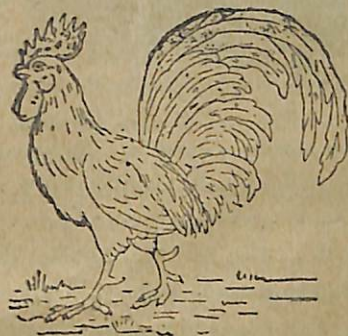
Աքլորը գոռոզ էր, աղուէսին խօսքերը իր հպարտութիւնը կը գգուէին:

Այս պատճառաւ մտերմացաւ անոր հետ և սկսան խօսիլ սարէն ձորէն:

Աքաղաղը ինքզինքը կը գովէր, մինչդեռ աղուէսին միտքը ուրիշ տեղ էր:

Կ'ուզէր աքլորը զբաղեցնել և յանկարծ վրան յարձակելով առնել տանիլ ու խեղդել:

Միջոց մը՝ ըսաւ անոր.

— Աքլոր եղբայր, կ'ըսեն թէ շատ անուշ ձայն ունիս. մէյ մը երգէիր՝ մտիկ ընէի:

Աքլորը երգեց:

Աքանչելի՛ ձայն, ըսաւ աղուէսը, գովածնուն չափ կայ, ժամանակաւ քու հօրդ ձայնն ալ լսած եմ, ա՛ն միայն կը հաւասարի քու ձայնիդ: Միայն թէ հայրդ ուրիշ կերպ կ'երգէր:

— Ի՞նչպէս:

— Անիկա աչքերը կը գոցէր և այնպէս կ'երգէր:

— Ես ալ կրնամ, ըսաւ աքլորը:

Յետոյ աշուրները գոցեց և կը պատրաստուէր երգելու՝ երբ աղուէտը վրան յարձակելով խածաւ վիզէն, ու շիտակ անտառ տանելով խեղդեց:

ԲԱՌԻՐ.— Սախալ՝ հպարտանալ:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Խնչ տեսակ կենդանի է աղուէտը— Ինչո՞ւ մարդոց մօտ չապրիր:— Խնչ կը նշանակէ «անուշ լեզու էր»:— Խնչ է շողոքորթութիւնը:— Ո՞ր տղաքը կ'ախորժին շողոքորթութենէ:— Խնչ կը նշանակէ «հպարտութիւնը զգուել»:— Արևորը ինչո՞ւ զոհուեցաւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղաք միշտ պէտք է զգուշանան կեղծաւորներէն ու շողոքորթներէն:— Պէտք է գիտնան որ իրենց բոլոր ընկերներն ալ չեն կրնար բարի ըլլալ, թէ անոնց մէջ կան չարեր ալ որոնք գէշ խորհուրդներով իրենց փառ կրնան հասցնել:— Մինչդեռ սիրով ու մտերմութեամբ կ'ապրին իրենց բարի ընկերներուն հետ՝ պէտք է միւս կողմէ հեռու մնան իրենց չար ընկերներէն:

63. ԴԵՂՁԻՆ ԿՈՒՏԸ

Յերեկին, մինչդեռ տունէն դպրոց կը դառնար, Արայ զրպանէն հանեց խոշոր դեղձ մը զոր մայրը տուած էր իրեն:

Երբոր դեղձը կերաւ, կուտը անփութութեամբ նետեց ճամբուն եզերքը:

Ծերունի մը որ այնտեղ կը դառնուէր, անմիջապէս կուտը առաւ և խնամով թաղեց հողին մէջ:

Արայ չկրցաւ խնդուքը զսպել:

— Զարմանալի՛ մարդ, կը մտածէր ինքնիրեն, ի՞նչ օգուտ ունի այս կուտը որ այսքան գուրգուրանք ցոյց տուաւ անոր համար:

* *

Քանի մը տարիներ անցան. Արայ պատանի մը դարձած էր: Օր մը, մինչդեռ այդ ճամբէն կ'անցնէր, տեսաւ որ միևնոյն ծերունին ուշադրութեամբ կը խնամէ պղտիկ ծառ մը: Այս ծառը կը դառնուէր ճիշդ հոն ուր կուտը թաղած էր ծերունին:

Արայ նորէն խնդաց:

— Սա ծառին վրայ, մտածեց, ոչ մէկ պտուղ կը գտնուի. այս մարդը կ'երեւայ թէ ուրիշ հոգ չունի որ ասանկ անօգուտ ծառ մը խնամելով կը վատնէ իր ժամանակը:

Եւ անցաւ զնաց:

* *

Անցան քանի մը տարիներ ալ: Արայ կատարեալ երիտասարդ մը դարձած էր:

Անանկ պատահեցաւ որ օր մը յողնած դադրած, այդ միւսնոյն տեղէն անցնի:

Տաք արև մը կար այն օրը և Արայ այնքան յողնած ու ծարաւ էր որ դժուարաւ կրնար շարունակել իր ճամբան:

— Պուտ մը ջուր, քիչ մը կազդուրուիս, կը մտածէր, բայց ջուր չկար այդ կողմերը:

Եւ անա հասաւ այն ծառին առջև, որուն համար ծերունին աշխատած էր այնքան տարիներ:

Ծերունին չկար այլեւս, բայց իր աշխատութեան արդիւնքը մէջտեղն էր: Կուտը որ պղտիկ թուփ մը եղած էր, հիմա խոշոր աղուոր ծառ մըն էր դարձած, և սքանչելի դեղձեր անոր ճիւղերն ի վար կախուած էին:

Արայ շատ մը դեղձեր քաղեց, անցուց ծարաւը և կրցաւ հանգիստ շարունակել իր ճամբան:

Եւ սակայն ամօթահար էր, կը մտաբերէր թէ երբեմն ինչպէ՛ս ծաղրած էր այն ծերունին որ իր նետած կուտը տնկելէ վերջ, անկէ բուսած ծառը կը խնամէր:

Այդ աշխատութիւնը որ իրեն ծաղրելի թուած էր, այսօր բարիքի աղբիւր մը կը դառնար անա:

ԲԱՌԵՐ.— Կազդուրուի՛ ոյժ առնել:— Մտաբերել՝ միտքը բերել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ պտուղ է դեղձը. անոր նմանող մը պտուղը գիտէք:— Արայ ինչո՞ւ ամօթահար մնաց՝ դեղձերը ուտելէ վերջ:— Կուտ մը լինչպէս ծառ կը դառնայ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Աշխարհի վրայ ոչինչ անօգուտ է. բայց միայն աշխատութիւնն ու յարատեւութիւնն են որ նոյն իսկ ամէնէն աննշան բաներէն մեծ օգուտներ կը հանեն:

64. ԺՆՃՂՈՒԿՆԵՐԸ

Ճուռակ մը կը թռչէր բարձրերէն, երբ ճնճղուկ մը տեսնելով խոյացաւ վրան:

Ճնճղուկէն շատ աւելի զօրաւոր թեւեր ունենալով, շուտ մը հասաւ անոր և ճանկերովը բռնեց զայն:

Խեղճ ճնճղուկը ազատելու յոյս չունէր. ճուռակին զո՞ւ պիտի ըլլար: Յուսահատ՝ սկսաւ պոռալ կանչել, մինչդեռ ճուռակը զինքը առած դէպի իր բոյնը կը շտապէր:

Բայց անա ուրիշ ճնճղուկներ լսեցին իրենց ընկերոջ ձայնը, հասկցան թէ ի՞նչ ցաւալի վիճակի մէջ կը գըտնուի, և ամէն կողմէ իրար կանչելով, բոլորը մէկ յարձակեցան ճուռակին վրայ:

Անոնք հասան ճուռակին, բոլորուեցան անոր շուրջը, սկսան թեւերնին զարնել ու ճնշել և այնքան աղմուկ հանեցին որ վերջապէս յաջողեցան ճուռակը վախցնել:

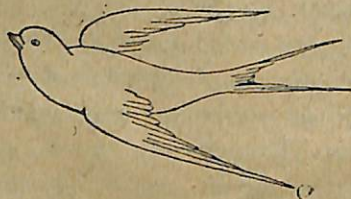
Ինչ որ մէկ ճնճղուկ չէր կրցած ընել, շատ մը ճնճղուկներ զիւրաւ կրցան ընել:

Ճուռակը թողուց իր որսը և փախաւ գնաց:

ԲԱՌԵՐ.— Խոյանալ՝ յարձակիլ:— Շտապել՝ աճապարել:— Բոլորուիլ շրջապատել:— Զնշել՝ պոռալ կանչել:

ԸՆԴՈՒՅՆՆԵՐԻ ԿԷՏՆԵՐ.— Ի՞նչ տեսակ թռչուն է ճուռակը—
Պատիկ թռչունները ուտող մեծ թռչուններուն ի՞նչ կ'ըսեն— Անոնց
ո՞ր մասերը զօրաւոր են— Ո՞ր տեղուանքը կ'ապրին:

ՈՒՍՈՒՅՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տասը տկար երբ իրա-
րու օգնութեան ձեռք կը մեկնեն, ինքնին զօրութիւն մը
կը կազմեն— Միութեամբ, իրարու օգնելով մանաւանդ
մարդիկ կը յաջողին յաղթել կեանքի դժուարութեանց, և
ինքզինքնին պաշտպանել չարերու դէմ:

65. ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

Առաու էր: Զարուհի դպրոց կ'երթար երեքտկալով,
կարծես չկանուրբեամբ: Անիկա երկար ատեն կը կենար
խանութներուն առջեւ, առանց մտածելու որ ու՛շ պիտի
մնայ դպրոցէն և ատոր համար պիտի պատժուի:

Ճամբուն վրայ՝ հեռագրի ձողեր կը դառնուէին, և
անոնց թելերուն վրայ ալ խուժը մը ծիծեռնակներ ուրախ
զուարթ կը ցատքերտէին, յետոյ կը թռչտէին, կ'երթային
տանիքներուն ծայրը թառ կ'առնէին, ետքը նորէն կ'իջ-
նէին վար. թելերուն վրայ:

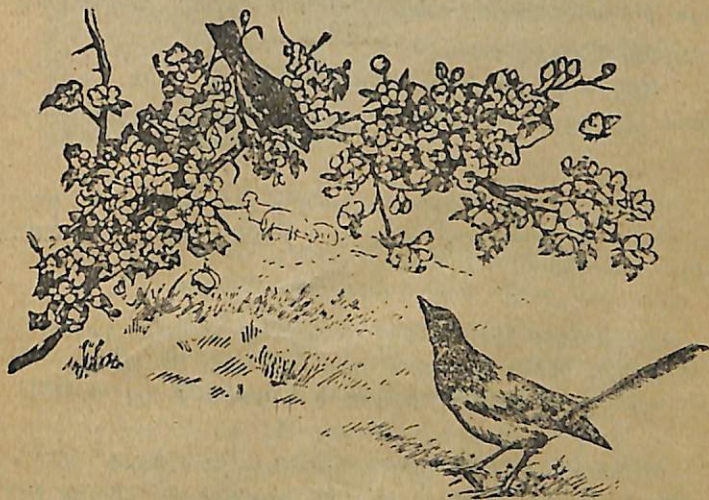
Զարուհի կը զմայլէր զանոնք տեսնելով:

— Ի՞նչ երջանիկ արարածներ, պողաք յանկարծ,

բան դործ չունին, առտուընէ մինչեւ իրիկուն զուարճա-
նալով կ'անցընեն, մինչդեռ մենք ստիպուած ենք օրն
ի բուն աշխատիլ:

Սակայն մարդ մը (որ իր մօտ կեցած ու ըսածը
լսած էր.

— Աղջիկս, ըսաւ անոր դառնալով, շատ սխալ
կարծիք մը կազմեցիր այս թռչուններուն վրայ. դուն
անանկ կը կարծես թէ անոնք մի միայն զուարճութեան

համար այդպէս կ'ուստոսեն ճշուողելով. բայց եթէ ու-
շագրութեամբ դիտես, պիտի տեսնես որ անոնց մէջ
մեծեր ու պզտիկներ կան. մեծերը որոնք ծնողներն են,
չարունակ կ'երթան հատիկներ կը փնտռեն ու կը փութան
իրենց պզտիկներուն քով, որպէս զի զանոնք կշտացնեն,
ճիշտ ինչպէս որ քու ծնողքդ կ'աշխատին քեզի սնունդ
ձարելու համար:

Զարուհի աւօրափայտ մնաց: Մարդը շարունակեց.

— Այն պզտիկներն ալ վաղը միւս օր, երբ կարե-

նան մինակնին թռչիլ, միեւնոյնը պիտի ընեն իրենցմէ աւելի պղտիկներուն համար. ատոնք ալ մարդոց պէս ստիպուած են ամբողջ օրը աշխատելու, եթէ ծուլանան, անօթի կը մնան ու կը մեռնին: Հիմայ հասկցա՞ր թէ որչա՞փ կը սխալէիր քիչ մը առաջ:

— Հասկցայ, չատ շնորհակալ եմ, ըսաւ Զարուհի:

— Մի՛ մոռնար մանաւանդ որ աշխատութիւնն է այս թռչուններուն ուրախութեան միակ պատճառը. ծոյլերը միշտ տխուր են:

Զարուհի փութաց վարժարան, և անկէ ետքը ալ բնաւ չէր յաւնենար փողոցները և դասերէն ետ չէր մնար:

ԲԱՌԵՐ. — Զկամութեամբ՝ չուզելով. — Ուսուցանել՝ ցատ-
քրտել. — Փութալ՝ աճապարել. — Ամօքաւար մնալ՝ խրա-
շիլ. — Յամենալ՝ ուշ մնալ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակէ «կարծիք կազմել». — Ի՞նչ գիտէք ծիծեռնակներուն վրայ. — Ի՞նչ է հեռագիրը. — Ինչո՞ւ աշխատութիւնը կ'ուրախացնէ եւ ծուլութիւնը կը տխրեցնէ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բնութեան մէջ առանց աշխատութեան ոչինչ կը կատարուի. — Բոլոր կենդանիները, բոլոր բոյսերը, բոլոր ճահները ստիպուած են անընդհատ աշխատիլ. — Մինակ մը շիւններուն օրինակը կը բաւէ մարդիկը աշխատութեան հրաւիրելու:

66. ԵՐԵՔ ԵՋԵՐԸ

Երեք եղեր, իրարմէ միշտ անբաժան
Թաւուտքին մէջ կ'արածէին միարան,
Չունէին բնաւ գայլէն վախ.

Օր մը, սակայն, իրարու հետ զօժեցան:

Չար գայլն եղաւ չատ ուրախ:

Բաժնուած էին անոնք. — Շատ դիւրաւ
Երեքն ալ զատ զատ բզբտեց կերաւ:

ԲԱՌԵՐ. — Անբաժան՝ մէկտեղ ապրող. — Պժախի՝ սրտով:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է Թաւուտքը. — Գայլը ինչո՞ւ չէր կրնար դպչիլ եղերուն՝ երբ միարան կ'ապրէին. — Ի՞նչ տեսակ անասուն է գայլը, ինչո՞ւ գայլն կը սպաննեն:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միութեան մեծագոյն բարիքը սա է որ տկարներէն զօրաւորներ կը զոյացընէ. — Բացատրել տղոց կեանքին պատշաճող բազմաթիւ օրինակներով:

67. ՍԱԼՈՐԵՆԻՆ

Յակոբ պարտէզ իջած էր և անյագութեամբ կը գիտէր խոշոր սալորենի մը որուն ճիւղերը ծռած էին գեղեցիկ պտուղներու ծանրութենէն։

Բաւական ատեն Յակոբ դիտեց այդ աղուոր սալորենները. քանի՜ անոնց կը նայէր, այնքան ախորժակը կ'աւելնար։

Յանկարծ փափաք մը ունեցաւ։

Հայրս, ըսաւ, ինծի արգիլած է սալորեններուն դպչիլ, բայց հիմա այստեղ մարդ չիկայ. եթէ քանի մը հատ փրցնելու ըլլամ, ո՞վ պիտի հասկնայ. սալորենները շատ են և հարկաւ չեն համրուած։

Յակոբ կը պատրաստուէր ծառն ի վեր շուլլուելու, սակայն ուրիշ մտածում մը զինքը կեցուց։

— Հայրս, ըսաւ, անշուշտ բան մը գիտէր որ ինծի արգիլեց սալորեններուն դպչիլ. առջի օր ուսուցիչս կ'ըսէր որ պէտք է հնազանդինք մեզմէ մեծերուն։

Եւ սալորենիին քովէն հեռացաւ։

Բայց հազիւ քանի մը քայլ առած էր, երբ յանկարծ տեսաւ հայրը, որ սալորենիին մօտիկը գտնուող թուփերու ետին պահոււցած ըլլալով, լսած էր իր մեկնախօսութիւնը։

— Եկո՛ւր, պզտիկ Յակոբս, ըսաւ իրեն, եկուր որ վարձատրեմ հնազանդութիւնդ, ես այստեղ էի և ամէն բան լսեցի. եկո՛ւր որ սարկեշտութեանդ փոխարէնը ընդունիս։

Եւ դայն սալորենիին մօտ տանելով, թոթուեց պտուղներով բեռնաւորուած ճիւղ մը, ուրկէ շատ մը աղուոր սալորենի ինկան վար։

ԲԱՌԵՐ.— Անյագութեամբ չկշտանալով.— Մեկնախօսութիւն՝ ինքնիրեն խօսիլ։

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Պտուղները ե՞րբ պէտք է ուտել.— Ի՞նչ վնաս կրնայ առաջ գալ խակ պտուղներէն.— Քանի՜ տեսակ սալորենի գիտէր. ինչո՞վ կը տարբերին իրարմէ։

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Մի՛ ըսէք երբեք թէ մինակ էք, թէ մարդ չի տեսներ և թէ ո՛չ ոք կը գիտնայ ձեր ըրածը.— Ուրիշներու ներկայութեան պարկեշտ ըլլալը չի բաւեր.— Բուն պարկեշտութիւնը հոն է երբ կը գործադրէք առանց վկայի, մինակ եղած ատեննիդ։

68. ԳԱՅԼԸ ԵՒ ՇՈՒՆԸ

Գայլն ու շունը, օր մը, բարեկամացան և մէկտեղ ճամբայ ելան ուտելիք վնասելու։

Երկար ատեն կար որ իրարու հետ խոյլ ապրած էին. և հիմայ կը խօսէին, իրենց զխօն եկածները կը պատմէին։

Շունը ուրախ զուարթ կը ցատքոտէր, բայց գայլը անհանգիստ էր։ Պզտիկ ձայն մը առածին պէս իսկոյն կը կենար։

— Ի՞նչ ունիս, գայլ եղբայր, կ'ըսէր շունը։

— Բան մը չէ։

Անտառ մտած էին, երբ յանկարծ խշրտուք մը լսուեցաւ ծառերու ճիւղերուն մէջէն։

Գայլը սոսկումի աղաղակ մը արձակեց։

— Ի՞նչ վախցար, գայլ եղբայր, ըսաւ շունը։

— Ինծի անանկ կուգայ որ մարդիկ կուգան մեր կողմը։

— Չէ՛, մի՛ վախնար, թռչուն մըն էր որ մէկ ծառէն ուրիշ ծառի մը վրայ անցաւ:

Քիչ մը անդին, նորէն աղմուկ մը լսուեցաւ: Այս անգամ ալ նապաստակ մըն էր որ գալլն ու շունը տեսնելով վախէն իր որջը կը փութար:

Գայլը նորէն վախցաւ:

— Կենանք, շուն եղբայր, ըսաւ դողալով, այս անգամ կարծեմ իրօք մարդ կուգայ:

— Մարդ չէ, նապաստակ մըն էր. բայց դուն ինչո՞ւ ասանկ ամէն վայրկեան կը վախնաս, հարցուց շունը:

— Ի՞նչ ընեմ, շուն եղբայր, ամէն մարդ թշնամի է ինծի:

— Բայց ատոր մէջ յանցանքը քուկդ է. որովհետեւ ընաւ բարի գործ մը չես տեսներ. այդպէս միշտ վախով պիտի ապրես. չարերը հանդիստ չունին:

ԲԱՌԵՐ.— Խռով ապրիլ՝ սրդողած մնալ:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ.— Խնչ է որջը.— Մը անասունները որջերու մէջ կը բնակին.— Կենդանիներու ուրիշ ի՞նչ բնակարաններ գիտէր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ձարերը միշտ վախ մէջ են, որովհետեւ իրենց խիղճը շիրերէ հանգիստ չթողուր.— Գոլի սիրտը միշտ դողի մէջ կ'ըլլայ.— Գաղտնի գործուած շարութիւնն իսկ տանջանք մըն է գործողին համար, որովհետեւ մարդոց պատիժէն աւելի ծանր է խղճին պատիժը:

69. ԿԱՂ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Դպրոցէ դարձին, քանի մը տղաք նշմարեցին մարդ մը որ կաղ ըլլալուն՝ շատ դժուարութեամբ կը քալէր: Տղաքը շատ բարի դպրոցականներ չէին. սկսան ծաղրել մարդը, անոր պէս կաղ կը ձեւանային ու կը հեգնէին խեղճը: Կաղը ձայն չհանեց, բայց սկսաւ լալ:

Այդ միջոցին ծերունի մը այնտեղէն կ'անցնէր. առնիկա տեսաւ եղածը և դպրոցականները իր մօտ կանչելով.

— Տղաքս, ըսաւ, դիտէ՛ք թէ ով է այս կաղ մարդը. կեցե՛ք որ պատմեմ թէ ինչո՞ւ այդպէս կաղ դարձաւ: Տասը տարի առաջ, անիկա կայտառ մարդ մըն էր, և ձեզմէ աւելի աղէկ կը քալէր: Գիշեր մը, իրենց թաղին մէջ հրդեհ եղաւ: Ինք ալ իր դրացիներուն հետ փողոց ելած էր, երբ լսեց թէ այրող տան մէջ պղտիկ տղայ մը մնացած էր: Ոչ ոք կը համարձակէր տունէն ներս մտնել և խեղճ պղտիկը ազատել: Բայց ահա այս ձեր ծաղրած մարդը բոցերուն մէջ նետուեցաւ, այրող տունէն ներս մտաւ, գտաւ պղտիկը ու դուրս պիտի

եւլէր, երբ սանդուխը ուրկէ վար կ'իջնէր, յանկարծ
փլաւ: Պզտիկը ազատեց բայց իր ոտքն ալ կոտորեցաւ:

Տղաքը ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էին ծերունիին
խօսքերը: Ամէնքն ալ ամօթէն կարմրած էին. յայտնի
էր որ զղջացած էին իրենց տգեղ վարմունքին համար:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ.— Ինչո՞ւ պէտք է ծաղրենք անկար-
ները, աղքատներն ու թշուառները:

ՈՒԾՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ոչ միայն պէտք է
ծաղրենք անկարները, աղքատներն ու թշուառները, այլ
ընդհակառակը պէտք է ջանանք անոնց դժբախտութիւնը
ամօքելու, մեր ձեռքէն եկած, նոյն իսկ մեզի ծանր արժե-
քիբ ամէն օժանդակութիւն նուիրելով անոնց:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

Լ. ԼԱԻ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

(Մենախօսութիւն)

Մարդիկ կան որոնք շատ դժբախտ են... հացերնին
կը պակսի, ջուրերնին կը պակսի, դրամ չունին, հոգե-
րու տա՛կ ընկճուած են, թէ պանիր ուտել կարծելով օ-
ճառի կտոր մըն են ծամած... ո՛չ... այս ամէն անհաճոյ
բաներէն զերծ են, և սակայն դժբախտ են, խեղճերը...
Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ... լա՛ւ, բացատրեմ երկու
խօսքով... Այդ մարդիկը դժբախտ են անո՛ր համար որ
չեն կրնար լաւ գաղափար մը յղանալ... (պահ մը հաւն-
դիսակասները դիտելով) Գիտէք հարկաւ թէ ի՛նչ է լաւ
գաղափար մը... լաւ գաղափար մը, հաւատացէ՛ք խօս-
քիս, լաւ գաղափար մըն է, այսինքն (խրափանչիւր
վանկը հասիկ հասիկ շեշտելով) լաւ-գա-ղա-փար-մը...
Փառք Աստուծոյ, ես գոնէ չեմ ենթարկուած այդ ան-
տանելի դժբախտութեան... կը մաղթէի որ դուք ալ
ատկէ զերծ մնայիք, և ինծի պէս վայելէիք լաւ գաղա-
փարներ յղանալու երջանկութիւնը... որովհետեւ աղուո՛ր
բան է լաւ գաղափարներ յղանալը... չէ՞ք հաւատար,
բացատրեմ ու տեսէք... (ֆիյ մը շունչ առնելով) Անգամ
մը հայրս վարդի պզտիկ թուփ մը բերաւ և պարտէզը
տնկեց... գիտէք անշուշտ թէ ինչո՞ւ համար կը տնկեն
թուփերը... որպէս զի մեծնան, անանկ չէ՞... Յաջորդ օրն
էր՝ երբ յղացայ առաջին լաւ գաղափարս... Արմինէ՛,
ըսի քուրիկիս, երթանք տեսնենք թէ վարդի թուփը

ինչպէ՞ս կը մեծնայ... գացինք պարտէզ, թուփը հանեցինք տնկուած տեղէն, արմատները դիտեցինք երկաթատեն, մէկիկ մէկիկ համրեցինք զանոնք, յետոյ նորէն թուփը տեղը տնկեցինք... և այսպէս օրերով, շաբաթներով... Յղացած լաւ գաղափարս սա արդիւնքը ունեցաւ որ ամիսներ անցան և դեռ առաջին վարդի կոկոնն իսկ չէ տուած այդ խեղճ վարդենին, և տալիք ալ չունի... Տեսա՞ք թէ ինչ աղուոր բան է լաւ գաղափար մը... Ուրիշ անգամ մը քոյրս ըսաւ որ իր մեղրամոմէ պէպէքը աղտոտեր է, և ահա դարձեալ լաւ գաղափար մը յղացայ... Բուրի՛կ, ըսի, հոգ մի՛ ըներ, գնա ջուր տաքցուր, քիչ մըն ալ օճառ բեր և պէպէքդ կը լուանք... Բոյրս վազեց գնաց, ջուրը տաքցուց, օճառն ալ բերաւ և սկսանք գործի... ջուրը կ'եռար, մեղրամոմէ պէպէքը մէջը նետեցինք, և օճառը առնելով պատրաստուեցանք լուալու... բայց երբ սանին մօտեցանք, տեսանք որ պէպէքը հալեր է և միայն հադուստները մնացեր են... խեղճ քուրիկս... տակաւին մինչեւ հիմայ չէ մխիթարուած ու կուլայ... (Ֆիչ մը շունչ առնելի վերջ) Բայց ես չա՛տ աւելի լաւ գաղափար մը յղացած եմ... անցած Զատիկին էր, հայրիկս զուգ մը ճերմակ ձեռնոց առաւ ինծի... աւելորդ է ըսել թէ երկու օրէն ձեռնոցներս աղտոտեցան... եթէ դուք ըլլայիք՝ թերեւս անճրկէիք... բայց ես, փառք Աստուծոյ, չանճրկեցայ, անմիջապէս լաւ գաղափար մը յղացայ... գիտէ՞ք ի՞նչ... մտածեցի որ սե ձեռնոցը աւելի վայելուչ է, և իմ ճերմակ ձեռնոցներս ներկեցի... մելանով... ի՞նչ ընեմ, ուրիշ միջոց չունէի... Կիրակի օր մըն էր, տաք՝ չառ տաք օր մը, սե ձեռնոցներս դրի և դուրս ելայ... եթէ ձեզի ըսեմ որ արեւ կար՝ անշուշտ պիտի հետեւցնէք թէ ձեռքերս քրտնեցան... իսկ քրտնեղէն վե՞րջը... ատիկա իրկուներ

յայտնի եղաւ՝ երբ տուն դարձայ ու ձեռնոցներս հանեցի... ձեռքերս բնաւ տարբերութիւն չունէին խափշիկի մը ձեռքերէն... քոյրս վախցաւ, մայրիկս չփոթեցաւ, իսկ հայրիկս... եթէ չխափնէի՝ պիտի ըսէի ձեզի որ փառաւոր ծեծ մը քաշեց ինծի... (ժպտելով) Հիմայ որ հասկցաք թէ ի՞նչ է լաւ գաղափար մը, գացէք լաւ գաղափարներ յղացէք... եթէ երբեք սիրտ ունիք... :

2. ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

(Արտատաճութիւն)

Անկողինէդ ելած, առտուն,
Կէս մըտածկոտ և կէս ժպտուն,
Շապիկ մ'հագած թոյլ մերկ ոտքով,
Ձեռքդ երեսիդ, սեղանին քով,
Ունայի՛ս,

Ըսէ՛ ինձ, ո՛ւր կը նայիս,
Երազիդ մէջ դուն, այս գիշեր,
Տա՛նձ մը կերար, հա՛մն անո՛ւշ էր,
Եւ կ'ուզես որ ճիշդ անոր պէս՝
Քեզի հա՛տ մ'ալ տան որ լափես,
Անայիս,

Որ ծառերուն կը նայիս,
Արդեօք զըւարթ ու լուսաձիր
Հրեշտակներո՞ւ հետ պարեցիր,
Եւ անհամբեր ես որ, նորէն,
Անոնք քեզի վե՞ր հրաւիրեն,
Անայիս,
Որ երկինքին կը նայիս :

Դրախտին մէջ ջինջ ու ոսկեօտար,
Աղանձինք արդեօք տեսար,
Եւ քնացա՞ր, ըսէ՛ շիտակ,
Անոնց ճերմակ թեւերուն տակ,
Անայի՛ս.

Որ բոյներուն կը նայիս,
Ջուրերուն մէջ Եդեմին զով,
Լուացուեցա՞ր հազար նազով,
Եւ այն հաճո՞յքն է հեշտագին
Ջոր վայելել կ'ուզես կրկին,
Անայի՛ս,

Որ լրճակին կը նայիս,
Ունէ՛ր հոն դուն ալ թեւեր,
Կը թռչէ՛ր լեռներն ի վեր,
Ծաղիկներուն շուրջն ու վրան,
Միշտ ուտելով լիաբերան,
Անայի՛ս,

Որ վարդերուն կը նայիս,
Մաքիդ մէջ, վե՛հ ու մանկական,
Ա՛հ, ի՛նչ խոհեր, պատկերներ կան,
Որ աչքդ անթարթ ու սեւեռուն,
Կը յամառի դիտել հեռուն...
Անայի՛ս,

Ըսէ՛ ինձ, ո՞ւր կը նայիս:

* *

— Սա դիմացի պատին վրան
Երկու կառու կը մըրմըռան...
Մէկը ուռած պոչն է տընկեր...
Միւսն անոր ցոյց կուտայ ճանկեր...

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

3. ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՈՒԳԱՅ

(Տրամախօսութիւն)

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Զ Ե Ր

ՔՆԱՐ (10 տարու)

ՊԵՏԻԿ (6 տարու)

ԱՐԱՄ (5 տարու)

ԿԱՂԱՆԴԸ (Պէտք է ծպտուած ըլլայ ծերունիի մը պէս, երկար պատմութեանով մը եւ կռնակն ալ տեսակ տեսակ խաղալիքներով լեցուն կողովով մը):

Պետիկ եւ Արամ սենեակի մը մէջ առանձինն կը խաղան ու կը խօսակցին: Իսկ Քնար՝ ղժզոհումեամբ կը ճըճրայ:

ՔՆԱՐ (սրտնեղած)

— Ինչո՞ւ մարդու խօսք չէք ըներ մըտիկ.
Ա՛լ հանգիստ նստէ քիչ մը դուն, Պետիկ,
Դուն ալ վայրկեան մը լուռ կեցի՛ր, Արամ:

ԱՐԱՄ

— Չէ՛, լուռ չեմ կենար, ես ալ պիտի պոռամ,

ՊԵՏԻԿ

— Ես ալ նստելու պէտք չեմ ըզգար,
Մինչեւ որ չըտաս պըտուղ ու շաքար:

ՔՆԱՐ (Արամին)

— Լուռ կեցի՛ր, կ'ըսեմ, պզտիկ անօրէն,
Ա՛խ, այս ի՛նչ բան է, կատղեր ես նորէն:

Երկու օր է դպրոց չես երթար,
Ձայնէդ կը գոռայ մեր տունն անդադար:

(Պետրիկին)

Անպիտան տըղայ մ'ես, Պետիկ, դո՛ւն ալ,
Որ ժամ մը խելօք չես ուզեր կենալ,
Ես ի՛նչ ըսեմ հայրիկին մայրիկին
Որ զիս ձեր վըրայ վարժուհի դըրին...

ԱՐԱՄ (ծաղրելով)

— Դուն վարժուհի՞ մի՛... եղա՞ր այդքան ծեր...

ՊԵՏԻԿ (ծաղրելով)

— Օրիո՛րդ, կ'աղաչենք, մեզի մի՛ ծեծեր...

ԱՐԱՄ

— Դուն վարժուհի չես...

ՊԵՏԻԿ

— Մենք աշակերտ չենք...

ԱՐԱՄ

— Մենք պիտի պոռանք...

ՊԵՏԻԿ

— Մենք պիտի կանչենք...

ԱՐԱՄ

— Բեզմէ չենք վախնար. քեզի չենք սեպեր,
Դուն գընա մեզի խնձոր ու տանձ բեր.

— Այդ ի՛նչ խօսուածք է. խենթեցա՞ք, տղաք,
Ես չեմ պահանջեր որ դուք չը խաղաք,
Միա՛յն, մի՛ հանէք այդքան շատ աղմուկ:

ԱՐԱՄ (ընդմիջելով)

— Մենք կատու չենք որ ուզենք բռնել մուկ...

ՊԵՏԻԿ

— Եւ օրօրոցի պէպէք ալ չենք՝ որ
Մեր գլխուն վըրայ երգես դուն օրօր.
Մեր գործին դուն մի խառնուիր, Բընա՛ր...

ՔՆԱՐ

— Սա պատկենքը խօսք չեն հասկընար.
Ի՛նչ փորձանք է որ իմ գլխուս եկաւ.
Դուք օրօրոցի պէպէք չէք հարկաւ,
Ոչ ես ալ՝ տատ: Բայց դուք չէք յիշեր
Թէ Կաղանդ Պապան կուգայ այս գիշեր
Պըտըտիլ կարգաւ ամէն տեղ ու տուն
Ուր կը գտնուին մանկիկներ ժպտուն,
Եւ անոնց որ հեղ, ազնիւ, խելացի
Տղաք են, առանց թզկուք ու լացի,
Անոնց որ՝ խելօք աղջիկներ, մանչեր՝
Ձեր երկուքին պէս չեն պոռար կանչեր,
Կուտայ, մէյմէկ հատ փայլուն, աղուորիկ
Նըւէրներ, կառք, ձի, գնդակ, գիրք, պուպրիկ...

ԱՐԱՄ

— Իրա՛ւ, այս գիշեր...

ՊԵՏԻԿ

— Պիտի գա՛յ, Բընա՛ր...

— Հապա՛, տարակոյտ դուն մի՛ ունենար
Թէ կու գայ. միայն դուք շատ խելօք չէք,
Տեսնենք պիտի տա՞յ ձեզի կաղանդչէք:

ՊԵՏԻԿ

— Մենք խելօք չենք մի՛...

ԱՐԱՄ

— Չորս ժամէ ի վեր
Նայէ՛ ձայներնիս անգամ չէ լըսուեր:

ՊԵՏԻԿ

— Անառակութիւն ո՞վ ըրած ունի...

ԱՐԱՄ

— Գիշերը բոլոր՝ թաղուած խոր քունի
Մէջ, պզտիկ ձայնի՛կ մ'անգամ չենք հաներ...

ՊԵՏԻԿ

— Առտուն ալ, թողլով մեր անկողիններ
Սուսիկ ու փուսիկ շուտ վար կուգանք մենք
Որ նախաճաշի մեր կաթը խրմենք...

ԱՐԱՄ

— Իրա՛ւ, չը լըսուած բան է ասիկա,
Մեզի չափ խելօք տըղայ ո՞ւրտեղ կայ...

ՔՆԱՐ

— Չէ՛, սուտ կը խօսիք. Արա՛մ ու Պետիկ,
Սատանաներ էք դուք երկու պզտիկ,
Եթէ հարցնէ ինձ կաղանդ Պապան,
Ես պիտի իրեն պատմեմ ամէն բան:

ԱՐԱՄ

— Ա՛խ, չէ՛, բան մ'ըսե՛ր, անուշիկ Բընար...

ՊԵՏԻԿ

— Դուն մեզ չե՛ս սիրե՛ր, մեզ չե՛ս մեղքընար...

ԱՐԱՄ (լալով)

— Հի՛ւ, ին՛իւ, ին՛իւ, անպիտա՛ն աղջիկ,
Ա՛լ չը պիտի տամ ես քեզի պաչիկ...

ՊԵՏԻԿ (լալով)

Ես ալ, քանի որ տէր ես չար սըրտի,
Բընա՛ր, երեսըդ չը նայիմ պիտի...

ՔՆԱՐ

Է՛յ, է՛յ, ի՛նչ կուլաք, հերիք է, հերիք,
Դուք մինչեւ այսօր ի՛նչ որ ալ ըրիք՝
Եթէ խօսք կուտաք որ ա՛լ չէք ընէր,
Բերնէս զանգատ մը բնաւ չեմ հաներ.
Ես սուտ կը խօսիմ... որ ձեզի համար.
Կաղանդէն առնէք նըւէքներ յարմար...
Ես ձեզ կը սիրեմ, ունիմ խըղճմըտանք...
Խօսք կուտա՞ք:

ԱՐԱՄ, ՊԵՏԻԿ (մէկերան)

— Այո՛, այո՛, խօսք կուտանք:

ՔՆԱՐ

— Շա՛տ աղէկ, Տեսէ՛ք, ոտքի ձայներ կան,
Կաղանդ Պապա՛ն է արդեօք սիրական...
Լըռեցէ՛ք, ինքն է...

(Դուռը կը բացուի, Կաղանդը ներս կը մտնէ ժպտուն)

ԿԱՂԱՆԴԻԸ (հաստ հնչուն ծայնով)

— Եկաւ նոր տարի

Անոնց համար որ հեղ են ու բարի,
Որոնք խելօք են, սիրտ չեն հատցըներ՝
Բերած եմ սիրուն, աղուոր ընծաներ:

ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ (մէկքերան)

— Ո՛վ Կաղանդ Պապա, դուն բարի՛ եկար,
Տո՛ւր պագնենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար...
(Ձեռքն ու մօրուքը կը համբուրեն)

ԿԱՂԱՆԴԻԸ

Ապրի՛ք...

(Պետիկին ու Արամին)

Բայց երկուքդ, անառակի ձագ,
Կարծեմ այս տարի խելօք չը կեցաք.
Ինծի լուր բերին թէ ձեր ծնողքն ալ
Ձը կրցան բընաւ ձենէ դո՛ւ մընալ:

ԱՐԱՄ

— Ո՛չ, Կաղանդ Պապա, մենք խելօք կեցանք...

ՊԵՏԻԿ

Ոչ, Կաղանդ Պապա, մենք չունինք յանցանք...

ԿԱՂԱՆԴԻԸ (Բնարին)

— Ես՝ դէմքէն սիրտը կը ճանչնամ մարդուն,
Միշտ չիտակ խօսող աղջիկ մըն ես դուն:

Շղթայրներդ, րսէ՛, տան մէջ ամէն օր
Վարժունք մ'ունեցա՛ն անձահ, անշընորհ...

ՔՆԱՐ

— Ո՛չ, ո՛չ:

ԿԱՂԱՆԴԻԸ

— Մեծերուն խօսքն ըրի՛ն մըտիկ,
Նստան ու ելա՛ն անձայն, հանդարտիկ:

ՔՆԱՐ

Այո՛, այո՛, հեղ, խելօք, պատուական՝
Ասոնց պէս արդաք տե՛ղ մըն ալ չըկան,
Հալ, պռալ, կանչելն ի՛նչ է չեն գիտեր,
Եւ կը նախանձին իրենց վրայ շատե՛ր...

ԿԱՂԱՆԴԻ

— Գո՛հ եղայ. ուրեմն, ապրի՛ն, շա՛տ ապրին,
Իրենց նըւէրներ կուտայ Նոր Տարին,
Յւ վերէն Աստուած ալ անոնց վըրայ
Հայրական սիրով միշտ կը դուրգուրայ,
Ու կ'ըլլայ անոնց պաշտպան, պահապան...:

(Նուէրներ կը բաշխէ երեքին ալ)

Տըղա՛ք, մի՛ մոռնաք դուք Կաղանդ Պապան:

ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ, (մէկքերան)

— Ո՛վ Կաղանդ Պապա, դուն բարի՛ եկար,
Տուր պագնենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար:
(Ձեռքն ու մօրուքը կը համբուրեն)

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

4. ՊԶՏԻԿ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐԸ

(ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ)

Արդեօք ի՞նչ է սա սակառին մէջինը... (սակառը կ'երեւցնէ) ապահովաբար թռչուն չէ, որովհետեւ եթէ թռչուն ըլլար՝ պիտի երգէր... կատու ալ չէ, քանի որ չը մլաւեր... շուն ալ չէ, չի հաչեր... աս չէ, ան չէ, ուրեմն ի՞նչ է... շիտակը կ'ուզէ՞ք, ես բան մըն ալ չհասկցայ այս օրուան գլխուս եկածներէն... Առտու կանուխ՝ հայրս ճիշդ ասոր պէս (սակառը կը ցուցնէ) սակառ մը տուաւ ինծի և ըսաւ... Յակոբ, այս սակառը հօրեղբորդ պիտի տանիս... միայն թէ, պատուէր մը ունիմ քեզի... գիտեմ որ շատ հետաքրքիր տղայ մըն ես... սակառը ծառային հետ չեմ զրկեր՝ պարզապէս քեզ փորձելու համար... հիմայ լաւ մտիկ ըրէ՛. ճամբան սակառը չպիտի բանաս. եթէ բանաս՝ հօրեղբայրդ անպատճառ պիտի հասկնայ և ինծի պիտի իմացնէ նոյն իսկ այսօր... քեզ նայիմ պատուէրս չմոռնաս... եթէ հետաքրքրութեանդ յաղթած ըլլաս, վերադարձիդ՝ աճալարանները տեսնելու պիտի տանիմ քեզ... գիտե՞ս որ աճալարանները... նոր եկածները... ի՞նչպէս չէի գիտեր, ընկերներէս շատերը գացած տեսած էին և այնչա՛փ կը գովէին, այնչա՛փ կը գովէին որ... Չ'երկնցնեմ, անմիջապէս ճամբայ ինկայ դէպի հօրեղբորս տունը... սակառը ծանր էր, քանի քանի անգամ ստիպուեցայ վար դնել և յողնութիւն առնել... Չեմ սիրեր սուտ խօսիլ, հետեւաբար չպիտի ծածկեմ ձեզմէ թէ հետաքրքրութիւնս զիս հանգիստ չթողուց... կ'ուզէի գիտնալ թէ ի՞նչ կար սակառին մէջ... բանալը

դժուար չէր անշուշտ, բայց եթէ հօրեղբայրս հասկընար... այն ատեն մնաք բարո՛վ պտոյտ և աճալարաներ... Եւ սակայն, սակառը միշտ աւելի կը հրապուրէր զիս... անգամ մը՝ ծռեցայ, հոտուտացի... խնձորի անուշ հոտ մը կուգար մէջէն... տարակոյս չկար որ մեր պարտէզին գեղեցիկ խնձորներն էին, այն խնձորներէն որոնց դպչիլը հայրս խստիւ արգիլած էր ինծի... եթէ հատ մը առնէի, ապահովաբար հօրեղբայրս չպիտի գիտնար... բայց ի՞նչպէս կրնայի առնել՝ առանց սակառը բանալու... վերջապէս ի՞նչ մեղքս պահեմ, այսպէս քանիցս փորձուեցայ ճամբուն ընթացքին, բայց քաջաբար դիմացայ և յաջողեցայ սակառը հօրեղբորս տանիլ առանց բանալու... առանց բանալո՛ւ, ա՛խ, եթէ գիտնայիք թէ որչա՛փ դժուար եղաւ ատիկա... Հօրեղբայրս սիրով ընդունեց զիս, բացաւ սակառը, խնձորները հանեց... չմոռնամ ըսելու որ հատ մըն ալ չտուաւ ինծի... յետոյ սակառը առնելով վեր ելաւ... Երբոր վերադարձաւ, սակառը ձեռքն էր նորէն... Ա՛ռ, Յակոբ, ըսաւ, այս սակառը հօրդ պիտի տանիս... բայց զգուշացիր, չըլլայ որ բանաս... մէջը կենդանի մը դրած եմ, բանալուդ պէս դէմքիդ վրայ պիտի ցատկէ... աշխատէ՛ որ յաղթես հետաքրքրութեանդ... (պահ մը շուռց կ'ստնէ) Հիմայ եկէ՛ք իմ տեղս անցէ՛ք և բան մը հասկցէ՛ք այս ամենէն... սակառը (ցոյց կուռայ) ձեռքս է ահա, և ճիշդ հօրեղբորս ըսածին պէս՝ մէջը բան մը կը խլրտի... տարակոյս չկայ որ կենդանի մըն է, բայց ի՞նչ տեսակ կենդանի՞ է... ինչպէ՛ս չհետաքրքրուիլ Աստուած իմ... (սակառը ակասօթիւ մօտ կը սանի) զարմանալի՛ բան, այլևս չի խլրտիր... կը սխալի՛մ արդեօք... (նորէն սակառը ակասօթիւ մօտ կը սանի ու մտիկ կ'ընէ) Ոչ չեմ սխա-

գիր, ա՛լ չի խլրտիր... և սակայն, դեռ պահ մը առաջ կը լսէի հանած ձայնը... արդեօք սակառը երեքցուցած ատենս վիրաւորուեցա՞ւ... Ի՞նչպէս լուծել այս խնդիրը... Ի՞նչպէս չհետաքրքրուիլ... ա՛խ, սիրելի հօրեղբայրս, այս ի՞նչ փորձանք բացիր գլխուս... (սակառը վար կը դնէ ու քեւերը կը ծաղիկ) Դուք ի՞նչ պիտի ընէիք իմ տեղս ըլլայիք... ապահովաբար դուք ալ ինծի պէս պիտի հետաքրքրուէիք... խնդիրը այդ չէ սակայն... խնդիրը այն է որ պիտի կըրնայիք յաղթել ձեր հետաքրքրութեան (վնասկան շարժում մը ընելով) բայց ես ձեզի պէս չեմ... ես պիտի յաղթեմ իմ հետաքրքրութեանս, մանաւանդ որ ծայրը պտոյտ և աճպարարներ կան... (սակառը կը վերցնէ գետնէն) այո՛, պիտի յաղթեմ, պիտի յաղթեմ... (պահ մը կը մտածէ) Բայց այս կենդանին ինչո՞ւ այլեւս չը խլրտիր... Ի՞նչ եղաւ խեղճին... վիրաւորուեցա՞ւ, մեռա՞ւ... պէտք է բանամ սակառը... ո՞վ գիտէ, թերեւս դեռ չէ մեռած և կրնամ խեղճ կենդանիին օգնութեան հասնիլ... (պահ մը կը կենայ) սակայն եթէ դէմքիս վրայ ցատկէ՛... (սակառը ակամօք կը մտնէ ու մտնելի վրայ) ո՛չ, վտանգ չկայ, չերեքար անգամ... պէտք է օգնութեան փութամ... (խիչ մըն ալ կը վարանի ու վերջապէս կը բանայ սակառը, քիթունիկ մը խոնկնալով կը ստուայ, կը քոչի ու կը փախչի) Ա՛հ, թիթեռնիկ մըն է եղեր... ելա՛ւ... փախա՛ւ (կը վազէ քեւերէն) բռնեցէ՛ք... թիթեռնիկը բռնեցէ՛ք... Աստուծոյ սիրոյն... օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն... (չի յաջողիր բռնել, սակառին ֆոլ կը վերադառնայ փախա՛ւ, դնաց... ա՛խ անխճա՛ծ հետաքրքրութիւն... հիմայ ի՞նչ պիտի ընեմ... (սակառին մէջ նայելով) ա՛ս ինչ է... թուղթ մը... հօրեղբորս գիրը ըլլալու

է... (կ'առնէ ու կը կարդայ) «Սիրելի Յակոբ, եթէ թիթեռնիկը փախչի՝ յանցանքը քուկդ է... Ի՞նչ պատասխան պիտի տաս հօրդ՝ որ թիթեռնիկէն պիտի հասկնար հետաքրքրութեանդ յաղթած ըլլալդ»... (սակառը նկատելով եւ ձեռքերը գլխուն տակէն) Անպիտան սակառ, կորսուէ՛... (շալ ձեռքներով) ա՛խ, մնաք բարով պտոյտ և աճպարարներ... կորա՛ք, գացի՛ք... հիւսիսիւ, ինչիւ...»

5. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՏԻՏՍ

(ՄԵՆԱԿՈՍՈՒԹԻՒՆ)

Առջի օր գիտնայիք, մեծ ուրախութեան մէջ էի... զիպուածով խելօք կեցած էի կարծեմ որ հայրս մատիտ մը նուէր բերած էր ինծի... իմ առաջին մատիտս էր ատիկա, աղուոր մը տաշուած, անուշ կարմիր գոյնով, վրան ոսկի տառերով... կը յիշէ՞ք ձեր առաջին մատիտը ընդունած օրերնիդ... եթէ այո՛, այն ատեն «պէտք է գիտնաք թէ ի՞նչ մեծ հրճուանք կը պատճառէ այդ մատիտը գործածելու... մի՛ մեղադրէք զիս, եթէ երբեք ես ալ անմիջապէս մէջտեղ ինկայ, մատիտը ձեռքս բերեմ եւ ալ անմիջապէս մէջտեղ ինկայ, մատիտը ձեռքս բերեմ եւ ալ անմիջապէս մէջտեղ ինկայ... ինչո՞ւ համար ինծի չըսին... զրել, նկարել կ'ուզէի... ինչո՞ւ նկարել... աթէ ինչ բանի վրայ պէտք էր զրել ու նկարել... առաջին անգամ մեծ մայրիկիս աղօթագիրքը ձեռքս ինկաւ... մէկ քանի պարապ էջեր, և ամէն էջերուն վրայ ալ լուսանցքներ կային... կէս ժամ մը չան-

Ն Ի Ի Թ Ե Ր ՈՒ Ց Ա Ն Կ Ը

Յառաջարան	Էջ
1. Մայրիկս և Հայրիկս	5
2. Համբոյրներս (*) (Է. ՔԼՕՏԻՆՕ)	7
3. Բարի Հայրը	8
4. Բարի Հայրը (Շար. և վերջ)	9
5. Ճրագն ու լսպետը (ԼԼ ՊԱՅԵԻ)	10
6. Մեծ Հայրիկը	11
7. Սիրածներս (Լ. ԴՐՕԴՆԵՐ)	13
8. Զարուհի	14
9. Մեծ մանչ մըն եւ (Ֆ. ԲՕՄՕՆ)	16
10. Երկու մշակներ	17
11. Երկու մշակներ (Շար. և վերջ)	18
12. Պարերգ (Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)	20
13. Երկու եղբայրները	22
14. Երկու եղբայրները (Շար. և վերջ)	24
15. Հրեշտակը	26
16. Անձնութիւններ (Թ. ՈՒՍՈՒՍՈ)	28
17. Վեհանձնութիւն	30
18. Հերմիոն (Ա. ՓԱՆՈՍՈՒՍ)	31
19. Սպասուհին	32
20. Անմաքուր աղջիկը	34
21. Կեցցե՛ր ջուրը	36
22. Բժիշկին խրատները	37
23. Բժիշկին խրատները (Շար.)	39
24. Բժիշկին խրատները (Շար. և վերջ)	41

(*) Այս դրոշմ նշանակուած հատուածները ոտանաւոր են:

	Էջ
25. Կարուհիին երգը (Յ. Ե.)	43
26. Յարգը եւ ուռիի ճիւղերը	45
27. Յարգը և ուռիի ճիւղերը (Շար. և վերջ)	47
28. Կապիկն ու ընկոյզը (ՅԼՕՐԻԱՆ)	48
29. Գործաւորին երգը	50
30. Սարդն ու Շերամը (ԼԼ ՊԱՅԵԻ)	52
31. Ոսկի մասնոցը	53
32. Ոսկի մասնոցը (Շար. և վերջ)	55
33. Ստախոս հովիւը (ՍԻՊԻԼ)	56
34. Կաղամախին	58
35. Խաղողին ողկոյզը	60
36. Հինգ զրուշնոցը	62
37. Նարինջները	64
38. Պատիժը	66
39. Մեքենային անիւը	68
40. Ծոյը	69
41. Վարդենին	71
42. Բարի Սամարացին	72
43. Անուշիկ խնձորը	73
44. Ազատարար շունը	75
45. Գառնուկը (ՍԻՊԻԼ)	78
46. Զարին պատիժը	79
47. Զարին պատիժը (Շար. և վերջ)	82
48. Զինորտն ու որսորդը	84
49. Մանիշակը (Ք. Ֆ. ՎԱՅՍ)	86
50. Խաղալիքները	87
51. Եգ ու Զի (ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱԿԱԴԻՐ)	89
52. Բարկասիբա տղան	90
53. Վարդուհի (Յ.)	92

54.	Տղոց տօները (ԲԱՍԻՄ)	93
55.	Երե պարիկ ընայի ես (ՍԻՊԻԼ)	96
56.	Մեծ ժամացոյցը	97
57.	Գեղամի մահը	98
58.	Խակ պտուղները	101
59.	Հետաքրքիր տղան	103
60.	Հետաքրքիր տղան (Շար. և Վերջ)	104
61.	Ազոսաը (ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ.)	106
62.	Ազուէսն ու աքլորը	108
63.	Դեղձին կուտը	111
64.	Ճնճղուկները	113
65.	Ծիծեռնակները	114
66.	Երեք եղերը	117
67.	Սալորենին	118
68.	Դայլը և չունը	119
69.	Կաղ Ծերունին	121

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

1.	Լաւ գաղափարները (Մենախօսութիւն)	125
2.	Հարցումներ (Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)	127
3.	Կաղանդը կուգայ (Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)	129
4.	Պզտիկ հետաքրքիրը (Մենախօսութիւն)	136
5.	Առաջին մատիտս (Մենախօսութիւն)	139

1-504

11/12

491.98-3
u-62

3274
2003

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0060684

